

Concept

Gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving

Werkgroep Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

April 2007

Inhoud

4	Voorwoord
5	1 Inleiding
5	1.1 Aanleiding
5	1.2 Kenschets van het gebied
6	1.3 Hoe is dit plan tot stand gekomen
7	1.4 Leeswijzer
9	2 Visie
13	3 Het Plan: maatregelen en projecten
13	3.1 Algemeen
13	3.2 Maatregelen en projecten
13	3.3 Impuls landbouwstructuur
16	3.4 Groen-blauwe dooradering
18	3.5 Het Veenschap
19	3.6 Impuls natuur en landschap
21	3.7 De recreatieve as
23	3.8 Prestaties
27	4 Kosten, grond en uitvoeringsaspecten
27	4.1 Kosten
29	4.2 Grond
30	4.3 Uitvoeringsaspecten
33	Bijlage I Begroting Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving conform pMJP-systematiek
35	Bijlage II Huidige situatie en autonome ontwikkeling
35	II.1 Landbouw
36	II.2 Water
38	II.3 Lucht
39	II.4 Landschap en cultuurhistorie
42	II.5 Natuur
44	II.6 Recreatie en toerisme
45	II.7 Milieu
51	Bijlage III Knelpunten
53	Bijlage IV Beleidskader
53	IV.1 Algemeen beleid
54	IV.2 Waterbeleid
55	IV.3 Natuurbeleid
56	IV.4 Recreatiebeleid
57	IV.5 Sociaal-economische beleid
59	Bijlage V Verklarende woordenlijst en literatuurlijst
63	Bijlage VI Samenstelling Werkgroep Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving
	Losse Bijlage
	Visiekaart concept gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving met samenvatting

Voorwoord

De visie op het platteland rondom Engbertsdijkvenen en Het Veenschap is neergelegd in dit handzame rapport. Deze visie beoogt niet om iets nieuws toe te voegen aan alle plannen, beleidsstukken etc. wat er al is. Zij wil eerder gezien worden als een paraplu boven alle bestaande plannen. De visie is vooral bedoeld als toetsingskader, een kapstok, om uitvoeringsplannen en projecten die uit het gebied zelf worden ingediend, te kunnen beoordelen. Een uitvoeringshoofdstuk maakt deel uit van de visie. Hierin worden maatregelen opgenomen die ervoor zorgen dat de visie kan worden gerealiseerd.

Het is de gemeente Twenterand die de opdracht van de provincie Overijssel heeft aanvaard om de kwaliteit van het platteland te versterken en daarover een visie heeft en voorstellen doet voor uitvoering aan het provinciebestuur. De gemeente heeft vervolgens een werkgroep ingesteld met diverse betrokken partijen die belangrijk zijn voor het buitengebied. Ieder heeft haar eigen achterban: LTO Noord, Staatsbosbeheer (SBB), Koninklijke Nederlands Natuurhistorische Vereniging (KNNV) afdeling Vriezenveen, Waterschap Regge en Dinkel en de provincie Overijssel doen mee.

Het is de overtuiging van de werkgroep dat de relatie tussen natuur en landbouw er een moet zijn met wederzijds voordeel. Het platteland is een sterke speler en de natuur vormt een sterke aantrekkingskracht voor de bewoners. En daar waar, zoals hier, het platteland zo dicht tegen de natuur aanschurkt, geldt dit nog des te meer. De levensomstandigheden op het platteland, de kwaliteit van het landschap, de sterkte van de plattelandseconomie bepalen niet alleen de mate van leefbaarheid voor de bewoners van die gebieden, maar bepalen ook de mogelijkheden tot ontspanning van de bewoners van Twenterand en de regio.

De werkgroep ondersteunt daarom met name projecten die een kwaliteitsimpuls betekenen voor het platteland. Dit boekwerkje moet u daarom niet alleen zien als een visie op het platteland van Twenterand, maar ook als een uitnodiging om ideeën en projecten aan te dragen.

Uiteindelijk allemaal met het doel om het plezier te versterken van mensen die op het platteland wonen en werken, en van hen die er kortere of langere termijn willen verblijven en genieten.

Freek Becker
Wethouder gemeente Twenterand
Voorzitter werkgroep Engbertsdijkvenen,
Het Veenschap en omgeving.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het provinciaal bestuur heeft in september 2004 het Reconstructieplan Salland-Twente vastgesteld. In het uitvoeringsprogramma van dit plan zijn gebiedsuitwerkingen opgenomen, één voor Engbertsdijksvenen en één voor Het Veenschap. In een later stadium zijn de twee gebiedsuitwerkingen samengevoegd vanwege geografische nabijheid van de gebieden en doordat de twee gebieden een vergelijkbare problematiek hebben. Door de realisatie van de gebiedsuitwerking worden gebiedsgerichte problemen opgelost, kansen aangegrepen en daarmee reconstructiedoelen behaald.

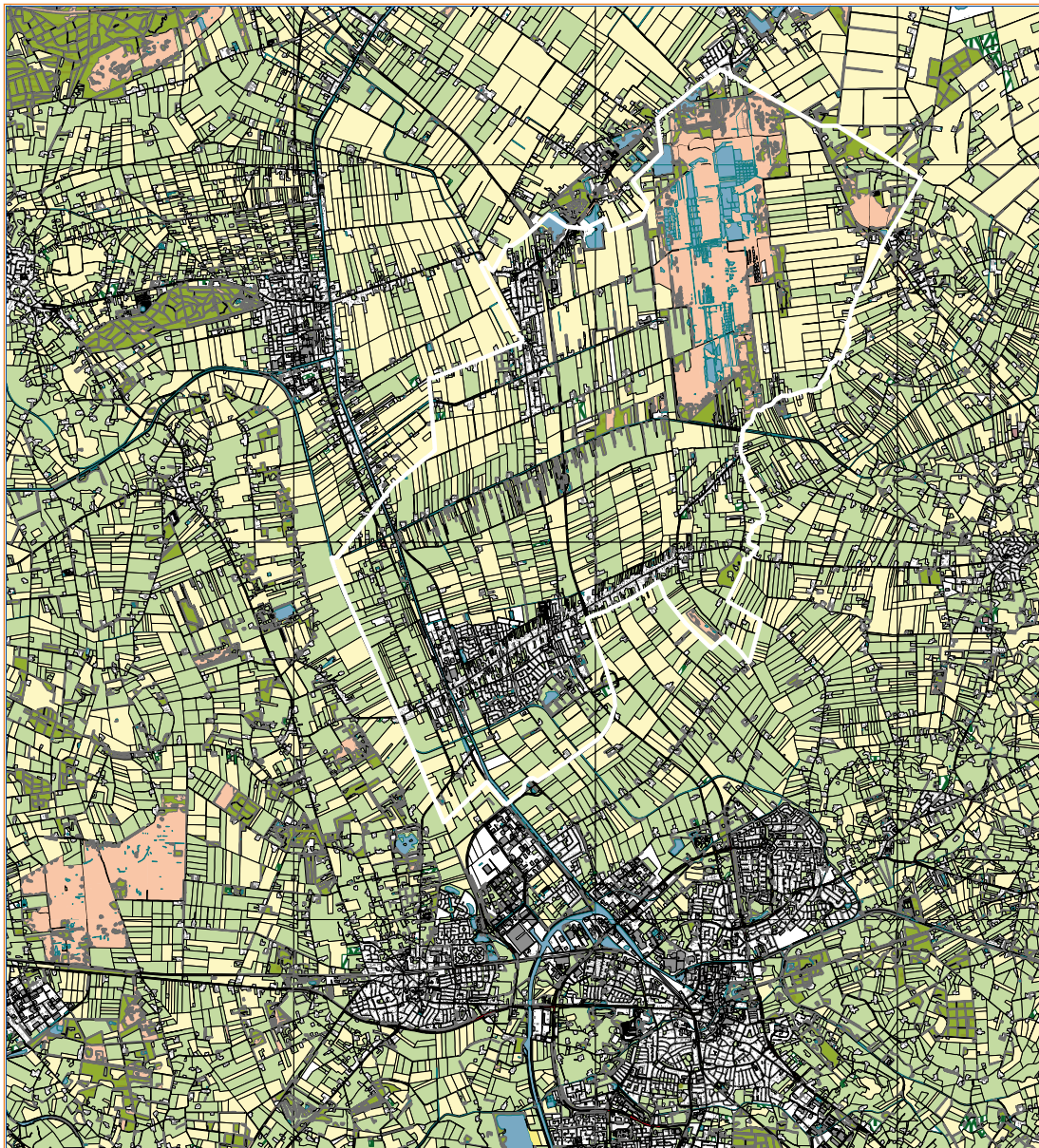
De aanleiding voor het opstellen van de gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving is dat het gebied een aantal knelpunten heeft op het vlak van landbouw, natuur, water, recreatie en leefbaarheid. Het gevolg hiervan is dat de functionaliteit en identiteit van het landelijke gebied afneemt. Er zijn twee kenmerkende knelpunten, te weten:

- 1 in de bebouwde kom van Vriezenveen liggen landbouwlocaties en
- 2 er zijn negatieve effecten m.b.t. de water- en milieuproblematiek op het hoogveengebied Engbertsdijksvenen en het omliggende gebied.

Samenvattend spelen in het gebied knelpunten in ontwikkelingsruimte van landbouwbedrijven en het behoud van enerzijds leefbaarheid in de kern Vriezenveen en anderzijds versterken van de natuurwaarden van Engbertsdijksvenen. Daarnaast is het toerisme in het gebied nauwelijks ontwikkeld. De gebiedsuitwerking is de kans om integraal deze zaken op te pakken en te versterken.

1.2 Kenschets van het gebied

De gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving omvat grotendeels de fysieke begrenzing van de voormalige gemeente Vriezenveen. De noordelijke grens van de gebiedsuitwerking loopt grofweg langs de provinciale weg N341 Westerhaar-Kloosterhaar en de provinciale weg N343 Kloosterhaar-Bruinehaar. Vanaf Bruinehaar is de grens gesitueerd langs de Gravenlandweg ten zuiden van de kernen de Pollen en Vriezenveen. Vervolgens volgt de grens de N36 tot de Veeneleiding en de kern Westerhaar.

Figuur 1.2 Plangebied Engbertsdijkvenen, Het Veenschap en omgeving

Bron: Topografische Dienst Kadaster

Het gebied kenmerkt zich door open veenontginningslandschappen en restanten van hoogveen.

In het gebied ligt het Engbertsdijkvenen als uniek hoogveengebied. Het Veenschap bestaat, als restant van de vroegere vervening, uit kleinschalige landschappelijke kenmerken, waaronder smalle kavels, singels en bosjes. Uniek zijn de uitgestrekte veendorpen en –lintbebouwingen in het gebied.

Naast bovenstaande korte beschrijving van het gebied treft u in de bijlage een uitgebreidere beschrijving aan. Het betreft hierbij:

- bijlage II: huidige situatie en autonome ontwikkeling;
- bijlage III: knelpunten;
- bijlage IV: beleidskader.

1.3 Hoe is dit plan tot stand gekomen

In 2005 is een ambtelijke werkgroep ingesteld onder voorzitterschap van de gemeente Twenterand. Om een integraal plan te realiseren heeft gemeente Twenterand ervoor gekozen om een werkgroep samen te stellen met verschillende disciplines. De betrokken partijen naast de gemeente Twenterand zijn:

- het Waterschap Regge en Dinkel,
- Provincie Overijssel,
- Staatsbosbeheer (SBB),
- Land- en tuinbouworganisatie (LTO) Noord en
- de Koninklijke Nederlands Natuurhistorische Vereniging (KNNV) afdeling Vriezenveen,
- Dienst Landelijk Gebied (DLG).

Gemeente Twenterand is verantwoordelijk voor de planvorming. De gemeente heeft DLG opdracht gegeven om het plan te schrijven en een uitvoeringsprogramma samen te stellen.

Begin 2006 heeft de werkgroep een integrale visie voor het gebied ontwikkeld. De visie is vervolgens in een 5-tal bijeenkomsten besproken met de bewoners en gebruikers van het gebied.

De informatiebijeenkomsten werden zeer goed bezocht. Uit de informatiebijeenkomsten zijn vele suggesties en ideeën voortgekomen en heeft het waardevolle gebiedsinformatie opgeleverd voor de werkgroep. Na de informatieavonden heeft de werkgroep de visie aangepast. In het najaar van 2006 zijn gesprekken geweest met maatschappelijke organisaties, waaronder LTO Noord afdeling Twenterand. Voorjaar 2007 zijn de bewoners van het gebied geïnformeerd over het definitieve plan.

In januari 2006 zijn door Stimuland keukentafel-gesprekken gevoerd met agrariërs in de lint-bebouwingen van Vriezenveen, de Pollen en Westerhaar. Vanuit deze inventarisatie is verder gesproken met een aantal agrariërs die mogelijkheden zien in verplaatsing of rood-voor-rood constructies. In het najaar van 2007 is het dammen-project, om de meest kwetsbare gedeelten van de hoogveenkern te beschermen, afgerond.

De werkgroep Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving heeft de onderliggende gebiedsuitwerking definitief vastgesteld en in april 2007 aangeboden aan de colleges van B&W van de gemeente Twenterand en het Dagelijks Bestuur van Waterschap Regge en Dinkel. Dit is een belangrijke eerste stap geweest op weg naar vaststelling. Vervolgens wordt de gebiedsuitwerking aangeboden aan Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Overijssel. Over de gebiedsuitwerking wordt wel gecommuniceerd met de betrokken actoren in het gebied. Een gebiedsuitwerking moet worden vastgesteld door Gedeputeerde Staten, omdat dit het kader is voor eventuele grondvererving, meerjarige programmering van de uitvoering van projecten en eventuele herzieningen van bestemmingsplannen. Na de vaststelling kan het uitvoeringsprogramma verder worden uitgewerkt en, kunnen vervolgens de projecten worden uitgevoerd.

Gebiedsuitwerkingen hebben als kenmerk dat bij de uitvoering gebruik gemaakt wordt van niet-wettelijke instrumenten. Dit in tegenstelling tot planuitwerkingen waar het wettelijk instrumentarium kan worden ingezet (wettelijke herverkaveling, korting, etc.). Dit betekent dat gebiedsuitwerkingen een groot draagvlak moeten hebben om ze te kunnen realiseren. Met bovenstaande stappen is getracht daar een bijdrage aan te leveren. Naast voordelen heeft dit ook nadelen. Bijvoorbeeld: als in een gebied de verkaveling voor de betrokken agrariërs sterk kan worden verbeterd, maar één agrariër op een cruciale positie wil niet meewerken, wordt die herverkaveling geblokkeerd.

1.4 Leeswijzer

De gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen, Het Veenschap e.o kenmerkt zich door een bondig en uitvoerbaar plan. De achtergrondinformatie is in de bijlagen gezet. In de hoofdstukken 2 t/m 4 bevindt zich de belangrijkste informatie.

In hoofdstuk 2 wordt gestart met de visie voor het gebied. De visie vormt de basis voor het opstellen van de maatregelen in hoofdstuk 3. De maatregelen zijn gelinkt aan de reconstructiedoelen. Tevens wordt in dit hoofdstuk beschreven wat het doelbereik is van de maatregelen. Kosten, grond en uitvoeringsaspecten van de maatregelen komen in hoofdstuk 4 aan bod.

In bijlage I wordt de begroting van de gebiedsuitwerking weergegeven, conform de provinciaal MeerJarenProgramma (pMJP)-systematiek. In bijlage II staat huidige situatie en autonome ontwikkeling per thema beschreven. In bijlage III komen de knelpunten aan bod. In bijlage IV wordt het beleidskader per thema beschreven.

Achtereenvolgens is in bijlage V de verklarende woordenlijst en de literatuurlijst opgenomen en in bijlage VI de samenstelling van de werkgroep. De visiekaart en de samenvatting van de concept gebiedsuitwerking is als losse bijlage in het rapport opgenomen.

Informatie

Voor nadere informatie over het plan en de procedure kunt u contact opnemen met:

Werkgroep Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving

Secretariaat: [Dienst Landelijk Gebied](#)
Postbus 10051
8000 GB ZWOLLE
telefoon: 038-4271999
Dhr. W. Wassink
Dhr. A. Spekschoor
Dhr. J-P. Tjaden

[Gemeente Twenterand](#)
Postbus 7670 AB
7670 AB VRIEZENVEEN
0546-678692
Mevr. G. Rozendaal
Dhr. D. Stevens
Dhr. B. de Vries

2 Visie

De hoofddoelstelling voor het gebied is het versterken van de vitaliteit van het buitengebied. De landbouw, de belangrijkste functie in het buitengebied, heeft het in delen van het gebied moeilijk vanwege de omgevingsproblematiek, de beperkingen van de huidige landbouwstructuur en de ontwikkelingen op de afzetmarkten. Andere economische functies komen maar in beperkte mate voor in het buitengebied.

In het kader van de gebiedsuitwerking wordt de landbouwstructuur verbeterd (verkaveling, waterhuishouding) en wordt een nieuw en duurzaam evenwicht gezocht tussen landbouw, natuur en recreatie. Dit evenwicht wordt afgestemd op de mogelijkheden van het watersysteem. Dit betekent dat op een aantal plekken in het gebied een herschikking van functies plaatsvindt. Daarnaast wordt gezocht naar nieuwe economische dragers voor het gebied. Hierbij wordt met name gedacht aan recreatie.

De gebiedsuitwerking beoogt de verschillende doelen, die in het gebied Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving liggen te trachten te realiseren. Het betreft hierbij:

- 1 de rijksdoelen: het versterken van de grondgebonden landbouw en de realisatie nieuwe natuur (doelen Meerjarenprogramma);
- 2 de provinciale doelen (reconstructiedoelen): realiseren Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en flankerend beleid, reconstructie duurzaam water, reconstructie duurzame landbouw en reconstructie overige doelen. Het Reconstructieplan Salland-Twente is hierbij kaderstellend;
- 3 de waterschapsdoelen: wat betreft het waterschap wordt gebruik gemaakt van de drie uitgewerkte Stroomgebiedsactieplannen, die in het gebied van kracht zijn;
- 4 de gemeentelijke doelen: Deze zijn in vele plannen vertaald in o.a. het Landschap-ontwikkelingsplan (LOP), Sociaal-economische visie, Recreatiebeleid.

Hieronder wordt het voorgaande per deelgebied verder uitgewerkt.

In het gebied ten oosten van de Engbertsdijksvenen wordt een vorm van landbouw voorgesteld die is afgestemd op de mogelijkheden die het watersysteem biedt. Met name de lagere delen zijn zeer nat. Overleg met de streek moet er toe leiden dat er realistische voorstellen komen voor delen waar optimale landbouw kan plaatsvinden en delen waar natuurgerichte landbouw kan plaatsvinden. Eventueel kan dit er toe leiden dat de begrenzing van de nieuwe natuur moet worden aangepast. Dit betekent dat op de zeer natte plekken kan worden deel genomen aan particulier natuurbeheer (SN). Daarnaast wordt ook gedacht aan blauwe diensten.

Het natuurgebied Engbertsdijksvenen heeft unieke natuurwaarden en maakt deel uit van de EHS en behoort tot de Natura 2000-gebieden (voorheen Habitatgebieden). De doelstelling voor het natuurgebied is om dit te ontwikkelen van een verdroogd hoogveen naar een levend hoogveen. Buiten de meest kwetsbare delen van het natuurgebied zijn er mogelijkheden voor extensieve recreatie in de vorm van wandelen, met langs de randen ook mogelijkheden voor fietsen. Het natuurgebied wordt toegankelijk gemaakt via drie 'lokale poorten' en een 'regionale poort' ter hoogte van het veenmuseum. Overigens is een poort een weg het natuurgebied in met aan het begin een parkeerplaats met een oriëntatiepaneel. Tevens wordt het veentreintje uit het noordelijke kwetsbare gebied verplaatst naar het zuidelijke deel, ter hoogte van de regionale poort.

Het gebied ten westen van de Engbertsdijksvenen is een open landbouwgebied. Ook in de toekomst dient hier het accent op de landbouw te liggen. Op dit moment is hier echter veel landbouwgrond te koop. Voorgesteld wordt om landbouwbedrijven van elders in het gebied te stimuleren om hier naar toe te verplaatsen.

Het totale aantal landbouwbedrijven (en -locaties) zal echter niet toenemen. Gezien de ligging nabij de Engbertsdijksvenen en de beleidsmatige onduidelijkheid t.a.v. Natura 2000-gebieden wordt voorgesteld om hierbij een zodanige afstand aan te houden t.o.v. het Natura 2000-gebied dat hier in de nabije toekomst geen problemen ontstaan voor de ontwikkeling van deze bedrijven. Hoe groot deze afstand moet zijn is maatwerk. Overigens ontstaat er recentelijk steeds meer duidelijkheid inzake de ammoniaktoetsing op Natura 2000-gebieden. Ten aanzien van de landbouwbedrijven die nu op een korte afstand van de Engbertsdijksvenen zijn gesitueerd en die daardoor worden belemmerd in hun bedrijfsvoering wordt voorgesteld om deze of afwaarts te verplaatsen of andere toekomstmogelijkheden te bieden. Hierbij kunnen de gronden nog wel grenzen aan het natuurgebied, maar worden de gebouwen op een zo groot mogelijke afstand gesitueerd. Ook het stimuleren van de landbouwbedrijven om te gaan verbreden, kan hen op deze locaties nieuw perspectief bieden. Voor de vrijkomende gebouwen dient in het kader van het VAB-beleid gezocht te worden naar een passende functie. Om de landbouwkundige structuur te optimaliseren zal een herverkaveling noodzakelijk zijn.

De overgangszone tussen het landbouwgebied en de Engbertsdijksvenen (langs de Paterswal) wordt ontwikkeld tot een recreatieve as. Deze recreatieve as loopt van Kloosterhaar tot aan het veenmuseum. Recreatieve ontwikkelingen langs de Paterswal worden gestimuleerd. In dit kader kan vrijkomende bebouwing langs de Paterswal een recreatieve invulling krijgen. Ook de verbreding van de landbouwbedrijven past daar in. De verkeerssituatie op de Paterswal dient dan overigens wel daarop aangepast te worden. Het voorstel is om de omgeving van het veenmuseum op te waarderen tezamen met de aanleg van een TOP (Toeristisch Overstap Punt). Het museum dient hiervoor naast de museale functie ook de functie van een bezoekerscentrum te krijgen van waaruit men het gebied kan verkennen. Deze ontwikkeling past goed binnen het beleid van Staatsbosbeheer om het gebied Engbertsdijksvenen te presenteren als 'etalage gebied'. Vanuit de TOP vertrekken wandel-paden en het veentreintje via de 'regionale poort' naar de Engbertsdijksvenen en zijn er wandelpaden door Het Veenschap. Tevens is dit een pleister-plaats waar fietsroutes bij elkaar kunnen komen. De recreatieve ontsluiting vanaf het veenmuseum naar de Pollen wordt verbeterd door de realisatie van een fietspad.

Het Veenschap vormt een uitloper vanaf de Engbertsdijksvenen in westelijke richting en maakt deel uit van de EHS. Dit betekent dat ontwikkeling van de natuur- en landschapswaarden

hier de prioriteit heeft. Ten behoeve hiervan kunnen de grondgebruikers in Het Veenschap beheersovereenkomsten afsluiten. Daarnaast wordt gestimuleerd om een vereniging of stichting voor het gehele Veenschap op te zetten die het agrarisch en particulier natuurbeheer stimuleert en eventueel coördineert. Om de verdroging van Het Veenschap te verminderen wordt onderzocht of het waterpeil opgezet kan worden en wat de effecten zijn voor het vochthoudend vermogen en bodeminklinking. Uitgangspunt hierbij is dat dit niet van negatieve invloed mag zijn op de aangrenzende landbouwgebieden. Het Veenschap wordt tevens toegankelijker gemaakt voor fietser en wandelaar. In het oostelijk deel wordt een bestaande wandelroute langs Het Veenschap verbeterd. Tevens wordt een nieuw fietspad voorzien langs Het Veenschap. Aan de oostzijde van Het Veenschap wordt een nieuwe noord-zuid wandelpad voorzien. In het westelijk deel van Het Veenschap wordt onderzocht of een noord-zuid route door Het Veenschap mogelijk is, anders wordt de bestaande route langs de rand van Het Veenschap verder geoptimaliseerd.

In het gebied ten zuiden van Het Veenschap wordt de agrarische structuur verder geoptimaliseerd met behoud danwel versterking van dit gebied als weidevogelgebied. Hiervoor is het belangrijk om het gebied open te houden.

Het gebied ten zuiden van de Pollen en richting de Kooiplas en de Fayersheide is een kleinschaliger gebied. Hier wordt nadrukkelijk ingezet op verbreding van de landbouw. De natuurwaarden van de Kooiplas en Fayersheide worden versterkt. Dit is mogelijk in combinatie met de ontwikkeling van een nieuw wateraanvoertracé voor de Weitemanslanden. Wateraanvoer vindt plaats door de bestaande waterlopen vanuit het Geestersche Stroomkanaal.

In de bebouwingslinten bevinden zich momenteel nog verschillende landbouwbedrijven. Hun uitbreidingsmogelijkheden zijn gering. Middels Rood-voor-Rood wordt geprobeerd om de levensvatbare bedrijven te stimuleren om te verplaatsen naar elders in het gebied. Een eerste verkenning heeft aangegeven dat hiervoor belangstelling is. Het verplaatsen van de agrarische bedrijven kan ook een bijdrage leveren aan het thema leefbaarheid. Hierbij wordt bedoeld op de afname van stank-, geluid- en verkeershinder.

Voor de vrijkomende agrarische bedrijven zal in het kader van het VAB-beleid worden gezocht naar een passende invulling, danwel in overleg met de gemeente mogelijk herontwikkeling ten behoeve van stedelijke voorzieningen.

Het gebied ten zuiden van Vriezenveen en ten noorden van de N36 wordt ontwikkeld als een groene zone, in relatie met de ontwikkeling van Waterrijk in de gemeente Almelo. Voor het bedoelde gebied wordt in samenwerking met de gemeente Almelo een ruimtelijke visie ontwikkeld.

In het meest westelijke deel van het plangebied, langs de Veeneleiding, ligt het accent op grondgebonden landbouw in combinatie met retentie van water. Dit betekent dat de waterhuishouding voor de landbouw wordt geoptimaliseerd, maar dat in tijden van hoog water het gebied een retentiefunctie krijgt. Deze mogelijkheden voor retentie worden ontwikkeld op vrijwillige basis waarbij de betrokkenen in de vorm van een blauwe dienst toestaan dat in perioden van hoog water hun gronden enkele dagen onder water staan.

In zijn algemeenheid is bekend, dat de intensieve veehouderij gelegen in het extensiveringsgebied op termijn dient te verdwijnen. In het projectgebied liggen enkele van deze intensieve veehouderij-bedrijven. Zij worden op dit moment reeds begeleid. Derhalve zal aan deze problematiek in deze gebiedsuitwerking beperkt aandacht worden besteed.

Bij het opstellen van deze visie heeft de werkgroep naast de fysieke omstandigheden in het projectgebied rekening gehouden met milieuaspecten. Ook bij het opstellen van projecten en het formuleren van de maatregelen hebben milieufwegingen een belangrijke rol gespeeld.

De werkgroep is van mening dat:

- Geprobeerd wordt met de inzet van niet-wettelijke instrumenten te komen tot overeenstemming met de streek. In het uiterste geval houdt de werkgroep en straks de gebiedscommissie echter de mogelijkheid achter de hand om GS te adviseren om toch het wettelijk instrumentarium in te zetten. Dit betekent, dat in dat geval wordt overgestapt van een gebiedsuitwerking naar een planuitwerking.
- Ook ten aanzien van het waterbeleid wordt gestart met het vrijwillige instrument blauwe diensten. Mocht dat in een bepaald tijdspad onvoldoende effect sorteren, dan kan de gebiedscommissie het waterschap verzoeken om het niet-vrijwillige instrument blauwe maatregel in te zetten. Er is sprake van een blauwe dienst als een grondeigenaar het waterschap grond aanbiedt voor het structureel vasthouden of bergen van water. In het geval het waterschap op eigen initiatief het eigendom van een derde wil gebruiken, wordt gesproken over een blauwe maatregel.
- Binnen 2 jaar na de start van de uitvoering zal de gebiedscommissie bezien of de inzet van niet-wettelijke instrumenten voldoende effect sorteert en hoe de stand van zaken zich verhoudt tot de prognose.
- Daarnaast kan bij de uitvoering (en nadere studie) blijken, dat in bepaalde deelgebieden van de gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving de problematiek dermate complex is, dat het niet-wettelijke instrumentarium daar niet volstaat. In dat geval houdt de gebiedscommissie de optie open om GS te verzoeken voor dat deelgebied het wettelijk instrumentarium in te gaan zetten.

3 Het plan: maatregelen en projecten

3.1 Algemeen

Het Reconstructieplan Salland-Twente vormt het kader voor de gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving. Dit betekent, dat de reconstructiedoelen uit het reconstructieplan bepalend zijn voor de wijze waarop de visie uit hoofdstuk 2 is vertaald in concrete maatregelen. De visie uit hoofdstuk 2 is ook weergegeven op een visiekaart, welke als losse bijlage bij dit rapport is gevoegd. In paragraaf 3.8 wordt aangegeven in hoeverre de maatregelen bijdragen aan de reconstructiedoelen.

Overigens is het belangrijk om bij onderstaande maatregelen en projecten te beseffen, dat er een proces aan vooraf gaat. Deze proceskosten zijn bij de betreffende maatregel begroot. Daarnaast zijn in de begroting twee posten opgenomen, te weten algemene kosten en proceskosten kavelruil, welke kunnen worden ingezet ter voorbereiding op maatregelen en projecten.

3.2 Maatregelen en projecten

Om de visie uit te voeren worden maatregelen voorgesteld. Deze maatregelen staan weergegeven in een tabel (paragraaf 3.8), waarin naast de trekker ook wordt ingegaan op de bijdrage aan reconstructiedoelen. In deze paragraaf worden de belangrijkste maatregelen, gebundeld in projecten, nader toegelicht. Dat zijn:

- Project Impuls landbouwstructuur;
- Project Groen-blauwe dooradering;
- Project Het Veenschap;
- Project Impuls natuur en landschap;
- Project Recreatieve as.

Deze projecten zijn te beschouwen als met elkaar samenhangende activiteiten, die kunnen worden uitgevoerd. Met sommige projecten is voorzichtig een start gemaakt. Overigens is het overzicht aan maatregelen en projecten niet statisch. Dit betekent, dat er de komende jaren nieuwe projecten en maatregelen bij kunnen komen.

3.3 Impuls landbouwstructuur

De landbouw vervult ook in de toekomst een belangrijke rol bij het behoud van een vitaal en leefbaar platteland. Middels dit project wil de werkgroep hier een impuls aan geven.

Milieu

Ten aanzien van milieu zijn verschillende aspecten meegewogen, die hebben geleid tot onderstaande maatregelen. Planmatige kavelruil en de grondcoördinator zijn in het gehele projectgebied inzetbaar. Wel zal bij de uitvoering van kavelruil, de aanleg van boerderijtoegangswegen en insteekwegen rekening gehouden worden met verschillende uitvoeringsaspecten (zie paragraaf 4.3).

Voor het Natura 2000 gebied Engbertsdijksvenen wordt een beheerplan opgesteld dat als leidraad dient voor verdere toetsing. Om het Natura 2000 gebied Engbertsdijksvenen is ingeschat dat, gezien de huidige inzichten, ca. 15 landbouwbedrijven in hun verdere landbouwkundige ontwikkeling worden belemmerd. De huidige belasting met ammoniak vanuit de landbouw is relatief gezien te hoog (zie berekeningen en kaarten in bijlage II paragraaf 7 Milieu en de toetsing ervan in de PlanMER). Door het aanwijzen van de recreatieve as aan de westzijde wordt getracht aan landbouwbedrijven perspectief te bieden in de verbreding (als nevenactiviteit) en recreatie en toerisme (als hoofdactiviteit). Tegelijkertijd kunnen geïnteresseerde kopers zich melden bij die agrariërs, die een dergelijke ontwikkelingsrichting niet zien zitten. Zij zouden dan hun bedrijf elders kunnen voortzetten.

Het landelijk toetsingkader ammoniak voor Nbwet-gebieden van 16 november 2006 biedt naar het zich nu laat aanzien weer enige ontwikkelingsruimte voor landbouwbedrijven, terwijl de ammoniakbelasting reeds te hoog is. Het is hierbij de vraag hoe deze nationale uitwerking zich verhoudt tot de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn.

Daarnaast is algemeen bekend, dat binnen de landbouw en zeker de melkveehouderij het draagvlak voor ammoniakbeleid niet groot is. De mogelijke ammoniakreducerende maatregelen conflicteren met het dierenwelzijn.

Op basis van bovenstaande afwegingen heeft de werkgroep gemeend om aan de westzijde 3 landbouwbedrijven te verplaatsen (2 via Project Impuls Landbouw en 1 via het Project Groenblauwe dooradering). Ingeschat is dat van de 15 bedrijven er 8 zich bevinden aan de westzijde. Door autonome ontwikkelingen in de landbouw (schaalvergroting en dus stoppende landbouwbedrijven), de aanduiding van de recreatieve as, het landelijk toetsingskader Ammoniak voor Nbwet gebieden en het geringe draagvlak dat er 2 landbouwbedrijven alleen op basis van de ammoniakbelasting verplaatst zullen gaan worden. Hierbij is ook rekening gehouden met het feit, dat dit gebied ligt in streekplanzone 1 en landbouw het primaat heeft. Dit leidt ertoe, dat de financiering van die verplaatsingen erg lastig is. De betreffende grond dient namelijk geen direct overheidsdoel. Mede daardoor is in de ammoniakberekening (bijlage II paragraaf 7 Milieu) aangenomen, dat de landbouwbedrijven met toekomst verplaatst zullen worden.

Wat betreft het verplaatsen van de landbouwbedrijven uit de linten speelt mee, dat er in die linten sprake is van een te hoge geurhinder voor de omwonenden. Ook de verkeersveiligheid is in het geding mede gezien de steeds groter wordende landbouwmachines. Kortom de leefbaarheid is in delen van de linten in het geding. Op de visiekaart staan de landbouwbedrijven uit de linten indicatief aangegeven. Op basis van een uitgevoerde inventarisatie wordt ingeschat dat ca. 4 landbouwbedrijven uit de linten kunnen worden verplaatst. Nieuwvestiging en hervestiging zal vanzelfsprekend niet plaatsvinden binnen de invloedssfeer van Engbertsdijksvenen. De kaart uit de PlanMER, zoekgebieden vanuit milieu t.b.v. hervestiging landbouwbedrijven, is daarbij bepalend. Deze zoekgebieden vloeien o.a. voort uit de ammoniakberekeningen met bijbehorende kaart in bijlage II paragraaf 7. Ook hier geldt, dat de financiering lastig kan worden. Dit is mede afhankelijk van de ligging van de bijbehorende gronden (wordt met die gronden direct een overheidsdoel gediend) danwel de medewerking van de gemeente aan Rood-voor-Rood constructies.

Wat betreft de stimuleringsmaatregelen zijn deze allemaal geënt op het terugdringen van de ammoniakbelasting van Engbertsdijksvenen en het bieden van ondersteuning bij het inslaan van nieuwe/andere ontwikkelingsrichtingen dan puur landbouw.

Bij de verplaatsing van intensieve veehouderij uit de extensiveringszone zal de werkgroep geen bijdrage leveren, aangezien zij reeds ondersteund worden door het Coördinatiepunt Intensieve Veehouderij (CIV) danwel DLG.

1. Kavelruil (incl. aanpassingswerken) en grondcoördinator

In sommige delen van het gebied is het van belang om de verkaveling te verbeteren. Hierbij zal de huiskavel zoveel mogelijk worden vergroot en het aantal veldkavels worden verminderd. In eerste instantie wordt gekozen voor een vrijwillige kavelruil. Tijdens het project zal blijken of de gewenste doelen hiermee kunnen worden bereikt. Bij aanvang van het project zal worden verkend welke deelgebieden behoefte hebben aan een kavelruil en wat de prioriteit van de deelgebieden is. Gelet op de omvang van het projectgebied (totaal 3600 ha) en het ambitieniveau wordt op dit moment uitgegaan van ca. 650 ha. kavelruil, waarvan 100 % via de nieuwe planmatige aanpak. Om de grondmobiliteit te verhogen zal bij de aanvang van de uitvoering een grondcoördinator actief zijn. Om te kunnen starten is grond nodig, zogenaamde landmetershectares. Deze zullen of worden aangekocht of via onderbedeling worden verkregen.

Veenontginningslandschap Bruine Haar

2. Herschikken landbouwlocaties westzijde Engbertsdijksvenen en inrichting bouwkaavel interne verplaatser

Bij de hiervoor genoemde kavelruil zal ook een herschikking plaatsvinden van de landbouwlocaties aan weerszijden van het natuurgebied Engbertsdijksvenen. Op dit moment (november/december 2006) zijn er ca. 15 landbouwbedrijven die belemmerd worden in hun ontwikkelingsmogelijkheden door de aanwijzing van Engbertsdijksvenen tot Natura 2000-gebied (onder de oude wetgeving waren delen aangewezen als beschermd natuurmonument en delen als staatsnatuurmonument). Voor deze bedrijven zal naar een oplossing worden gezocht.

Rondom de aanwijzing tot Natura 2000-gebied is beleidsmatig nog niet alles duidelijk. De bedrijven

kunnen blijven trachten door te ontwikkelen in landbouwkundige richting of de keuze maken richting verbreding. Gelet op recente praktijkervaringen wordt er op dit moment vanuit gegaan dat het noodzakelijk is om ca. 2 bedrijven afwaarts te verplaatsen oftewel ze komen op een grotere afstand van Engbertsdijksvenen te liggen. Hoever de bedrijven dienen te worden verplaatst zal maatwerk zijn. Om het geheel mogelijk te maken zal worden aangesloten bij het VAB-beleid. Naast het afwaarts verplaatsen zal het stimuleren van agrarische verbreding voor enkele bedrijven wellicht nieuw toekomstperspectief bieden. Er is aangenomen, dat 1 bedrijf binnen het projectgebied wordt verplaatst en 1 landbouwbedrijf buiten het projectgebied.

3. Verplaatsing landbouwbedrijven uit de linten

De landbouwbedrijven die zich nu nog bevinden in de bebouwingslinten en die zich in de toekomst verder willen ontwikkelen worden ondersteund bij een verplaatsing naar het landelijk gebied. Op dit moment is bekend, dat 8 bedrijven interesse hebben om de verplaatsen. Na doorrekening van een dergelijke verplaatsing wordt aangenomen, dat er uiteindelijk 4 landbouwbedrijven verplaatst gaan worden. Er is aangenomen, dat 2 landbouwbedrijven binnen het projectgebied verplaatst worden en 2 landbouwbedrijven buiten het projectgebied. Om de verplaatsing financieel mogelijk te maken zal het instrument rood voor rood worden ingezet. Per bedrijf zal echter maatwerk nodig zijn om tot een goede oplossing te komen. Verschillende opties zijn hierbij mogelijk; bijvoorbeeld een nieuwe boerderij te vestigen op een eigen veldkavel elders, verplaatsing naar een bestaande boerderij elders in het projectgebied of buiten het projectgebied.

Lintbebouwing Vriezenveen

Bij hervestiging zullen de bedrijven worden gesitueerd buiten de invloedssfeer van het Natura 2000-gebied, zodat de huidige milieubelasting niet zal toenemen. Dit deelproject heeft ook een nauwe relatie met de verbetering van de verkaveling, omdat het bij een verplaatsing ook van belang is om de gronden bij huis te hebben. Dat betekent dat kavelruil noodzakelijk zal zijn.

4. Stimuleren duurzame en biologische landbouw, verbreding agrarische bedrijven, ammoniakreducerende maatregelen, samenwerking in de landbouw en passende vormen van werkgelegenheid
Om de landbouw verder te ontwikkelen bestaat de wens om een gebiedsmakelaar aan te gaan stellen, die zich met de genoemde zaken bezig gaat houden. Afhankelijk van de locatie van een bedrijf en de visie van de ondernemer zal getracht worden de agrariër verder te begeleiden. Dit kan gaan om landbouwkundige ontwikkeling, maar ook om andere economische ontwikkelingen. Voor sommige agrariërs kan het aantrekkelijk zijn om te verbreden. Dit kan als aanvulling op de reguliere inkomsten uit de landbouw, maar ook door volledig om te schakelen naar andere inkomstenbronnen. Voorbeelden van verbreding zijn onder andere een zorgboerderij, boerderijkamers, verkoop van producten bij de boer, biologische landbouw en groene en blauwe diensten. De werkgroep wil deze ontwikkeling stimuleren en heeft hiervoor middelen in de begroting opgenomen. Daarnaast zijn er middelen opgenomen voor voorlichting en middelen om agrariërs te helpen bij het zoeken naar de juiste vorm van werkgelegenheid.

De werkgroep ziet kansen voor de verbreding met name ten zuiden van Engbertsdijksvenen en voor locaties nabij de recreatieve as. Het gaat hierbij totaal om de inzet van een gebiedsmakelaar en de mogelijkheid tot het laten opstellen van bedrijfsplannen.

Open gebied nabij Vriezenveen

5. Aanleg boerderijtoegangswegen, insteekwegen en passeerplaatsen voor landbouwverkeer

Gelet op het zwaarder-wordende landbouwverkeer en vrachtverkeer is het wenselijk dat er boerderijtoegangswegen en insteekwegen kunnen worden aangelegd. Ook het aanleggen van passeerplaatsen voor landbouwverkeer is wenselijk. Naast het bevorderen van verkeersveiligheid draagt deze maatregel ook bij aan de leefbaarheid.

Intensieve veehouderij

In het gebied zijn enkele intensieve veehouderijbedrijven gelegen in het extensiveringsgebied. Eventuele beëindiging of verplaatsing van deze bedrijven loopt via het CIV en de Verplaatsingsregeling Intensieve Veehouderij (VIV).

De betreffende bedrijven, die hiervoor in aanmerking komen, worden reeds begeleid door CIV danwel DLG. Daarom worden deze bedrijfsverplaatsingen buiten de begroting van de gebiedsuitwerking gehouden.

De maatregelen in het project impuls landbouwstructuur houdt in, dat in totaal: 650 ha planmatige kavelruil zal plaatsvinden, 6 landbouwbedrijven worden verplaatst, 500 meter boerderijtoegangs wegen worden aangelegd, 500 meter insteekwegen en 10 passeerplaatsen voor landbouwverkeer.

3.4 Groen-blaue dooradering

Het herstellen van de veerkracht van het watersysteem in samenhang met de daaraan gekoppelde natuurwaarden vormt een belangrijk onderdeel van de visie voor veel deelgebieden. In het project 'Groen-blaue dooradering' wordt hier invulling aan gegeven. Overigens is het hierbij belangrijk, dat indien de functie nieuwe natuur en een blauwe dienst gestapeld kunnen worden, het waterschap de vergoeding voor de blauwe dienst halveert. Van een blauwe dienst is sprake als een grondeigenaar het waterschap grond aanbiedt voor water vasthouden.

Milieu

Bij het opstellen van de visie en het vervolgens uitwerken in maatregelen en projecten hebben verschillende milieufawegingen een rol gespeeld. Door het hogere waterpeil in Engbertsdijksvenen, benodigd voor het ontwikkelen van het hoogveen, ontstaat er in de omgeving kwel (zie kaart bijlage II paragraaf 2 Water). Dit doet zich met name voor bij een waterloop aan de westzijde. Om het kwelwater niet meer blijvend weg te pompen, is er voor gekozen om in die betreffende gebieden water te gaan vasthouden. Dit zal de verdroging van Engbertsdijksvenen tegengaan.

Het water vasthouden bij een waterloop, zal daar gepaard gaan met het verplaatsen van het betreffende landbouwbedrijf. Deze verplaatsing zal (zie Project Impuls landbouw) ook bijdragen aan het verlagen van de ammoniakbelasting. Het water vasthouden aan de oostzijde zal in grote delen gecombineerd gaan worden met de voorgestelde wijziging van de begrenzing van nieuwe natuur (zie Project Impuls natuur en landschap) en voor het overige kunnen grondeigenaren daar een blauwe dienst afsluiten.

Op de landbouwkundige minder geschikte percelen kunnen door een blauwe dienst af te sluiten een vergoeding ontvangen voor het water vasthouden. Hierdoor kan het toekomstperspectief van deze bedrijven wijzigen en verbreden. Ook zal door het langer vasthouden van water in het

gebied er minder water aangevoerd worden. Dit is wenselijk om de waterkwaliteit te verbeteren.

Bij het inrichten en bergen van water gaat het om het opvangen van afvoerpieken. Hiervoor zullen of gronden worden aangekocht of zullen blauwe diensten worden afgesloten. Hierdoor zal de milieubelasting van het water afnemen i.v.m. verminderde drift c.q. afspoeling van mineralen naar het oppervlaktewater. Ook het aanpassen van het wateraanvoertracé t.b.v. Weitemanslanden heeft tot doel om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren. De aanvoer van gebiedsvreemd water zou dan kunnen verminderen c.q. zou niet meer nodig hoeven zijn. Dit zal bijdragen aan een hogere waterkwaliteit. Het onderzoek wateraanvoer Geestersche Stroomkanaal is een voorbereiding op een te nemen maatregel om de noodzaak gebiedsvreemd aan te voeren te reduceren. Dit verhoogt de ecologische kwaliteit van het water. Deze watermaatregelen hangen vanzelfsprekend allemaal met elkaar samen. De ene maatregel maakt een andere maatregel weer mogelijk. Het is daarom belangrijk om bij de uitvoering die samenhang goed te bewaken.

1. Water vasthouden bij een waterloop en oostzijde Engbertsdijksvenen

Op verschillende plekken in het gebied wordt de verdroging verminderd door het water vast te houden en het waterpeil te verhogen. Ten oosten van de Engbertsdijksvenen wordt het water vast gehouden om verdroging van het natuurgebied te verminderen. Op de visiekaart is dit aangegeven als zoekgebied inrichting nieuwe natuur en water vasthouden en alleen water vasthouden. Water vasthouden gebeurt ook bij een watergang. Het water vasthouden ten oosten van Engbertsdijksvenen gebeurt op vrijwillige basis door het beschikbaar maken van de begrenzing van nieuwe natuur en het vestigen van een blauwe dienst. Bij een watergang wordt aankoop van de benodigde gronden overwogen. In totaal worden deze maatregelen uitgevoerd op 77 ha.

Oostzijde Engbertsdijksvenen

2. Inrichten en bergen Veeneleiding, Geestersche Stroomkanaal en een waterloop

Op verschillende plekken in het gebied wordt water opgevangen in perioden met hoge afvoerpieken. Met name de lagere delen langs het de Veeneleiding en het Geestersche Stroomkanaal lenen zich hiervoor. Ook vindt waterberging plaats bij een watergang nabij Engbertsdijksvenen. Op de visiekaart zijn deze gebieden aangeduid als inrichten en bergen. Het opvangen van de afvoerpieken op landbouwgronden gebeurt op vrijwillige basis door middel van blauwe diensten. In totaal is er vanuit gegaan, dat de benodigde oppervlakte bij het Geestersche Stroomkanaal ca. 11 ha beslaat en bij een waterloop ca. 3 ha.

Het opvangen van water kan ter hoogte van de Veeneleiding goed samengaan met een verbetering van de ontwatering van de landbouwpercelen. Hiervoor loopt inmiddels al een proefproject in het gebied. Er wordt door het waterschap aangenomen, dat per keer een schadevergoeding zal worden uitbetaald. Er is in deze situatie geen sprake van een blauwe dienst.

3. Herschikken landbouwlocatie t.b.v. water vasthouden

In een bepaald gebiedje is de nadrukkelijke wens om er water vast te houden. Aangezien dit ingrijpend zal zijn voor de betreffende eigenaren wordt voorgesteld om uit deze regio 1 landbouwbedrijf te gaan verplaatsen. Er is aangenomen, dat het bedrijf verplaatst zal worden buiten het projectgebied. De hier begrootte kosten hebben betrekking op de verplaatsingskosten.

4. Aanpassen aanvoertracé t.b.v. Weitemanslanden

Ten behoeve van de Weitemanslanden zal de wateraanvoer worden verbeterd door een alternatief tracé. Het betreft hier water van betere kwaliteit. Ook de daarin gelegen natuurgebieden Fayersheide en Kooiplas hebben daar baat bij. Hiervoor worden delen van de bestaande waterlopen verondiept en verbreedt. Dit zal over een lengte van 5 kilometer plaatsvinden.

5. Onderzoek wateraanvoer Geestersche Stroomkanaal

Gelet op de verschillende ingrepen in het watersysteem is het wenselijk om te onderzoeken of en hoe de wateraanvoer vanuit het Geestersche Stroomkanaal kan plaatsvinden en wat daarvan de effecten zijn op de omgeving.

Geestersche Stroomkanaal

Waterkwaliteit

Hierbij wordt naast bovenstaande maatregelen uitgegaan van het reguliere beleid van het waterschap en de gemeente. In het kader van de gebiedsuitwerking wordt op dit onderdeel geen extra maatregelen getroffen.

Deze maatregelen houden in, dat in totaal: op 77 ha water wordt vastgehouden, 14 ha wordt ingericht voor waterberging, er wordt 1 landbouwbedrijf verplaatst en 5 kilometer watergang wordt aangepast.

3.5 Het Veenschap

De maatregelen in Het Veenschap zijn er op gericht om de natuur- en landschapswaarden te versterken en de recreatieve mogelijkheden te vergroten.

Milieu

Om de verdroging en inklinking van de natuur in Het Veenschap tegen te gaan is peilverhoging in Het Veenschap mogelijk een oplossing. Gelet op het draagvlak voor deze maatregel wordt eerst een onderzoek opgestart naar het vochtoudend vermogen en inklinking van Het Veenschap. De gevolgen van peilverhoging op de omliggende (landbouw) percelen dient tevens eerst inzichtelijk te worden gemaakt. De aanleg van het fiets- en wandelpad Hazenpad en wandelpad noord-zuid hangen samen met de recreatiezonering, zoals die voor Engbertsdijksvenen uitgewerkt is. Door de meest kwetsbare natuur (Engbertsdijksvenen) te ontlasten worden recreanten en toeristen met name naar de westzijde van Engbertsdijksvenen gelokt. Ook Het Veenschap wordt hiervoor ontlast. Tegelijkertijd wordt hiermee ook de ontwikkeling van de recreatieve as versterkt. Tijdens de planvorming zijn meerdere varianten van de fiets- en wandelpaden door Het Veenschap in de werkgroep besproken. Maar ook daarin is gesteld om de fiets- en wandelpaden zoveel mogelijk aan de rand van Het Veenschap te projecteren, zodat de natuurkern enigszins wordt gevrijwaard en de mogelijke verstoring van de flora en fauna tot een minimum beperkt blijft. In het oostelijk gedeelte van Het Veenschap wordt een noord-zuid verbinding voorgesteld, zodat de recreatieve druk in westelijke richting in Het Veenschap wordt beperkt.

Met het herstel van Het Veenschap wordt getracht de oorspronkelijke vegetatie en het kenmerkende landschapspatroon weer terug te krijgen. Bij de uitvoering van de vele maatregelen in het projectgebied zal rekening gehouden worden met de aanwezige archeologische waarden (zie bijlage II paragraaf 4 Landschap en cultuurhistorie). Dit zal zeker aan de orde zijn als het gaat om de maatregelen in en om Het Veenschap.

1. Onderzoek inklinking en vochthoudend vermogen

Er vindt onderzoek plaats naar het waterpeil in Het Veenschap. Afhankelijk daarvan en in overleg met de grondeigenaren wordt bezien of voor peilverhoging draagvlak is, waardoor de verdroging in Het Veenschap wordt verminderd.

2. Aanleg fietspad Hazenpad en wandelpad noord-zuid (incl. brug)

Ten behoeve van de wandelaar is er vanaf het veenmuseum een verbinding over het Hazenpad en een doorsteek in zuidelijke richting, over de Verbindingsleiding, naar Vriezenveen.

Op deze manier ontstaat er een wandelroute vanuit Vriezenveen (of vanaf het veenmuseum) door en langs Het Veenschap. Op de visiekaart staat het gedeelte ten zuiden van de Verbindingsleiding aangegeven als nog nader uit te werken. Daarnaast staan op de visiekaart ook wandelpaden aangegeven, die op verharde deels onverharde, bestaande wegen zijn geprojecteerd. Hier worden geen maatregelen uitgevoerd.

Hazenpad

3. Onderzoek cultuurhistorie

Het Veenschap is vanuit cultuurhistorisch oogpunt een waardevol gebied. Middels onderzoek wordt beoogd de kansen te definiëren om het kenmerkende landschapspatroon verder te ontwikkelen en beheren. Wellicht kan het beheer weer vorm krijgen door een organisatie van agrarische natuurbeheer op te starten.

4. Herstel Het Veenschap en ontwikkelen organisatie agrarisch natuurbeheer

De maatregel betreft herstel van Het Veenschap. Gezien de vele eigenaren in Het Veenschap lijkt het wenselijk om een vereniging voor agrarisch natuurbeheer op te richten. Om dit te ondersteunen zijn hiervoor middelen in de begroting opgenomen. Daarnaast is het mogelijk om via particulier natuurbeheer landbouwgrond om te zetten in natuur. Deze kosten komen daarom niet voor in de begroting.

Het Veenschap

Deze maatregelen houden in, dat in totaal: 1900 meter fietspad wordt aangelegd, 1200 meter wandelpad met een brug over de Verbindingsleiding en er wordt 17 ha landschap hersteld van Het Veenschap.

3.6 Impuls natuur en landschap

Het realiseren van de nieuwe natuur en het versterken van het landschap is wenselijk in het projectgebied.

Milieu

Van de huidige begrensde nieuwe natuur wordt weinig gebruik gemaakt. Om het Natura 2000 gebied Engbertsdijksvenen is ingeschat dat ca. 15 landbouwbedrijven in hun verdere landbouwkundige ontwikkeling worden belemmerd (aan de oostzijde 7 landbouwbedrijven). Tegelijkertijd is de huidige belasting met ammoniak vanuit de landbouw te hoog (zie berekeningen en kaart in bijlage II paragraaf 7 Milieu). Mede gelet op de vernatting aan de oostzijde (zie kaart bijlage II paragraaf 2 Water) wordt de begrenzing van de nieuwe natuur als een schil aan de oostzijde om Engbertsdijksvenen gelegd. Landbouwbedrijven die zich verder landbouwkundig willen ontwikkelen kunnen zich dan aanmelden om te verplaatsen. Bedrijven die zich willen verbreden kunnen zich aanmelden voor particulier natuurbeheer. Dit zal het toekomstperspectief verbeteren. Voor het wijzigen van de begrenzing van de nieuwe natuur zal met de betrokken een klein gebiedsproces worden opgestart om te komen tot een gedetailleerdere uitwerking. De gewijzigde begrenzing van de nieuwe natuur zal in de aanbiedingsbrief van deze gebiedsuitwerking aan de provincie kenbaar worden gemaakt.

Het landelijk toetsingkader ammoniak voor Nbwet-gebieden van 16 november 2006 biedt naar het zich nu laat aanzien weer enige ontwikkelingsruimte voor landbouwbedrijven, terwijl de ammoniakbelasting reeds te hoog is. Het is hierbij de vraag hoe deze nationale uitwerking zich verhoudt tot de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn.

Daarnaast is algemeen bekend, dat binnen de landbouw en zeker de melkveehouderij het draagvlak voor ammoniakbeleid niet groot is. De mogelijke ammoniakreducerende maatregelen conflicteren met het dierenwelzijn.

Mede door autonome ontwikkelingen in de landbouw (schaalvergroting en dus stoppende landbouwbedrijven), het landelijk toetsingkader en de begrensde nieuwe natuur wordt ingeschat, dat er 3 landbouwbedrijven verplaatst zullen gaan worden. Hierbij is ook rekening gehouden met het feit, dat met het verwerven van de gronden overheidsdoelen kunnen worden gerealiseerd en de financiering in principe geregeld kan worden.

Door bestaande natuur met de nieuwe natuur te verbinden wordt een efficiënt beheer mogelijk.

Maar als belangrijkste argument wordt het hierdoor mogelijk om de aanwezige en potentiële natuurwaarden te versterken en verder te ontwikkelen.

Vanzelfsprekend zal bij de uitvoering van deze ingrepen ten oosten van Engbertsdijksvenen nadrukkelijk rekening worden gehouden met het foeragegedrag van de kwetsbare vogelsoorten, die daar voorkomen. Een kaart hiervan treft u aan in bijlage II paragraaf 5 Natuur.

Het versterken van het landgoed kan betrekking hebben op een breed scala aan mogelijkheden, vanzelfsprekend passend binnen de milieumandvoorwaarden. Dit laatste geldt natuurlijk ook voor de maatregelen gericht op het landschap en het herstel van bestaande natuurgebieden. Overigens zullen de maatregelen ten behoeve van het landschap dienen te passen in het Landschapsontwikkelingsplan Noordoost Twente, waarop dit moment hard aan wordt gewerkt.

1. Inrichting nieuwe natuur en landelijke taskforce verdroging

De natuurwaarden in het plangebied krijgen een impuls door de aanleg van nieuwe natuur. In totaal is er 345,5 ha nieuwe natuur begrensde. Hiervan is inmiddels (medio 2006) 93 ha gerealiseerd. Voor de begroting is aangenomen, dat de begrensde nieuwe natuur aan de oostzijde van Engbertsdijksvenen 60 % gerealiseerd zal gaan worden door middel van aankoop en 40 % via particulier natuurbeheer. Op de visiekaart staat dit gebied aangegeven als inrichting nieuwe natuur en water vasthouden.

De nieuwe natuur aan de westzijde en zuidzijde zal gerealiseerd gaan worden door aankoop. De overige begrensde nog niet gerealiseerde nieuwe natuur zal gerealiseerd gaan worden door middel van particulier natuurbeheer.

Op basis van bovenstaande uitgangspunten dient nog ca. 153 ha. te worden aangekocht voor nieuwe natuur. Voor een detailberekening hiervan verwijzen wij u naar paragraaf 4.2.. Wat betreft in te richten natuur is aangenomen, dat van de gerealiseerde nieuwe natuur 50 % nog ingericht dient te worden. Dit betekent, dat (50 % X 93 ha + 153) afgerond 200 ha nog ingericht dient te worden.

Het natuurgebied Engbertsdijksvenen krijgt een belangrijke impuls door het dammenproject dat recent is uitgevoerd. De natuurtoets, die hiervoor noodzakelijk was, is als een bijlage bij de PlanMER gevoegd. Daarnaast zal het zoneren van de recreatie in het natuurgebied voorkomen dat de natuurwaarden wordt aangetast.

Het verplaatsen van het veentreintje naar het zuidelijk maakt deel uit van deze zonerings.

Waterschap Regge en Dinkel en de provincie Overijssel hebben Engbertsdijksvenen uitgekozen om mee te doen in de landelijke taskforce verdroging. De exacte uitwerking zal terzijnertijd in de gebiedscommissie aan de orde komen en indien mogelijk meegenomen worden om te worden uitgevoerd.

2. Verplaatsen landbouwbedrijven t.b.v. nieuwe natuur en inrichting bouwkaavel verplaatser binnen project

Om de begrensde nieuwe natuur aan de oostzijde van Engbertsdijksvenen te realiseren dienen gronden aangekocht te worden. Zoals in het project Impuls landschap en natuur staat vermeld, wordt aangenomen dat 60 % van de begrensde nieuwe natuur gerealiseerd wordt door middel van aankoop. Daarvoor is het noodzakelijk, dat naast de aankoop van losse percelen 3 landbouwbedrijven moeten worden verplaatst. Er is aangenomen, dat 1 landbouwbedrijf binnen het projectgebied verplaatst wordt en 2 bedrijven buiten het projectgebied.

3. Bestaande natuur verbinden met nieuwe natuur

Met de nieuw aan te leggen natuur en het bestaande natuurgebied geldt wat betreft beheer grootschalige natuur met begrazing. Daarom worden ook maatregelen voorgesteld om de bestaande natuurgebied Engbertsdijksvenen te verbinden met de nieuwe natuur.

4. Stimuleren agrarisch en particulier natuurbeheer

In Het Veenschap zelf is het mogelijk om subsidie agrarisch natuurbeheer (SAN botanisch graslandbeheer) aan te vragen. Hierdoor is het mogelijk om de natuur er te versterken. Ten zuiden van Het Veenschap en ter hoogte van de Veeneleiding wordt het weidevogelbeheer gestimuleerd, door middel van de subsidie agrarisch natuurbeheer. Particulier natuurbeheer wordt gestimuleerd ter realisering van de nieuwe natuur. Het is de uitdaging om dit samen te laten gaan met het versterken van de landbouwstructuur in die gebieden. Voor wat betreft het natuurbeleid wordt verwezen naar het inzetkaart natuurbeleid op de visiekaart.

Het Veenschap

5. Versterken landgoed noord oosten projectgebied

Voor de versterking van het landgoed in het noord-oosten van het projectgebied worden stimuleringsgelden in de begroting opgenomen. Het is aan de grondeigenaar en zijn pachters om te bezien hoe zij in gezamenlijkheid die versterking willen vormgeven. Het geraamde budget is bedoeld om een gebiedsmakelaar te kunnen aanstellen.

6. Aanleg erfbeplantingen, wegbeplanting en nieuwe landschapselementen

De rationele landbouwgebieden houden ook in de toekomst hun open karakter. Dit wordt geaccentueerd door erfbeplantingen met gebiedseigen kenmerken te stimuleren. Hiervoor zijn middelen opgenomen in de begroting. Ook wordt wegbeplanting aangebracht en de mogelijkheid geboden om nieuwe landschapselementen aan te leggen. Het Landschapsontwikkelingsplan Noordoost Twente, waaraan momenteel gewerkt wordt, is hierbij leidend.

7. Herstel landschap Fayersheide en Kooiplas en aanleg faunaduikers

Het landschap van Fayersheide en Kooiplas wordt hersteld. Daarnaast is het wenselijk om ook twee faunaduikers aan te brengen, zodat fauna eenvoudig enkele barrières kan passeren.

Het gebied tussen Vriezenveen en Almelo wordt ontwikkeld als bufferzone. Nader onderzoek is nodig om te bepalen hoe de inrichting van dit gebied er uit moet komen te zien. In de begroting zijn hiervoor derhalve geen middelen opgenomen. Dit onderdeel wordt door gemeenten Twenterand en Almelo buiten deze gebiedsuitwerking opgepakt.

Deze maatregelen houden in dat in totaal: 200 ha nieuwe natuur ingericht zal worden, 3 landbouwbedrijven worden verplaatst, 1090 ha bestaande natuur zal met nieuwe natuur worden verbonden, op 30 locaties erfbeplanting wordt aangelegd, 2000 meter wegbeplanting, 3 ha aanleg nieuwe landschapselementen, 9 ha herstel landschap Fayersheide en Kooiplas en de aanleg van 2 faunaduikers.

3.7 De recreatieve as

Met het ontwikkelen van de recreatieve as wordt getracht recreatie en toerisme te zoneren en te stimuleren langs het Engbertsdijksvenen. Ook de combinatie met de plannen van Staatsbosbeheer omtrent Engbertsdijksvenen dient er toe te leiden, dat beide ontwikkelingen elkaar gaan versterken.

Milieu

Bij dit project hebben meerdere milieuafwegingen een zeer belangrijke rol vervuld. Door het huidige veenmuseum (zie visiekaart) op te waarderen tot een bezoekerscentrum met een Toeristisch Overstap Punt (TOP), tezamen met de recreatienota van SBB wordt getracht de recreatie en toerisme op een juiste locatie een impuls te geven. Wat betreft bezoekersaantallen wordt ingeschat, dat deze het aantal van 15.000 per jaar niet zullen overschrijden. Tegelijkertijd liggen deze ontwikkelingen in de recreatieve as.

Om het Natura 2000 gebied Engbertsdijksvenen is ingeschat dat ca. 15 landbouwbedrijven in hun verdere landbouwkundige ontwikkeling worden belemmerd. Tegelijkertijd is de huidige belasting met ammoniak vanuit de landbouw te hoog (zie berekeningen en kaart in bijlage II paragraaf 7 Milieu).

Door het aanwijzen van de recreatieve as aan de westzijde wordt getracht aan landbouwbedrijven perspectief te bieden in de verbreding (als nevenactiviteit) en recreatie en toerisme (als hoofdactiviteit). Ook het stimuleren van functiewijziging wil daaraan ondersteuning verlenen. Tegelijkertijd kunnen geïnteresseerde kopers zich melden bij die agrariërs, die een dergelijke ontwikkelingsrichting niet zien zitten. Zij zouden dan hun bedrijf elders kunnen voortzetten. Met dit pakket aan maatregelen beoogt de werkgroep om de ammoniakbelasting te verminderen.

De aanleg van de fietspaden (langs de Paterwal en tussen De Pollen en Bruinehaar) om en in Engbertsdijksvenen hebben naast het verbeteren van de verkeersveiligheid ook een functie als het gaat om de interne recreatiezonering te ondersteunen zoals staat vermeld in de Recreatienota van SBB omtrent Engbertsdijksvenen. Centraal in de Recreatienota staat het beschermen van de hoogveen kern in Engbertsdijksvenen. Daarom wordt het veentreintje vanuit het noorden verplaatst naar het in onderstaande kaart aangegeven tracé. Ook het bepalen van de 4 poorten heeft tot doel om in de rest van het natuurgebied bezoekers te weren.

Aan de oostzijde van Engbertsdijksvenen is uitbreiding van het natuurgebied gewenst en begrensd. Het natuurdoeltype is grootschalige begrazing tesamen met vernatting.

Dit heeft ertoe geleid, dat SBB de toerist en recreant naar het westen van het natuurgebied wil lokken. Hierdoor wordt de oostzijde ontlast en krijgt de natuur aan de oostzijde kansen zich te ontwikkelen. De recreatieve druk zal zich dan verplaatsen van oostelijk naar het westelijk deel van het natuurgebied. Ook zal deze verplaatsing de ontwikkeling van de recreatieve as versterken.

Daarnaast heeft SBB ten behoeve van de natuurbeleving ook oog voor verschillende doelgroepen. Er zal bijvoorbeeld ook een pad voor minder validen worden aangelegd.

Ook met het verplaatsen van de turffabriek denkt de werkgroep een bijdrage te leveren aan het verlagen van de milieubelasting van Engbertsdijksvenen zoals verkeer- en lawaai-overlast. Daarnaast past een dergelijke activiteit niet in de door de werkgroep geschetste ontwikkeling van een recreatieve as.

1. Veenmuseum opwaarderen

Het veenmuseum Vriezenveenscheveld wordt aangepast om naast de museale functie ook de functie van een bezoekerscentrum te krijgen van waaruit men het gebied kan verkennen. Tegelijkertijd is daar ook een TOP voorzien.

Deel van het traject veentreintje Veenmuseum

2. Staatsbosbeheer: uitvoeren recreatienota Engbertsdijksvenen

In de recreatienota worden een aantal maatregelen opgesomd. Deze worden integraal meegenomen in deze gebiedsuitwerking en in de begroting. In de recreatienota staan de volgende maatregelen:

- aanleg van vogelkijkschermen;
- bebording van fiets- en wandelroutes;
- aanleg van parkeerplaatsen, zowel bij de regionale poort als bij de 3 lokale poorten;
- aanleg van een spoorbaan t.b.v. het veentreintje;
- aanleg en renovatie van fietspaden aan de westzijde van Engbertsdijksvenen;
- aanleg invalidenpad vanuit het Veenmuseum naar Engbertsdijksvenen;
- aanleg oversteek Paterswal en Geestersche Stroomkanaal.

Deze maatregelen houden in dat naast het opwaarderen van het veenmuseum, het uitvoeren van de recreatienota van SBB in totaal op 4 locaties functies gewijzigd gaan worden, er 6200 meter fietspad wordt aangelegd, 2 themaroutes worden ontwikkeld en 10 verkeersplateaus worden aangelegd.

3.8 Prestaties

Het Reconstructieplan Salland-Twente vormt de basis voor deze gebiedsuitwerking. Om die reden is het van belang om voor de verschillende projecten aan te geven aan welke reconstructiedoelen een bijdrage wordt geleverd en hoe groot de prestaties zijn. Dit is in onderstaande tabel weergegeven. In bijlage I wordt ingegaan op de begroting van deze gebiedsuitwerking, conform de pMJP-systematiek. Bij alle projecten heeft de gebiedscommissie de regie en de coördinatie. De ‘echte’ trekkers in het veld staan in onderstaande tabel weergegeven.

IMPULS LANDBOUW			
TOTALE KOSTEN: € 1.788.000			
Maatregelen	Reconstructiedoelen	Prestaties	Trekker
Kavelruil (incl. aanpassingswerken) en grondcoördinator	Verbeteren landbouwstructuur Verbeteren ruimtelijke structuur	650 ha	LTO/DLG
Herschikken landbouwlocaties westzijde Engbertsdijkvenen en inrichting bouwkaavel interne verplaatser	Beschermen habitat en soorten Verlaging milieubelasting kwetsbare natuur Verbeteren ruimtelijke structuur	2 en 1 stuks	DLG/Gemeente Twenterand
Verplaatsing landbouwbedrijven uit de linten	Terugbrengen stankgehinderden Verbeteren ruimtelijke structuur Verbeteren verkeersveiligheid versterken leefbaarheid	4 stuks	Gemeente Twenterand
Aanleg boerderijtoegangswegen	Verbeteren landbouwstructuur Bevorderen verbreding	500 m	DLG/particulier
Aanleg insteekwegen	Versterken leefbaarheid Verbeteren landbouwstructuur	500 m	DLG/ Gemeente Twenterand
Stimuleren duurzame en biologische landbouw	Verbeteren landbouwstructuur Verlaging milieubelasting	15 stuks	LTO/DLG
Stimuleren verbreding agrarische activiteiten	Stimuleren R&T op landbouwbedrijven Bevorderen verbreding versterken leefbaarheid	20 stuks	LTO/DLG
Stimuleren ammoniakreducerende maatregelen	Bevorderen verbreding Verlaging milieubelasting Beschermen habitat en soorten Bevorderen verbreding	10 stuks	LTO/DLG
Stimuleren samenwerking landbouw	Verbeteren landbouwstructuur Versterken leefbaarheid	15 stuks	LTO/DLG
Stimuleren passende vormen van werkgelegenheid	versterken leefbaarheid	15 stuks	LTO/DLG
Passerplaatsen landbouwverkeer	Versterken leefbaarheid	10 stuks	DLG/Gemeente Twenterand

GROEN-BLAUWE DOORADERING			
TOTALE KOSTEN: € 2.373.000			
Maatregelen	Reconstructiedoelen	Prestaties	Trekker
Water vasthouden bij een waterloop en oostzijde Engbertsdijksvenen	Bevorderen regionale waterberging	77 ha	Waterschap Regge & Dinkel
	Verbeteren landschapskwaliteit		
	Beschermen habitat en soorten		
	Versterken groenblauwe dooradering		
Inrichten en bergen Veeneleiding, Geestersche Stroomkanaal en een waterloop	Aanpak verdroging	14 ha	Waterschap Regge & Dinkel
	Bevorderen regionale waterberging		
	Verbeteren landschapskwaliteit		
Herschikken landbouwlocaties t.b.v. water	Versterken groenblauwe dooradering	1 stuks	Waterschap Regge & Dinkel /DLG
	Verbeteren ruimtelijke structuur		
Aanpassen aanvoertacé t.b.v. Weitemanslanden	Beschermen habitat en soorten	5000 m	Waterschap Regge & Dinkel
	Bevorderen regionale waterberging		
	Versterken groenblauwe dooradering		
Onderzoek wateraanvoer Geestersche Stroomkanaal	Aanpak verdroging	1 stuks	Waterschap Regge & Dinkel

HET VEENSCHAP			
TOTALE KOSTEN: € 333.000			
Maatregelen	Reconstructiedoelen	Prestaties	Trekker
Onderzoek inklinking en vochthoudend vermogen	Bevorderen regionale waterberging	1 stuks	Waterschap Regge & Dinkel
	Beschermen habitat en soorten		
	Aanpak verdroging		
	Verbeteren landschapskwaliteit		
Aanleg fietspad Hazenpad	Bevorderen particulier natuurbeheer	1900 m	Gemeente Twenterand/ KNNV afd. Vriezenveen
	Ontsluiting landelijk gebied		
	bevorderen leefbaarheid		
	bevorderen landschapskwaliteit		
Ontwikkelen wandelpad noord/zuid met brug	Bevorderen leefbaarheid	1200 m	Gemeente Twenterand/ KNNV afd. Vriezenveen
	Ontsluiting landelijk gebied		
	Bevorderen landschapskwaliteit		
Ontwikkelen organisatie agrarisch natuurbeheer	bevorderen agrarisch natuurbeheer	1 stuks	Gemeente Twenterand
	bevorderen verbreding		
Onderzoek cultuurhistorie	Bevorderen landschapskwaliteit	1 stuks	Gemeente Twenterand
	Bevorderen leefbaarheid		
Herstel Het Veenschap	Bevorderen landschapskwaliteit	17 ha	KNNV afd. Vriezenveen
	Bevorderen leefbaarheid		

IMPULS NATUUR EN LANDSCHAP			
TOTALE KOSTEN: € 2.212.000			
Maatregelen	Reconstructiedoelen	Prestaties	Trekker
Inrichting nieuwe natuur en landelijke taskforce verdroging	Versterken natuurwaarden EHS	200 ha	DLG
	Verbeteren wateromstandigheden		
Verplaatsen landbouwbedrijven tbv nieuwe natuur en inrichting bouwkaavel interne verplaatser	Versterken natuurwaarden EHS	3 en 1 stuks	DLG
	Verbeteren ruimtelijke structuur		
Bestaande natuur verbinden met nieuwe natuur	Versterken natuurwaarden EHS	1090 ha	SBB
	Verbeteren landschapskwaliteit		
Stimuleren agrarisch en particulier natuurbeheer	Versterken natuurwaarden buiten EHS	1 stuks	LTO
	Versterken weidevogelpopulatie		
	Bevorderen rol landbouw bij natuurbeheer		
Versterken landgoed NO projectgebied	Versterken natuurwaarden EHS	1 stuks	Eigenaar/pachters
	Verbeteren ruimtelijke structuur		
Aanleg erfbeplanting	Verbeteren landschapskwaliteit	30 stuks	Gemeente Twenterand/ eigenaar
	Bevorderen leefbaarheid		
Aanleg wegbeplanting	Verbeteren landschapskwaliteit	2000 m	Gemeente Twenterand
	Bevorderen leefbaarheid		
Aanleg nieuwe landschapselementen	Versterken landschapskwaliteit	3 ha	Gemeente Twenterand/ eigenaar
	Versterken natuurwaarden buiten EHS		
Herstel Fayersheide en Kooiplas	Versterken natuurwaarden buiten EHS	9 ha	Gemeente Twenterand Eigenaar/pachter
	Bevorderen leefbaarheid		
	Verbeteren landschapskwaliteit		
Aanleg faunaduikers	Versterken natuurwaarden EHS	2 stuks	Gemeente Twenterand/ KNNV afd. Vriezenveen
	Versterken natuurwaarden buiten EHS		

ONTWIKKELEN RECREATIEVE AS			
TOTALE KOSTEN: € 3.171.000			
Maatregelen	Reconstructiedoelen	Prestaties	Trekker
Veenmuseum opwaarderen	Bieden perspectief voor recreatie en toerisme	1 stuks	Gemeente Twenterand/ SBB
	Versterken natuurwaarden EHS		
SBB: uitvoeren recreatienota Engbertsdijksvenen	Verlaging belasting kwetsbare natuur	1 stuks	SBB
	Kwaliteitsverbetering recreatie en toerisme		
Stimuleren functiewijziging (bijdrage in voorbereidingskosten)	Bieden perspectief voor recreatie en toerisme	10 stuks	DLG/ Gemeente Twenterand
	Verlaging belasting kwetsbare natuur		
	Bieden werkgelegenheid		
Fietspad langs Paterswal	verbeteren verkeersveiligheid	1600 m	Gemeente Twenterand
	verbeteren toeristische beleving		
Fietspad van De Pollen naar Bruine Haar	verbeteren verkeersveiligheid	4600 m	Gemeente Twenterand
	verbeteren ontsluiting voor de toerist		
ontwikkelen cultuurhistorische themaroutes (oude Kerkhofslanden en cisterciënserklooster)	behoud en ontwikkeling cultureel erfgoed	2 stuks	Gemeente Twenterand
	bieden perspectief voor recreatie en toerisme		
	verbeteren toeristisch product		
Zandwinplas omzetten in recreatieplas (bijdrage in voorbereidingskosten)	bieden perspectief voor recreatie en toerisme	1 stuks	Gemeente Twenterand/ eigenaar
Aanleg verkeersplateaus	Verbeteren verkeersveiligheid	10 stuks	Gemeente Twenterand
	Verbeteren leefbaarheid		
Turffabriek (voorbereidingskosten)	Verlaging milieubelasting	1 stuks	Gemeente Twenterand
	Verbeteren toeristische beleving		

4 Kosten, grond en uitvoeringsaspecten

4.1 Kosten

Op basis van de beschreven maatregelen is een raming van de kosten opgesteld. Deze raming is gemaakt op basis van het loon- en prijspeil 2007. De beheerskosten van de te realiseren maatregelen zijn niet in de begroting opgenomen. Vanzelfsprekend zijn alleen de maatregelen, die in het projectgebied aan de orde zijn, in de begroting verwerkt.

Inrichtingsmaatregelen per planthema ^a	hoeveelheid	eenheid	Raming (investering) euro	Bijdragende instanties												Kontante Bijdrage derden		
				Rijk		Provincie Overijssel		Waterschap Regge & Dinkel		Gemeente Twenterand		Staatsbosbeheer		%	euro			
				%	euro	%	euro	%	euro	%	euro	%	euro	%	euro			
Impuls landbouw																		
kavelruil (incl. aanpassingswerken)	650	ha	543.000	38	206.500	38,0	206.500										24,0	130.000
inrichting bouwkaavel verplaatser binnen project	1	stuks	139.000	30	41.700	30,0	41.700										40,0	55.600
grondcoördinator	1	stuks	100.000	50	50.000	50,0	50.000											
herschikken landbouwlocaties westzijde Engbertsdijkvenen	2	stuks	270.000	40	108.000	40,0	108.000										20,0	54.000
verplaatsing landbouwbedrijven uit de linten *	4	stuks																
boerderijtoegangswegen	500	m	128.000	20	25.600	20,0	25.600										60,0	76.800
insteekwegen	500	m	159.000	32	51.675	32,5	51.675					35,0	55.650					
stimuleren duurzame en biologische landbouw **	1	stuks	68.000	70	47.600												30,0	20.400
stimuleren verbreding agrarische activiteiten **	1	stuks	90.000	70	63.000												30,0	27.000
stimuleren ammoniakreducerende maatregelen	1	stuks	75.000	100	75.000													
stimuleren samenwerking landbouw **	1	stuks	58.000	70	40.600												30,0	17.400
stimuleren passende vormen van werkgelegenheid ** (gebiedsmakelaar)	1	stuks	78.000	70	54.600												30,0	23.400
passerplaats landbouwverkeer	10	stuks	80.000	32	26.000	32,5	26.000					35,0	28.000					
Impuls landbouw			1.788.000		790.275		509.475						83.650					404.600
Groen blauwe dooradering																		
water vasthouden bij een waterloop en oostzijde Engbertsdijkvenen: blauwe dienst/ aankoop grond/ inrichten	77	ha	1.076.000	20	215.200	20,0	215.200	40,0	430.400								20,0	215.200
inrichten en bergen Veeneleiding dmv blauwe dienst		ha		20		40,0		40,0										
inrichten en bergen Geesterse Stroomkanaal d.m.v. aankoop grond/ blauwe dienst	11	ha	272.000	20	54.400	40,0	108.800	40,0	108.800									
inrichten bergen bij een waterloop	3	ha	30.000	20	6.000	40,0	12.000	40,0	12.000									
herschikken landbouwlocaties t.b.v. water	1	stuks	135.000	20	27.000	20,0	27.000	40,0	54.000								20,0	27.000
aanpassen aanvoertacé t.b.v. Wetemanslanden	5000	m	850.000	20,	170.000	40,0	340.000	40,0	340.000									
onderzoek wateraanvoer Geesterse Stroomkanaal	1	stuks	10.000	20	2.000	40,0	4.000	40,0	4.000									
Groen blauwe dooradering			2.373.000		474.600		707.000		949.200									242.200
Het Veenschap																		
onderzoek inklinking en vochthoudend vermogen	1	stuks	25.000	100	25.000													
aanleg fietspad Hazenpad	1900	m	91.000			50,0	45.500			50,0	45.500							
aanleg wandelpad noord-zuidverbinding incl. brug	1200	m	102.000			50,0	51.000			50,0	51.000							
ontwikkelen organisatie agrarisch natuurbeheer	1	stuks	30.000	100	30.000													
onderzoek cultuurhistorie	1	stuks	10.000	50	5.000					50,0	5.000							
herstel Veenschap	17	ha	75.000	100	75.000													
Het Veenschap			333.000		135.000		96.500				101.500							
Impuls natuur & landschap																		
inrichting nieuwe natuur	200	ha	1.000.000	100,0	1.000.000													
verplaatsen landbouwbedrijven t.b.v. nieuwe natuur	3	stuks	405.000	80,0	324.000												20,0	81.000
inrichting bouwkaavel verplaatser binnen project	1	stuks	139.000	30,0	41.700	30,0	41.700										40,0	55.600
bestaande natuur verbinden met nieuwe natuur	1090	ha	302.000	100,0	302.000													
landelijke taskorce verdroging	PM																	
stimuleren agrarisch en particulier natuurbeheer	1	stuks	80.000	100	80.000													
versterken landgoed NO projectgebied	1	stuks	60.000			50,0	30.000			50,0	30.000							
aanleg erbeplantingen	30	stuks	30.000			50,0	15.000			20,0	6.000						30,0	9.000
aanleg wegbeplanting	2000	m	30.000			50,0	15.000			50,0	15.000							
aanleg nieuwe landschapselementen	3	ha	90.000			50,0	45.000										50,0	45.000
herstel Fayersheide/Kooiplas	9	ha	40.000	50	20.000					50,0	20.000							
faunaduikers	2	stuks	36.000	100,	36.000													
Impuls natuur & landschap			2.212.000		1.803.700		146.700				71.000							190.600
Ontwikkelen recreatieve as																		
Veenmuseum opwaarderen ***	1	stuks	600.000			40,0	240.000			20,0	120.000	20,0	120.000	20,0	120.000	20,0	120.000	
SBB: uitvoeren recreatienota Engbertsdijkvenen: specificatie zie achtergronddocument ***	1	stuks	677.000	35	236.950	35	236.950						20,0	135.400	10,0	67.700		
stimuleren functiewijziging (bijdrage in voorbereidingskosten)	10	stuks	100.000	50,0	50.000	50,0	50.000											
aanleg fietspad langs Paterswal	1	stuks	289.000			50,0	144.500			50,0	144.500							
aanleg fietspad van De Pollen naar Bruine Haar	1	stuks	1.265.000			50,0	632.500			50,0	632.500							
ontwikkelen cultuurhistorische themaroutes (oude kerkhoflanden en cistercienser klooster)	2	stuks	10.000	10,0	1.000	45,0	4.500			45,0	4.500							
zandvlinplas Aalderink omzetten in recreatieplas (bijdrage in plankosten)	1	stuks	50.000			100,0	50.000											
aanleg verkeersplateaus	10	stuks	130.000			50,0	65.000			50,0	65.000							
Turffabriek (voorbereidingskosten)	1	stuks	50.000			100,0	50.000											
Ontwikkelen recreatieve as			3.171.000		287.950		1.473.450				966.500		255.400					187.700
Subtotaal inrichtingsmaatregelen			9.877.000		53,5 3.491.525		29,7 2.933.125		9,6 949.200		12,4 1.222.650		2,6 255.400		13,0 1.025.100			
Algemene kosten																		
Algemene kosten	10	jr	236.000	54,6	128.960	26,0	61.360	9,6	22.680	9,7	23.000							
Proceskosten kavelruil	1	stuks	479.000	50,0	239.500	50,0	239.500											
Subtotaal algemene kosten			715.000		368.460		300.860		22.680		23.000							
Totaal			10.592.000		3.859.985		3.233.985		971.880		1.245.650		255.400					1.025.100

* de kosten van deze boerderijverplaatsingen worden d.m.v. ro-beleid gefaciliteerd

** bijdrage derden hebben betrekking op de eigen bijdrage i.v.m. opstellen bedrijfsplannen (ad. 50)

*** bijdrage derden hebben betrekking op de bijdrage van een lokaal rechtspersoon, die het veenmuseum gaat exploiteren cq. onderdelen uit de recreatienota van SBB

Tabel 4.1: Overzicht raming: Engbertsdijkvenen, Het Veenschap en omgeving, kosten en bijdrageoverzicht 2007 - 2017

De raming van de kosten voor de uitvoering van de gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving komt uit op € 10,6 miljoen. Het betreft een globale raming, die nader dient te worden uitgewerkt tijdens het uitwerken van de projecten en opstellen van de uitvoeringsmodules. In het overzicht van de raming staat ook de verdeling van de kosten over de verschillende partijen en organisaties. In deze globale raming is de grondaankoop voor nieuwe natuur niet meegenomen. Deze grondaankopen worden via een apart spoor buiten de begroting om gefinancierd.

De verhoudingen, waarin de kosten zijn verdeeld over de partijen, zijn niet altijd subsidiepercentages, maar veelal verdelingspercentages. Door de invoering van de Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en het provinciaal Meerjaren-Programma (pMJP) staan de verdelingspercentages nog niet definitief vast. De verwachting is dat vrijwel alle opgenomen projecten voor subsidie in aanmerking komen. Beleidswijzigingen en daarmee samenhangende prioritering van de middelen, kunnen er echter toe leiden, dat niet alle planmaatregelen voor subsidie in aanmerking komen en mogelijk ook gewijzigd kunnen worden.

Kostenverdeling

Provincie Overijssel gaat over het ILG budget, welke naast een provinciaal aandeel bestaat uit een rijksaandeel. Via het ILG wordt een groot deel van de kosten, ad € 7.094.000,-, vergoed. Het waterschap Regge en Dinkel zal € 972.000,-, de gemeente Twenterand € 1.246.000,- en Staatsbosbeheer € 255.000,- vergoeden. Van de particulieren in het gebied wordt verwacht, dat zij totaal € 1.025.000,- zullen gaan bijdragen.

De bestuurlijke vaststelling van deze gebiedsuitwerking is tevens een principe-overeenstemming over de financiering van de gebiedsuitwerking. Deze afspraken over de financiële bijdragen zullen terzijner tijd bij het opstellen van uitvoeringsmodules geactualiseerd gaan worden en bij de afrekening van een module zal afgerekend worden op basis van de werkelijk gemaakte kosten. De bijdrage van de gemeente Twenterand is naast de financiële bijdrage, medewerking in het kader van RO-beleid om de bedrijfsverplaatsingen uit de linten te faciliteren en mogelijk te maken.

Financiering

De verschillende budgetten, die het Rijk nu heeft voor het landelijk gebied gaan in 2007 in één budget: het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Het ILG komt niet naast of bovenop bestaande regelingen, maar vervangt deze. Over de inzet van het geld maakt de provincie Overijssel afzonderlijke afspraken met het Rijk voor de periode van 2007 tot 2013 op basis van normkosten.

De provincie krijgt vervolgens de volledige zeggenschap over het beschikbare geld en voert de regie over de uitvoering. Na zeven jaar legt de provincie verantwoording af aan het Rijk. Tussentijds rapporteert de provincie over de voortgang. De verdeling van de rijksmiddelen over de verschillende MeerjarenProgramma (MJP-2) doelen is weergegeven in onderstaand tabel.

MJP-2 doel	Prestatie	Rijksbijdrage (€)
Grondgebonden Landbouw	2600 ha	556.000
Nieuwe natuur (inpassing en inrichting)	200 ha	1.643.000
Reconstructie EHS: Flankerend beleid	PM	906.000
Reconstructie Water	3600 ha	492.000
Reconstructie Overige doelen	PM	45.000
Reconstructie Duurzame Landbouw	2600 ha	218.000
Totaal		3.860.000

Tabel 4.2: Rijksbijdrageverdeling over de MJP-2 doelen

Vervolgens stelt de provincie een pMJP (provinciaal MeerjarenProgramma) op. De gemeente Twenterand en DLG trachten daarin deze gebiedsuitwerking met begroting opgenomen te krijgen. Bij de aanbidding van deze gebiedsuitwerking met begroting aan GS zal de vertaling van de raming Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving omgezet gaan worden in de pMJP format van Overijssel, zodat de provincie de gebiedsuitwerking kan toetsten aan het pMJP (zie bijlage I). Het opnemen in het pMJP is belangrijk om de financiering van de begroting ook voor de lange termijn gewaarborgd te hebben.

Co-financiering

In de begroting is geen rekening gehouden met mogelijk andere financieringsbronnen. Een belangrijke co-financier voor plattelandprojecten is de Europese Unie. Welke planonderdelen van deze gebiedsuitwerking via een module in aanmerking komen voor cofinanciering in het kader van het Plattelands Ontwikkelingsprogramma 2 (POP-2) of andere regelingen zal terzijner tijd onderzocht worden. De werkgroep (en straks de gebiedscommissie) spant zich in om naar andere cofinancieringsbronnen te zoeken. De subsidieaanvraag wordt ingediend, nadat de projecten besteksgereed zijn en de uitvoering kan starten. Ook de andere partijen hebben de intentie om maximaal gebruik te maken van de mogelijkheden voor cofinanciering (EU-bijdrage) om zodoende de bijdrage van alle financiers inclusief het Rijk zoveel mogelijk te beperken.

4.2 Grond

Voor het realiseren van alle uitvoeringsmaatregelen in Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving is 222 ha grond nodig. Hiervan is in oktober 2006 nog geen grond verworven. De benodigde grond wordt door DLG en haar Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL), op vrijwillige basis verworven (taakstelling).

Middels planmatige kavelruil worden de verworven percelen dusdanig geruild, zodat er op de juiste plek ruimte vrijkomt voor het realiseren van de beschreven maatregelen / voorzieningen.

In de volgende tabel is de grondbehoefte voor nieuwe natuur aangegeven. Daarbij is uitgegaan van de uitgangspunten zoals in paragraaf 3.5 en 3.6 staat vermeld.

Gebied	Totaal begrensd	Reeds gerealiseerd	Restant te realiseren	Via particulier natuurbeheer	Via aankoop
Het Veenschap	14,3	1,3	13	13	
Engbertsdijksvenen oostzijde	230	17	213	40 % = 85,2	60 % = 127,8
Engbertsdijksvenen west- en zuidzijde	98,4	76,1	22,3		100% = 22,3
Fayersheide, Kooiplas	2,8	0	2,8		100 % = 2,8
Totaal	345,5	94,4	251,1	98,2	152,9

Tabel 4.3: Grondbehoefte nieuwe natuur

Er dient dus nog ca. 153 ha te worden verworven. De 1,3 ha verworven grond nabij Het Veenschap dient, gelet op de gegadigdenkaart, te worden aangeboden aan particulieren, die daar vervolgens natuur dienen te realiseren.

Naast de grondbehoefte voor nieuwe natuur is aangenomen, dat 53 ha nodig is om er blauwe diensten op af te sluiten t.b.v. water vasthouden danwel water bergen. Onder een blauwe dienst wordt verstaan het vasthouden of bergen van water, dat een grondeigenaar vrijwillig heeft aangeboden aan het waterschap. Aangenomen is, dat van de reeds gerealiseerde nieuwe natuur nog 50 % dient te worden ingericht (50 % X 93,1 ha = 46,6 ha). Tezamen met hetgeen nog dient te worden aangekocht en ingericht dient totaal 199,5 afgerond 200 ha nog te worden ingericht voor nieuwe natuur (zie begroting in paragraaf 4.1). In de volgende tabel is de grondbehoefte en – bestemming aangegeven.

	Taakstelling	Toekomstige eigenaar
Impuls landbouw		
Landmetershectares	26 ha	Agrariërs
Insteekwegen	0,55 ha	Gemeente Twenterand
Passeerplaatsen landbouwverkeer	0,2 ha	Gemeente Twenterand
Groene blauwe dooradering		
Water vasthouden bij een waterloop en oostzijde EDV	32 ha	Waterschap Regge en Dinkel (blauwe dienst op 45 ha)
Inrichten, bergen Geestersche Stroomkanaal	3 ha	Waterschap Regge en Dinkel (blauwe dienst op 8 ha)
Aanpassen wateraanvoertacé t.b.v. Weitemanslanden	1,5 ha	Waterschap Regge en Dinkel
Het Veenschap		
Impuls natuur & landschap		
Nog aan te kopen grond voor nieuwe natuur	153 ha	Staatsbosbeheer
Aanleg nieuwe landschapselementen	1,5 ha	Particulier
Ontwikkelen recreatieve as		
Fietspad langs Paterswal	0,88 ha	Gemeente Twenterand
Fietspad De Pollen – Bruinehaar	3,68 ha	Gemeente Twenterand
TOTAAL	222,31 ha afgerond 222 ha	

Tabel 4.4: Grondverwerving en –bestemming

• Om de maatregelen en voorzieningen te kunnen maken, moet BBL alle benodigde gronden ad 222 ha te verwerven. Overigens is het ten aanzien van landmetershectares ook mogelijk om

deze te verkrijgen door onderbedeling bij een kavelruil. Om een transparant beeld te schetsen blijven zij als te verwerven in de taakstelling staan.

Financiering grondkosten

De financiering van de grondkosten is als volgt:

- 1 In de begroting inrichting zijn opgenomen de grondkosten voor water vasthouden bij een waterloop, inrichten en bergen Geestersche Stroomkanaal, aanpassen wateraanvoertracé t.b.v. Weitemanslanden, recreatieve en verkeersvoorzieningen met een totaal van ca. 42 ha.;
- 2 Ten laste van verwerving komen de gronden voor nieuwe natuur is ca. 153 ha.;
- 3 De overige gronden voor aanleg van landschapselementen en landmeters ha's ca. 27 ha, zijn ruilgronden en worden aan tijdens de duur van het project verkocht aan eigenaren tegen actuele grondprijzen.

4.3 Uitvoeringsaspecten

Eigendom, beheer en onderhoud

Bij de uitvoering van deze gebiedsuitwerking veranderen gronden van eigenaar en/of functie. In tabel 4.4 is aangegeven, wie verwacht wordt de voorziening in eigendom te krijgen. Over het beheer kan die betreffende eigenaar een eigen afweging maken. Gelet op de mogelijkheid om eigenaren aansprakelijk te stellen voor bepaalde voorvallen, zullen de voor publiek toegankelijke inrichtingsmaatregelen (bijvoorbeeld recreatieve paden) in eigendom, beheer en onderhoud komen bij een overheid.

Uitvoering van de gebiedsuitwerking

Bij het opstellen van de uitvoeringsmodule zal bekeken worden welke organisatie bij de aanleg van welke voorziening zal fungeren als opdrachtgever. Bepalend daarbij is de opdracht die de provincie Overijssel zal verstrekken om deze gebiedsuitwerking te gaan uitvoeren. De gemeente Twenterand en de Werkgroep Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving hebben de voorkeur om hiervoor een adviescommissie (met een behoorlijk bestuurlijk en financieel mandaat) in te stellen. Dit spoort ook enigszins met de opvatting van de provincie. Deze advies- of gebiedscommissie zal vervolgens ondersteund gaan worden door DLG t.b.v. het secretariaat, het proces en de projectadministratie. Op die wijze zijn de betrokken partijen van mening, dat de integrale uitvoering en de regie het beste gewaarborgd kan worden. Vanzelfsprekend zal voorafgaand aan het uitvoeren van de verschillende werkzaamheden een toets plaatsvinden op de geldende wet- en regelgeving, waaronder de Flora- en Faunawet. Ook de verschillende kaarten in bijlage II omtrent de archeologische waarden (paragraaf II.4) en de fourageergebieden (paragraaf II.5) kunnen daarbij behulpzaam zijn.

Dit geldt ook ten aanzien van kaarten uit de PlanMER met name de kaart met zoekgebieden vanuit milieu ten behoeve van hervestiging landbouwbedrijven.

In deze gebiedsuitwerking zijn geen maatregelen opgenomen, die rechtstreeks doorwerken in het bestemmingsplan. Wijzigingen van het bestemmingsplan dienen derhalve tijdig voorafgaand aan het uitvoeren van maatregelen te worden aangevraagd.

Zowel bij de planvorming als de uitvoering is communicatie met het gebied erg belangrijk. Naast contact met het secretariaat of met leden van de werkgroep en gebiedscommissie is het ook te overwegen om gedurende de daadwerkelijke uitvoering een spreekuur in het gebied te organiseren. De ervaring leert, dat bij de uitvoering er ook meer behoefte bestaat om over de gebiedsuitwerking en de maatregelen te communiceren. Daarnaast zullen de gebruikelijke nieuwsbrieven verspreid blijven worden. Bij de voorbereiding van concrete werken zullen de direct belanghebbenden tijdig geïnformeerd worden.

Tweesporen aanpak

Naast reguliere inzet voor het proces van uitvoering zal getracht worden specifieke zaken op te pakken en uit te voeren. Uit paragraaf 4.2 blijkt namelijk, dat nog alle benodigde grond dient te worden aangekocht. Deze grond is nodig om vervolgens de verschillende maatregelen ook te kunnen gaan uitvoeren. Gelet op deze situatie zal de volgende twee-sporen aanpak ter hand worden genomen:

- maatregelen, waarvoor geen grond nodig is, en waarvoor financiering is, kunnen in de eerste module worden opgenomen en vervolgens worden uitgevoerd. Hierbij kan o.a. gedacht worden aan het uitvoeren van onderzoeken, het opstellen van visies, het stimuleren van verbreding, het stimuleren van samenwerkingverbanden;
- actief aan de slag te gaan met grondverwerving. Hiervoor zal een plan van aanpak worden opgesteld. In het plan van aanpak zal o.a. aandacht worden geschonken aan de prioritering van de doelen en maatregelen, waarvoor de verworven gronden worden ingezet. Om dit plan uit te voeren wordt een grondcoördinator (vertrouwenspersoon) aangesteld, die in samenwerking met DLG tracht de grondmobiliteit te vergroten. Naast grondaankoop is ook onderbedeling bij een kavelruil mogelijk om gronden te verwerven.

Deze tweesporen zullen worden opgenomen in de eerste uitvoeringsmodule. Grond is in elk uitwerkingsplan en zeker in Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving een succesbepalende factor. Daarom wordt voorgesteld om 2 jaar na de start van de uitvoering te evalueren.

Als het gaat om de planning van uitgaven en inkomsten van de komende jaren is dat vooraf moeilijk in te schatten. Wel is op dit moment duidelijk, dat voor het opstarten van het proces en de tweesporen aanpak in 2007 ca. € 100.000,- nodig zal zijn. In dat eerste jaar van uitvoering zal ook een beter beeld gaan ontstaan van de uitvoering na 2007. Belangrijk daarbij is of er wel/ geen gebiedscommissie zal komen, die als een soort regisseur de integrale uitvoering op zal kunnen gaan pakken. Voor de jaren na 2007 wordt daarom aangenomen, dat de uitgaven tijdsevenredig zullen gaan plaatsvinden.

Jaar	Uitgaven (€)	Inkomsten (€)
2007	100.000	33.000
2008	1.049.000	350.000
2009	1.049.000	350.000
2010	1.049.000	350.000
2011	1.049.000	350.000
2012	1.049.000	350.000
2013	1.049.000	350.000
2014	1.049.000	350.000
2015	1.049.000	350.000
2016	1.049.000	350.000
2017	1.049.000	350.000

Tabel 4.5: Planning uitgaven en inkomsten 2007 t/m 2017

In het eerste jaar van uitvoering (2007) zal bovenstaande planning van uitgaven en inkomsten worden aangepast aan de situatie zoals die dan in het gebied wordt aangetroffen.

Risico's

De risico's van deze gebiedsuitwerking in de fase van uitvoering zijn de volgende:

- 1 de keuze om de uitvoering op vrijwillige basis op te pakken kent zijn beperkingen. Of het lukt om de benodigde gronden op de juiste plek te verwerven danwel naar toe te ruilen is twijfelachtig. Zoals in hoofdstuk 2 al staat vermeld, kan de gebiedscommissie aan GS voorstellen om over te stappen naar een niet-vrijwillige aanpak met de mogelijkheid van wettelijke herverkaveling. Vrijwilligheid is een groot goed, maar bij de realisatie kan net één eigenaar een bepaalde maatregel blokkeren. Communicatie en goede argumenten dienen adequaat te worden ingezet.
- 2 Het tijdig beschikken over voldoende grond is essentieel voor het succes van deze gebiedsuitwerking. De huidige in te zetten instrumentarium (aankoop op basis van

vrijwilligheid) kan in deze beperkend werken. Om het plan in 10 jaar uit te voeren is totaal 222 ha nodig. Op dit moment is geen grond verworven. De grondverwerving ziet de gebiedscommissie als een zorgpunt. Daarom zal bij de start van de uitvoering van dit plan een plan van aanpak worden opgesteld om de grondmobiliteit in het gebied te bevorderen. Daarnaast is het ook mogelijk om door onderbedeling bij kavelruil gronden te vrij te maken ten behoeve van andere functies.

- 3 het behouden en verkrijgen van bestuurlijk commitment van alle betrokken overheden. Dit geldt zowel beleidsinhoudelijk als financieel. De problematiek rondom het kwetsbare natuurgebied Engbertsdijksvenen is zeer complex en zal naar verwachting aan verandering onderhevig zijn. Indien de betrokken overheden, rekening houdend met elkaar positie, hun verantwoordelijkheid nemen en blijven nemen, dan is de gebiedscommissie er van overtuigd om het gebied echt duurzaam ingericht kan gaan worden. Dit geldt ook als het gaat om de financiering van deze gebiedsuitwerking.

Gelet op bovenstaande risico's en gewenste evaluatiemomenten wordt voorgesteld om:

- 2 jaar na de start van de uitvoering de inzet van niet-wettelijke instrumenten en grondverwerving te vergelijken met de prognose en om de stand van zaken op te maken. Ook is dan het moment om te bezien of de te gebruiken instrumentaria voldoen.

Bijlage I Begroting Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving conform pMJP-systematiek

"inrichtingsmaatregelen per planthema"	hoeveelheid	eenheid	Raming (investering)	pMJP	
			euro	operationeel doel	prestatie
Impuls landbouw					
kavelruil (incl. aanpassingswerken)	650	ha	543.000	2.11	650 ha
inrichting bouwkaavel verplaatser binnen project	1	stuks	139.000	2.11	1 stuks
grondcoördinator	1	stuks	100.000	6.1.1	1 stuks
herschikken landbouwlocaties westzijde Engbertsdijksvenen	2	stuks	270.000	2.2.6	2 stuks
verplaatsing landbouwbedrijven uit de linten *	4	stuks			
boerderijtoegangswegen	500	m	128.000	2.1.1	(zie kavelruil)
insteekwegen	500	m	159.000	2.1.1	(zie kavelruil)
stimuleren duurzame en biologische landbouw **	1	stuks	68.000	1.3.3	15 stuks
stimuleren verbreding agrarische activiteiten **	1	stuks	90.000	1.2.2	20 stuks
stimuleren ammoniakreducerende maatregelen	1	stuks	75.000	2.2.6	10 stuks
stimuleren samenwerking landbouw **	1	stuks	58.000	1.2.2	15 stuks
stimuleren passende vormen van werkgelegenheid ** (gebiedsmakelaar)	1	stuks	78.000	1.2.2	15 stuks
passeerplaats landbouwverkeer	10	stuks	80.000		
Impuls landbouw			1.788.000		
Groen blauwe dooradering					
water vasthouden bij een waterloop en oostzijde Engbertsdijksvenen: blauwe dienst/ aankoop grond/ inrichten	77	ha	1.076.000	2.2.6	77 ha
inrichten en bergen Veeneleiding dmv blauwe dienst		ha			
inrichten en bergen Geesterse Stroomkanaal d.m.v. aankoop grond/ blauwe dienst	11	ha	272.000	5.1.1	11 ha
inrichten bergen bij een waterloop	3	ha	30.000	5.1.1	3 ha
herschikken landbouwlocaties t.b.v. water	1	stuks	135.000	2.2.6	1 stuks
aanpassen aanvoertacé t.b.v. Weitemanslanden	5000	m	850.000	5.2	5000 m
onderzoek wateraanvoer Geesterse Stroomkanaal	1	stuks	10.000	5.2	1 stuks
Groen blauwe dooradering			2.373.000		
Het Veenschap					
onderzoek inklinking en vochthoudend vermogen	1	stuks	25.000		
aanleg fietspad Hazenpad	1900	m	91.000	3.2.2	1900 m
aanleg wandelpad noord-zuidverbinding incl. brug	1200	m	102.000	3.2.1	1200 m
ontwikkelen organisatie agrarisch natuurbeheer	1	stuks	30.000		
onderzoek cultuurhistorie	1	stuks	10.000		
herstel Veenschap	17	ha	75.000	2.4.3	17 ha
Het Veenschap			333.000		
Impuls natuur & landschap					
inrichting nieuwe natuur	200	ha	1.000.000	2.1.4	200 ha
verplaatsen landbouwbedrijven t.b.v. nieuwe natuur	3	stuks	405.000	2.1.4	3 stuks
inrichting bouwkaavel verplaatser binnen project	1	stuks	139.000	2.1.4	1 stuks
bestaande natuur verbinden met nieuwe natuur	1090	ha	302.000	2.1.4	1090 ha
landelijke taskorce verdroging	PM				
stimuleren agrarisch en particulier natuurbeheer	1	stuks	80.000		
versterken landgoed NO projectgebied	1	stuks	60.000		
aanleg erbeplantingen	30	stuks	30.000	2.4.1	30 stuks
aanleg wegbeplanting	2000	m	30.000	2.4.1	2000 m
aanleg nieuwe landschapselementen	3	ha	90.000	2.4.1	3 ha
herstel Fayersheide/Kooiplas	9	ha	40.000	2.4.3	9 ha
faunaduikers	2	stuks	36.000	2.2.4	2 stuks
Impuls natuur & landschap			2.212.000		
Ontwikkelen recreatieve as					
Veenmuseum opwaarderen ***	1	stuks	600.000		
SBB: uitvoeren recreatienota Engbertsdijksvenen: specificatie zie achtergronddocument ***	1	stuks	677.000	2.2.5/ 2.2.6	1 stuks
stimuleren functiewijziging (bijdrage in voorbereidingskosten)	10	stuks	100.000	3.1.1	10 stuks
aanleg fietspad langs Paterswal	1	stuks	289.000	3.2.2	1600 m
aanleg fietspad van De Pollen naar Bruine Haar	1	stuks	1.265.000	3.2.2	4600 m
ontwikkelen cultuurhistorische themaroutes (oude kerkhofslanden en cistercienserklooster)	2	stuks	10.000	3.2	
zandwinplas Aalderink omzetten in recreatieplas (bijdrage in plankosten)	1	stuks	50.000		
aanleg verkeersplateaus	10	stuks	130.000		
Turffabriek (voorbereidingskosten)	1	stuks	50.000		
Ontwikkelen recreatieve as			3.171.000		
Subtotaal inrichtingsmaatregelen			9.877.000		
Algemene kosten					
Algemene kosten	10	jr	236.000	6.1.1	1 stuks
Proceskosten kavelruil	1	stuks	479.000	6.1.1	1 stuks
Subtotaal algemene kosten			715.000		
Totaal			10.592.000		

* de kosten van deze boerderijverplaatsingen worden d.m.v. ro-beleid gefaciliteerd

** bijdrage derden hebben betrekking op de eigen bijdrage i.v.m. opstellen bedrijfsplannen (ad. 50 %)

*** bijdrage derden hebben betrekking op de bijdrage van een lokaal rechtspersoon, die het veenmuseum gaat exploiteren cq. onderdelen uit de recreatienota van SBB

Bijlage II Huidige situatie en autonome ontwikkeling

II.1 Landbouw

Op basis van de GIAB-gegevens is een analyse uitgevoerd naar de situatie van de landbouw in het betreffende gebied.

Economische vitaliteit

Van de 137 in het gebied aanwezige agrarische bedrijven is slechts 30 bedrijven van zodanige omvang dat ze economisch redelijk tot goed renderen, dat wil zeggen, ze zijn groter dan 70 NGE (een economische maat voor de bruto-opbrengsten, dat is ongeveer vanaf 40 à 45 melkkoeien). Dat is slechts 22% van de bedrijven. In totaal zorgen deze 30 bedrijven voor 61% van de bruto-opbrengsten in het betreffende gebied. De meest economisch levensvatbare bedrijven zijn de melkveehouderijen zonder intensieve tak (18 bedrijven). Daarnaast zijn er nog 4 gespecialiseerde pluimveebedrijven en ook 4 akkerbouwbedrijven die redelijk tot goed economisch renderen. De akkerbouwbedrijven liggen bijna allemaal ten oosten van Engbertsdijkerven. Er liggen enkele gespecialiseerde intensieve veehouderijen en gemengde bedrijven met een grote intensieve tak in het extensiveringsgebied. Deze bedrijven hebben reeds begeleiding van het CIV danwel DLG en kunnen gebruik maken van de reguliere regelingen om het bedrijf te kunnen verplaatsen.

Bedrijfsoppervlakte

In totaal heeft 22% van de bedrijven (groter dan 70 NGE) 1267 hectare grond. Er is een groot verschil tussen het gemiddeld aantal hectares van bedrijven kleiner dan 70 NGE en groter dan 70 NGE. Zo is de gemiddelde grootte van een melkveehouderij (zonder intensieve tak) groter dan 70 NGE circa 47 hectare en kleiner dan 70 NGE ongeveer 18 hectare. Bij de categorie overige graasdieren is de bedrijfsoppervlakte van kleine bedrijven nog minder (7,8 hectare). Bij de akkerbouwbedrijven hebben de kleinere bedrijven gemiddeld 16 hectare grond, terwijl de grotere bedrijven over gemiddeld 66 hectare grond beschikken.

Bedrijfshoofden en opvolgers

Over het algemeen lijkt het dat de kleinere bedrijven waarvan de bedrijfshoofd ouder is dan 55 jaar geen opvolgers heeft. 66 van de 107 kleine bedrijven (<70 NGE) heeft een bedrijfshoofd dat ouder is dan 55 jaar en tevens geen opvolger. Dus 62% van deze bedrijven heeft een bedrijfshoofd ouder dan 55 jaar. Bij de grote bedrijven (> 70 NGE) is van de 30 bedrijven is 12 van de bedrijfshoofden ouder dan 55 jaar (40%). Van deze 12 bedrijven hebben 4 bedrijven een opvolger (33%). De opvolgingssituatie bij grotere bedrijven is dus veel gunstiger dan bij de kleine bedrijven.

Gewassen

Het grootste deel van de oppervlakte gewassen bestaat uit grasland (58%), hetgeen staat voor 1907 hectare van de in totaal 3282 hectare oppervlakte gewassen. Een ander groot deel van de grond wordt gebruikt voor snijmaïs (782 hectare). Daarnaast wordt 135 hectare gebruikt voor aardappelen en 97 hectare voor suikerbieten.

Landbouwbedrijven in de linten

In opdracht van de gemeente Twenterand heeft Stimuland een inventarisatie uitgevoerd. Het betrof een inventarisatie van de landbouwbedrijven in de lintbebouwingen van Vriezenveen en De Pollen. Er hebben zich 14 personen aangemeld voor een keukentafelgesprek.

Hoewel de landbouwbedrijven een omvang hebben, die gemiddeld kleiner is dan het provinciale gemiddelde, is er een sterke behoefte tot voortzetting van het bedrijf. Bijna iedere agrariër heeft een neveninkomen in de vorm van inkomen uit dienstbetrekking of inkomsten als zelfstandige. Ook de opvolgers hebben een neveninkomen. Dit verklaart mede het hoge aandeel bedrijven die graag het landbouwbedrijf willen verplaatsen. Van de bezochte bedrijven heeft 90% een neveninkomen/baan erbij. Allen zijn of jonge gezinnen of bedrijven met een opvolger. Van de bezochte bedrijven willen er 8 verplaatst worden, waaronder 7 melkveebedrijven.

De stoppers hebben gemiddeld 6 ha eigendom. Zij willen gebruik maken van een Rood voor Rood regeling of iets dergelijks. Ook willen ze het merendeel van de grond, die in het buitengebied ligt, verkopen.

II.2 Water

Veeneleiding

De Veeneleiding ligt in een dal direct ten oosten van en parallel aan de stuwwal Hooge-Hexel naar Daarle. Op de stuwwal is sprake van droogteschade in de landbouw (diepe grondwaterstanden). Dit heeft mede te maken met de invloed van de waterwinning van Vitens bij Hooge Hexel en in mindere mate de Veeneleiding.

Direct langs de Veeneleiding zijn echter hoge grondwaterstanden, en daarmee natschade berekend. Deze hoge grondwaterstanden (en natschade) is in de praktijk ook vastgesteld bij een evaluatie van het peil van de stuw Russendijk in de Veeneleiding. Het deelgebied heeft door de lage ligging een geringe drooglegging (minder dan 80 cm beneden maaiveld). Op basis van deze evaluatie is voorgesteld om het winterpeil in een deel van de Veeneleiding (en daarmee automatisch ook in de Oude Veeneleiding, waterloop 13) bij wijze van proef te verlagen met 15 centimeter. De resultaten hiervan worden op dit moment nauwlettend door het waterschap gevolgd, maar lijken positief.

Een andere conclusie uit de eerder genoemde evaluatie was dat op basis van de bodemsamenstelling (veen- en moerige gronden) de ontwatering van de grond bij diverse percelen langs de Veeneleiding altijd te wensen zal overlaten. Het gebied zal dan ook altijd te maken hebben met beperkte ontwateringsmogelijkheden. Dergelijke percelen zijn vooral geschikt als grasland en niet voor akkerbouw. Daar komt nog bij dat, door de lage ligging van het gebied, bij hoogwaterafvoer delen van het gebied langs de Oude Veeneleiding en Veeneleiding inunderen. Vandaar dat waterschap Regge en Dinkel in de eerder genoemde Retentienota heeft aangegeven dat dit gebied in potentie ook geschikt is als bergingsgebied bij piekafvoeren.

Vriezenveen

Ten zuidoosten van Vriezenveen staat de Rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) van het waterschap. De RWZI loost het effluent via de waterloop 8-4-2 op het Lateraalkanaal. In het Stoomgebied Actie Plan van het waterschap voor het gebied Weitemanslanden is geconstateerd dat de waterkwaliteit van deze waterloop nog niet voldoet aan de MTR-norm. Het waterschap heeft dan ook als maatregel opgenomen dat het effluent van de RWZI beter gezuiverd moet worden. Tevens heeft het waterschap het plan opgevat om de genoemde waterloop langs de sportvelden natuurtechnisch in te richten.

De Pollen/Fayersheide/Kooiplas

In het kader van het project "Nieuwe Stroomkanaal" van het waterschap is een wateraanvoerplan uitgewerkt voor de gebieden De Pollen/Weitemanslanden. Op dit moment wordt het gebied Weitemanslanden in de zomerdag gevoed met inlaatwater vanuit de stedelijke afvoerstroombaan (Lateraalkanaal). De bovenstroomse waterlopen vallen in de zomer regelmatig droog. Met dit wateraanvoerplan kan deze droogval worden beperkt. Bovendien kan met een nieuw wateraanvoertracé de verdroging van de natuurgebiedjes Kooiplas en Fayersheide worden verminderd.

Het grondwatermodel berekent natschade in het landbouwgebied rondom de Kooiplas en ten westen van de Fayersheide. Ook op de droogleggingkaart van het stroomgebied blijkt dat met name het gebied ten westen van de Kooiplas een (te) geringe drooglegging heeft (minder dan 60 centimeter). Het knelpunt is gesignaleerd en vraag is of de agrariër(s) verder kan ondernemen met deze situatie. In de gebiedsuitwerking wordt geen maatregel getroffen voor dit knelpunt.

Het Veenschap en omgeving

Het Veenschap ligt aanzienlijk hoger dan de omgeving en bestaat uit een veenlaag op een zandondergrond. Het grondwatermodel van waterschap Regge en Dinkel berekent voor het deelgebied Het Veenschap diepe grondwaterstanden. Een vergelijking met de referentiegrondwaterstanden en de berekende grondwaterstanden met het model toont aan dat de grondwaterstand in Het Veenschap sterk is gedaald (meer dan 1 meter). In het kader van gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving is het grondwatermeetnet in Het Veenschap uitgebreid. De eerste metingen indiceren dat er daadwerkelijk sprake is van diepe grondwaterstanden in het deelgebied Het Veenschap. Op basis van deze grondwaterstanden wordt voor dit gebied soms forse droogteschade berekend (soms meer dan 30%). Of deze droogteschade daadwerkelijk zo groot is hangt mede af van het vochthoudend vermogen van deze gronden. Om deze droogteschade te verminderen is volgens het grondwatermodel een peilverhoging in de waterlopen van het waterschap zeer effectief.

In het landbouwgebied tussen Vriezenveen en Het Veenschap berekent het grondwatermodel hoge grondwaterstanden. Op basis hiervan is sprake van natschade in de landbouw. Hetzelfde geldt voor delen ten noorden van Het Veenschap. Peilverlaging in de waterlopen van het waterschap is volgens het grondwatermodel in de meeste gevallen een zeer effectieve methode (50 – 75 centimeter) om de natschade te verminderen (verlaging GHG). Ook het intensiveren van de hoeveelheid waterlopen aan de noordzijde van Het Veenschap kan de Gemiddelde Hoogste Grondwaterstand verlagen, ten gunste van de landbouw. Tenslotte kunnen volgens het oppervlaktewatermodel van het waterschap forse delen van dit landbouwgebied bij hoogwatersituaties inunderen.

Engbertsdijksvenen

Het watersysteem van het natuurgebied Engbertsdijksvenen is erg complex. Het natuurgebied bestaat morfologisch gezien uit een veenpakket (tot soms 3 tot 4 meter dik) met daaronder al dan niet een zogenaamde gliedelaag op een zandondergrond. Het veenpakket in het natuurgebied kan worden beschouwd als een min of meer zelfstandig watersysteem. In de zandondergrond stroomt grondwater vanuit Duitsland en Bruinehaar naar de lage landbouwpercelen in de omgeving van het natuurgebied (kwel).

In het kader van het Convenant Engbertsdijksvenen (1995) heeft het waterschap sinds twee jaar het grondwatermeetnet van de Engbertsdijksvenen en omgeving geactualiseerd. Op basis van grondwaterstandmetingen in de veenlaag in de Engbertsdijksvenen zijn voor de afgelopen twee jaar de volgende grondwatertrappen berekend:

Peilbuisnummer	Gt veenlaag	Opmerkingen
Peilbuis 28EP7078	II	Online meetpunt
Peilbuis 28EP7087	IV	Divermetingen
Peilbuis 28EP7072	II	Handmatige waarnemingen
Peilbuis 3a	VI	Handmatige waarnemingen

Tabel: Grondwatertrappen van de veenlaag in de Engbertsdijksvenen op basis van grondwaterstandmetingen (periode 2004-2005).

Conclusie van bovenstaande tabel is dat de grondwatertrappen minder groot zijn (dus ondiepere grondwaterstanden voorkomen) dan berekend, maar nog te groot (lees te droog) voor hoogveenontwikkeling. Het gehele jaar is dus in potentie sprake van infiltratie vanuit de veenlaag naar de zandlaag. Of deze infiltratie ook daadwerkelijk plaatsvindt is sterk afhankelijk van de doorlatendheid van de veenlaag.

Landbouw

In het landbouwgebied ten oosten van het natuurgebied berekent het grondwatermodel hoge grondwaterstanden. Peilbuisgegevens bevestigen dit beeld. Bij twee peilbuizen is op basis van twee jaar meten zelfs grondwatertrap I berekend. Ook ten westen van de Engbertsdijksvenen, langs de een waterloop, komen volgens het model hoge grondwaterstanden voor. In bovenstaande gevallen is sprake van natschade in het landbouwgebied. Soms is deze natschade meer dan 30%. De natschade wordt ook ervaren door de eigenaren/gebruikers (zie kaart).

*Figuur II.2.1: (Toegenomen) natschade in het landbouwgebied volgens de eigenaren/gebruikers.
(Bron: Waterschap Regge en Dinkel)*

Direct ten oosten van Westerhaar en ten zuiden van Sibculo, alsmede direct ten westen van Bruinehaar berekent het grondwatermodel diepe grondwaterstanden. Op deze locaties is sprake van droogteschade in de landbouw.

Een aantal locaties in het landbouwgebied liggen erg laag en hebben daarmee een beperkte drooglegging. Tevens is bij een aantal van deze locatie risico op inundatie. Dergelijke gebieden zijn in potentie geschikt als waterbergingsgebied.

Ten behoeve van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit worden geen maatregelen getroffen.

II.3 Lucht

Uit het rijksbeleid wordt duidelijk, dat bij ruimtelijke plannen ingegaan dient te worden op de problematiek rondom Luchtkwaliteit (m.n. fijn stof PM10). De gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving betreft, alhoewel op vrijwillige basis, ook een ruimtelijk plan. Daarom wordt in deze paragraaf ook ingegaan op het onderdeel luchtkwaliteit.

Op basis van het landelijk onderzoek 'Lucht voor ruimtelijke plannen' van DHV-TNO-RIGO (september 2005) in opdracht van VROM (waarbij de statistische onderzekerheid groot is) kan voorzichtig geconcludeerd worden dat zowel bij een gemiddelde als een hoge lokale bijdrage er waarschijnlijk geen knelpunten te verwachten zijn. Hierbij is gekeken naar de overschrijding van het etmaalgemiddelde grenswaarde PM10 (fijn stof) op basis van de lokale bijdrage van 2 (gemiddelde lokale bijdrage) en 5 µg/m³ (2010 basis situatie, hoge lokale bijdrage). Bij dit onderzoek zijn de achtergrondconcentraties en de snelwegbijdragen meegenomen.

In het projectgebied liggen geen grote snelwegen met een grote verkeersintensiteit. Ook liggen er geen grote industriële complexen, die vele belastende stoffen uitstoten. In de op te stellen gebiedsuitwerking zal hier ook niet aangetoond gaan worden. Als er globaal gekeken wordt naar de verwachte uitkomsten van de gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving zullen er geen grootschalige ruimtelijke ingrepen plaats gaan vinden. Een duurzame afstemming tussen economie (landbouw en recreatie) versus natuur en water zal het belangrijkste zijn bij de gebiedsuitwerking.

Ten aanzien van de aanpak van bronnen, zowel in de landbouw als in de industrie, kunnen ondernemers op basis van vrijwilligheid stimuleringsmaatregelen uitvoeren.

II.4 Landschap en cultuurhistorie

Landschap

Het plangebied bevat grote aaneengesloten jonge ontginningen en oude(re) landschappen (essen-, kampen-, maten en flierenlandschap). Daarnaast is er nog een restant van het vroegere hoogveen. Elk landschapstype bevat karakteristieke landschapselementen en -patronen. Er is onderscheid gemaakt in de oorspronkelijke, oude en jonge landschappen.

Hoogveenlandschap

Omsloten door stuwwallen, dekzandruggen en het Drents plateau hadden Noord-Twente en het gebied ten noorden van de Vecht een slechte natuurlijke afwatering. Hierdoor ontstonden in het Holoceen (10000 jaar geleden tot nu) uitgebreide hoogveencomplexen. De Engbertsdijksvenen vormen een restant van het hoogveenlandschap, dat slechts gedeeltelijk is verveend. Het gebied geeft een goede indruk van de wijze waarop de vervening tot stand kwam. Het natuureservaat is langs de randen bebost.

Essenlandschap

De bewonings- en ontwikkelingsgeschiedenis van het zandlandschap hangt sterk samen met het reliëf. Het Twentse zandgebied bestaat uit een bonte afwisseling van grote en kleine hoogteverschillen: stuwwallen, grote en kleine dekzandruggen en -koppen. Aanvankelijk zullen de eerste nederzettingen -die bestonden uit verspreide groepjes van kleine boerderijen- vooral gelegen hebben op de overgangszones tussen "hoog" en "laag", dus op of langs kleine ruggen en kopjes in het dekzandgebied. De akkers lagen vooral op de hoger gelegen delen, waar de afwatering optimaal was (de essen). Het betrof meestal de vruchtbare keileemafzettingen die tijdens de laatste ijstijd opgestuwd waren en aan de oppervlakte lagen. De lagere delen (beekdalen) werden aanvankelijk niet gebruikt als weide- en hooiland, omdat die begroeid waren met ontoegankelijke broekbossen. De hoge delen bestonden uit woeste grond (heide en (oer)bossen), die vooral gebruikt werden voor het weiden van vee. In de hoge en late middeleeuwen (± 1000-1500) ontstonden min of meer los gegroepeerde hoeveenzwermen van tien tot vijftien boerderijen in een aaneengesloten gebied van woeste grond. Ze liggen langs of om een bouwlandcomplex, de es. De es werd in z'n geheel omringd door een houtwal, teneinde het vee van de akkers te weren. De percelering op de es bestond uit lange smalle stroken (eenstrepige- of meerstrepige es). Vaak waren deze stroken verenigd tot blokken (Gewann-essen), die konden wijzen op een groepsgewijze ontginning. De grenzen werden gevormd door het aanbrengen van stroken gras of greppels langs de bezitsgrenzen, of door het markeren van de hoeken met stenen (Capel en Mobach, 1979, p. 9).

Binnen de esnederzettingen had de woeste grond een belangrijke functie, namelijk het weiden van vee (met name schapen) voor de mestvoorziening. Bovendien werd er op de woeste gronden plaggen gestoken voor het potstalsysteem. Dit was een systeem waarbij mest van schapen met heideplaggen werd vermengd in podstallen, wat vervolgens ieder voorjaar over de es werd gegooid, zodat akkerbouw bedreven kon worden. Hierdoor werden de essen jaarlijks opgehoogd, waardoor de essen haar karakteristieke bolle vorm hebben gekregen. De mate waarin dit gebeurde vertoont grote regionale verschillen (op sommige plaatsen ± 90 cm dik (Capel en Mobach, 1979, p.10)).

Iedere hectare landbouwgrond vereiste een minstens acht maal zo groot areaal aan woeste grond. Op de matige vruchtbare en spaarzaam bemeste zandgronden gedijde rogge het best. Het was dan ook eeuwenlang het hoofdvoedsel in Twente. Rondom en in het plangebied liggen een aantal van deze escomplexen. Voorbeeld daarvan zijn de essen van Bruine Haar en Sibculo.

Veenkoloniaal landschap

De ontginning van het grote hoogveengebied ten noorden van Almelo vond in verschillende perioden en op verschillende wijze plaats. De occupatie van dit gebied begon met de ontginning van Vriezenveen. Deels is dit een middeleeuwse kleinschalige veenontginning (± 14de eeuw), waarbij het veen tot cultuurland werd ontgonnen. Hierbij diende de Almelse Aa als ontginningsbasis. Naarmate de occupatie vorderde, werd het dorp verplaatst tot het in de 17de eeuw op huidige plaats kwam te liggen. Vanaf het midden van de 19de eeuw begon men met grootschalige commerciële veenontginningen (zie turfwinning). Voor de afvoer van veen/ turf werden kanalen en zijkanalen (wijken) gegraven. Deze kanalen zijn tegenwoordig nog steeds in het landschap te vinden, maar de meeste zijn gedempt als gevolg van ruilverkaveling of het aanleggen van infrastructurele werken. (Capel en Mobach, 1979).

Turfwinning

Het veengebied ten noorden van Vriezenveen is vanaf de 17e eeuw ten behoeve van de turfwinning in ontginning gebracht; rond 1650 werd via een schipsloot turf vervoerd, onder meer naar Almelo, Borne en Rijssen.

De veenkoloniën Vroomshoop en Daarlerveen zijn ontstaan langs het Overijsselsch Kanaal Almelo-De Haandrik. Het veengebied tussen Westerhaar en de Engbertsdijksvenen is pas rond 1920 verveend. Aanvankelijk werd de turf via wijken afgevoerd, later ging dit met een smalspoorlijntje. Ook het gebied bij Langeveen (Bruinehaars- en Balkenbeltsvenen) is pas vlak na de Tweede Wereldoorlog ontgonnen. Het hoogtepunt van de turfwinning lag in de eerste helft van de 20e eeuw. Toen de verveening na de Tweede Wereldoorlog was beëindigd, werd het landschap ingericht voor de akkerbouw. De zandgrond die nu aan de oppervlakte lag, werd vermengd met de oude bovenlaag van het veen (de bonkaarde) waardoor een goede vruchtbare bodem ontstond. De turfwinning heeft een geheel eigen landschapstype opgeleverd met eigen kenmerken en karakteristieken, en heeft zo een duidelijk stempel gedrukt op delen van het landschap in het reconstructiegebied.

Ruilverkaveling

Door de ruilverkaveling in de jaren 60 van de 20e eeuw is de slagenverkaveling nagenoeg verdwenen. Het besloten landschap werd opener. Ten zuiden van het dorp verrees een nieuw boerderijenlint. Later kwamen er meer nieuwe boerenerven langs dit lint.

Archeologische waarden

De archeologische waarden bevinden zich op de hogere gronden, de veelal oudere landschappen. In het gebied zijn twee archeologische terreinen.

Oude Kerkhofslanden

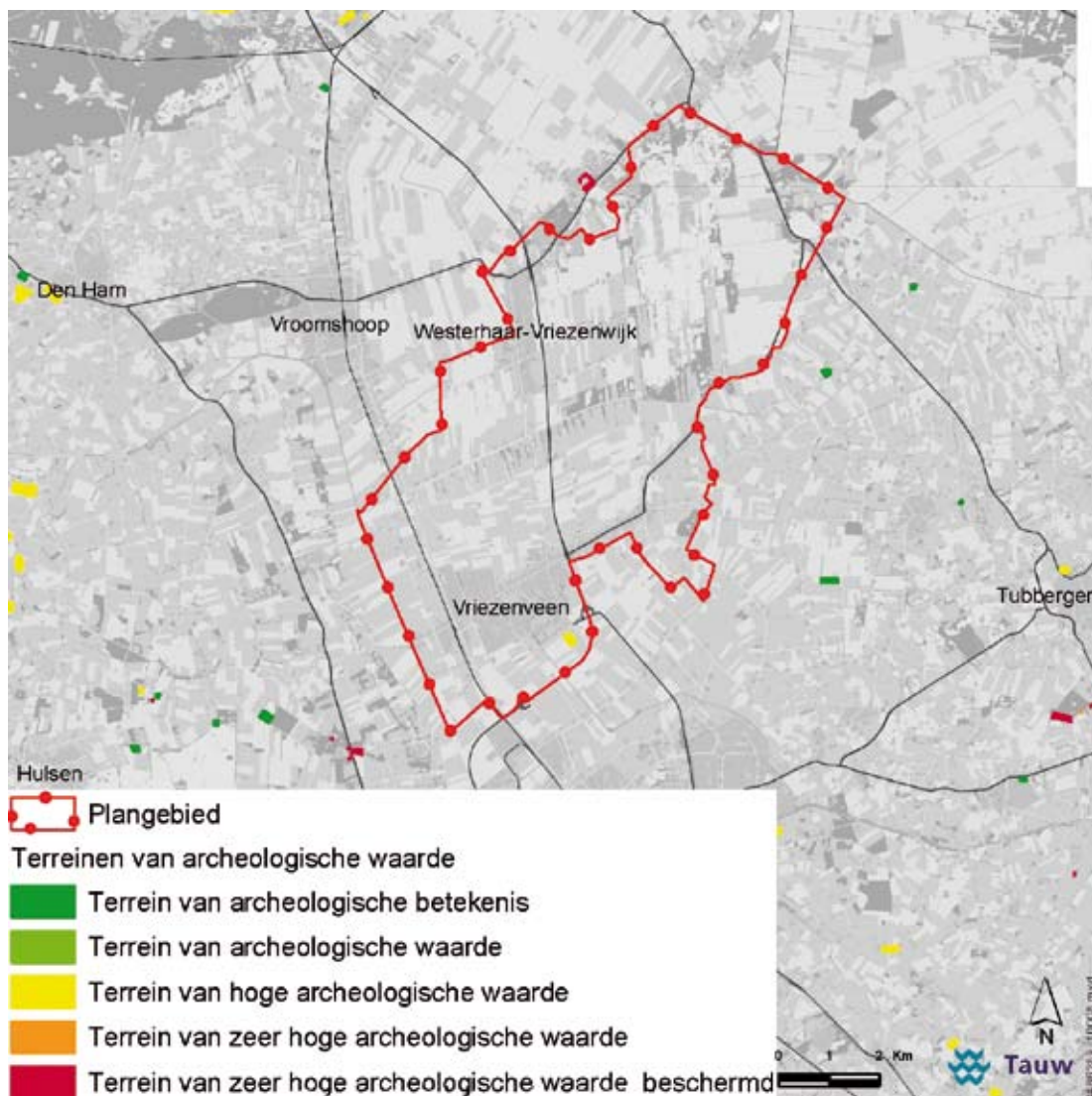
Terrein van hoge archeologische waarde. Terrein waarin de overblijfselen van het kerkhof van het in 1666 verlaten dorp Vriezenveen. Het terrein is als een verhoging (ca. 0,5 m) in het landschap zichtbaar en is gespaard gebleven tijdens de ruilverkaveling. Ter plaatse bevinden zich - behalve de resten van de begraafplaats - nog de funderingsstenen van een kerktoren. Er zijn vier aan het oppervlak zichtbaar. De kerkheuvel meet 30 bij 50 meter.

Cisterciënzerklooster Sibculo

Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd. Op 23 oktober 1406 werd de kapel (met drie altaren) van het klooster te Sibculo ingewijd. Oorspronkelijke naam van het klooster luidde 'Onze-Lieve-Vrouw-van-Galilea'.

Overblijfselen van het Cisterciënzerklooster Sibculo.

In mei 1928 is het zuidwestelijke deel van het klooster opgegraven. Kloostergracht aan de noordelijke en westelijke zijde nog aanwezig. Door een zandafgraving en plaatselijke ontgravingen is het terrein binnen de omgrachting ernstig beschadigd. Met name het deel ten zuid-westen van het kerkhof. Dit deel is dan ook niet beschermd. De funderingen van het klooster zijn nog ongestoord in de ondergrond aanwezig. In 1963 werd een versierd mes (datering 1470/1480) op het terrein aangetroffen.

Figuur 11.4.1 Archeologische waardenkaart (TAUW)

Het is afgelopen jaar duidelijk geworden, dat de implementatie van de bescherming van archeologische waarden in provinciaal en gemeentelijk beleid vorm gaat krijgen. Hieronder treft u een kaart aan van het projectgebied met daarin de archeologische waarden. Met het uitvoeren van maatregelen en project dient hier nadrukkelijk rekening mee te worden gehouden.

Historische bouwkunde

De "Vriezenveense" boerderij

In het oorspronkelijke slagenlandschap van Vriezenveen stonden de boerderijen dicht bij elkaar evenwijdig aan elkaar en onder een schuine hoek (60 graden). Dit zaagtandpatroon is kenmerkend. Op den duur ontbrak er ruimte voor nieuwe boerderijen, waardoor deze achter de oude werden geplaatst.

De boerderijen hadden omstreeks 1900 aan de voorzijde een puntgevel met zwart geteerde planken, witte windveren en een asymmetrische gevelindeling. De zijgevels waren laag. Naast het hoofdgebouw stonden kleinere bijgebouwen en veel beplanting zoals eiken en vruchtbomen. Deze beplanting was verweven met de elzen van de erfbeplanting langs de weilanden. Hekken dienden als afscheiding met de weg. Na de brand in 1905 ontstond de karakteristieke Vriezenveense boerderij: stenen puntgevel met bovenramen, symmetrische voorgevel, hoge zijmuren, grijze pannen op het dak en een schoorsteen. Ook het mansarde dak werd toegepast. De houten hekken langs de weg werden vervangen door gietijzeren.

Ontginningsboerderijen

In de heideontginningslandschappen liggen de erven verspreid, veelal met de voorzijde naar de weg gericht. Veel erven hebben een singel als bescherming tegen de wind. In een aantal ontginningen komen nog de oorspronkelijke "keuterijen" voor. Daarnaast bepalen de ontginningsboerderijen het beeld. De boerderijtypen zijn afwisselend. Naast het hallenhuis komen ook meer moderne (grotere) typen voor, deze hebben soms een vrijstaande woning. Opvallend is de kleine maat van vele boerderijen (keuters) en de hoeveelheid aan diverse opstallen op de erven in een strakke ordening.

II.5 Natuur

In het gebied is een grote oppervlakte bos en natuur aanwezig. Volgens de topografische kaart o.a. circa 410 ha bos, 570 ha heide en 225 ha water. Daarnaast is nog circa 130 ha (grasland)eigendom van Nb-organisaties (SBB), zodat de totale oppervlakte bos en natuur op circa 1335 ha komt.

Bos en natuur zijn vrijwel beperkt tot een 5-tal gebieden: Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en Landgoed Bruinehaar, Kooiplas en Fayersheide.

De Engbertsdijksvenen betreft een hoogveengebied dat grotendeels is afgegraven voor de winning van turf in de periode 1850-1950. In het noordwesten is nog een stuk hoogveen overgebleven van circa 12 ha. De op wisselende diepten uitgegraven omgeving bestaat voor een groot deel uit water en vlakten met pijpestrootje. Daarnaast zijn er heidevelden, bos en delen die ontgonnen zijn tot weide of akker.

Floristisch gezien zijn de hoogveenvegetaties het belangrijkste. Het betreft hier soorten als Dopheide, Eenarig Wollegras, Veenpluis, Witte Snavelbies, Ronde- en Kleine Zonnedauw en Lavendelheide. Op diverse plaatsen heeft het gevoerde beheer geleid tot hergroei van veenmossen. Daarnaast is het gebied een broedgebied voor bedreigde soorten (Rode Lijst) als onder andere Dodaars, Geoorde Fuut, Zomertaling, Porseleinhoen, Roodborsttapuit en Geelgors. Ten oosten van de Engbertsdijksvenen ligt het landgoed Bruinehaar. Dit betreft een afwisseling van bos, heide, landbouwgrond en houtwallen.

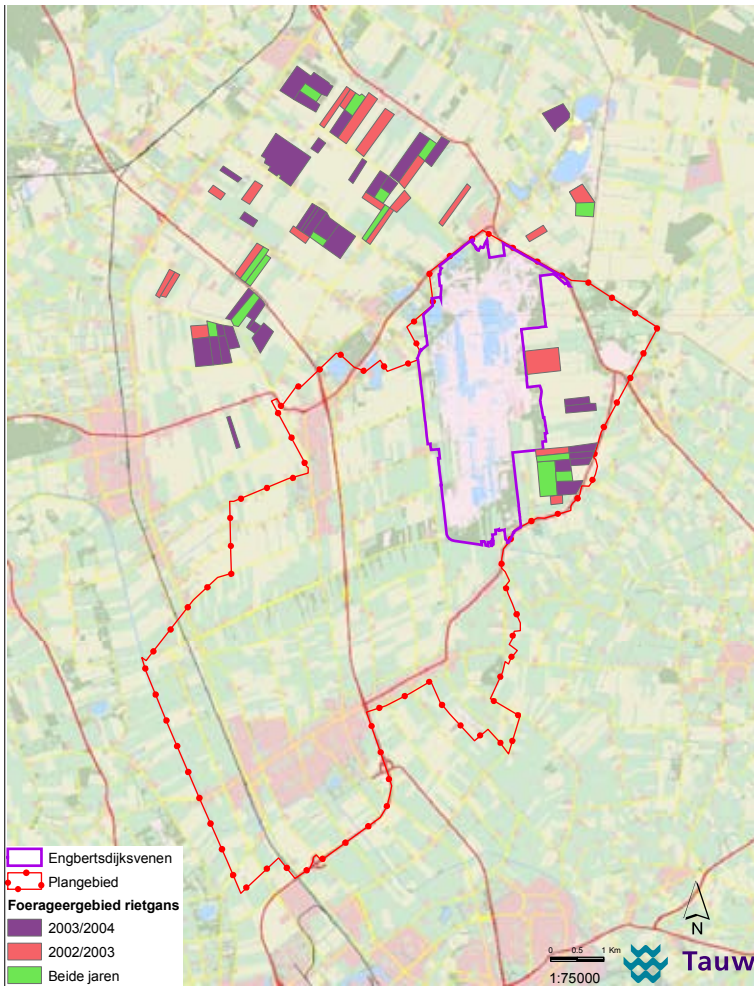
Het Veenschap bestaat grotendeels uit een open landschap met grasland en bouwland. Het betreft een kleinschalig gebied met een verkaveling in smalle percelen, geflankeerd door singels, bosjes en heiderestanten. In deze heiderestanten komen nog soorten voor als Veenpluis, Veenbies, Witte Snavelbies, Kleine - en Ronde Zonnedauw, Lavendelheide en Veenbes. In het gebied komen verder ook Adder en Levendbarende hagedis voor. Met name langs bermen en slootkanten komen nog plantensoorten voor van schrale vochtige plaatsten (onder andere Tormentil, Blauwe Knoop, Blauwe Zegge, Stijf Ogentroost).

Het gebied in en om Het Veenschap is van grote betekenis als broedgebied voor de Patrijs, de Veldleeuwerik, Graspieper, Gele Kwikstaart en Grasmus. Het gebied ten zuiden van Het Veenschap (Oosterbouwlanden), het gebied rond de Veeneleiding (westelijk van Het Veenschap) en het Daarlerfliet (ten zuidwesten van Daarle) zijn nog belangrijke weidevogelgebieden. Hier komen relatief nog hoge dichtheden voor van Grutto en Veldleeuwerik.

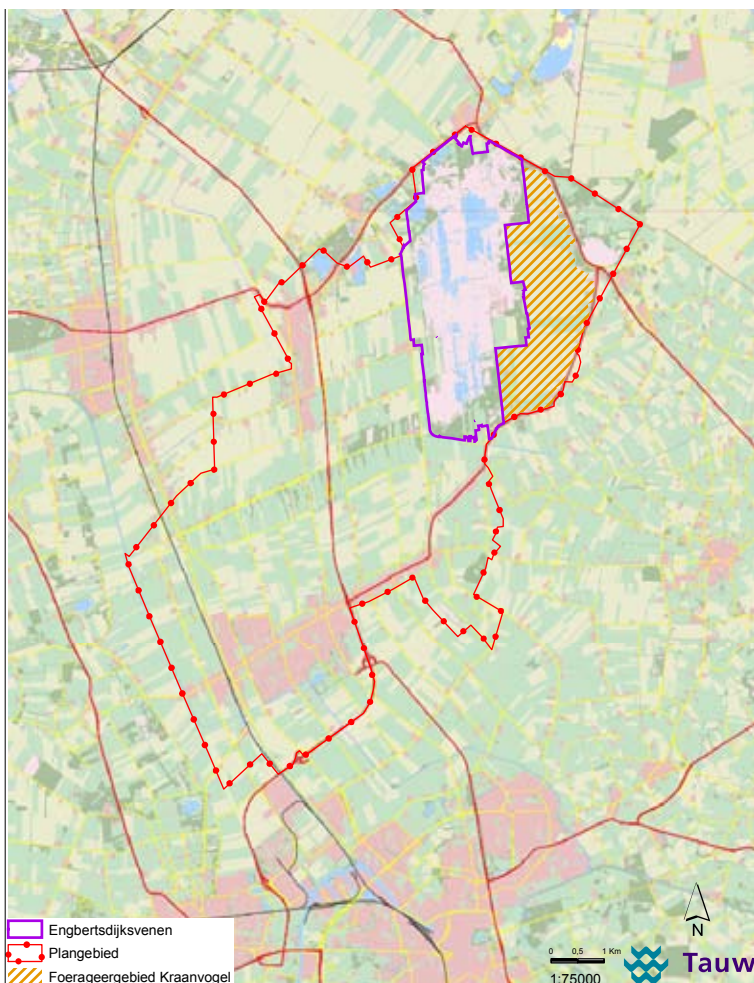
Gelet op de bescherming van kwetsbare vogelsoorten vanwege de aanduiding van Natura 2000 gebieden is hieronder een kaart weergegeven van fourageergebieden in het projectgebied. Voor Engbertsdijksvenen zijn dat de kraanvogel, de geoorde fuut en de toendrarietgans. De rietgans en de kraanvogel foerageren buiten Engbertsdijksvenen en binnen het projectgebied. De geoorde fuut fourageert binnen de begrenzing van het Natura 2000 gebied Engbertsdijksvenen.

Voor het overige is niet bekend of er kwetsbare soorten, die in het kader van de aanwijziging van een ander Natura 2000 gebied bescherming behoeven, foerageren in het projectgebied en zijn dan ook niet in kaart gebracht.

Figuur 11.5.1: Foerageergebieden rietgans (bron: TAUW)

Figuur 11.5.2: Foerageergebieden kraanvogel (bron: TAUW)

II.6 Recreatie en toerisme

Aangezien de gebiedsuitwerking vooral een ruimtelijk plan is, is het zaak om de aandacht te richten op de infrastructurele maatregelen en maatregelen voor kwaliteitsverbetering.

Bij infrastructurele maatregelen zijn de volgende zaken opgesomd:

- uitbreiden van het routenetwerk;
- uniforme bewegwijzering;
- inrichten van recreatieve transferia (TOP's);
- het verbeteren van de informatievoorziening langs de routes.

Bij kwaliteitsverbetering gaat het om het creëren van planologische mogelijkheden voor recreatieve ontwikkelingen. Bij deze strategie gaat het ook om verbetering van de verblijfs- en dagvoorzieningen. De verdere uitwerking van de recreatieve as kan daar mogelijk een invulling aangeven. Hierbij moet ook aandacht zijn voor de professionalisering van het Veenmuseum.

In het beleidsrapport van de gemeente Twenterand wordt duidelijk aangegeven dat het buitengebied uitstekend geschikt is voor verschillende routegebonden recreatievormen (fiets, wandelen, paardrijden etc.). Verder valt te lezen dat het belangrijk is om het aantal overnachtingsmogelijkheden uit te breiden. Op dit moment is er vooral een markt voor bijzondere logiesvormen in karakteristieke gebouwen. Daar ligt ook een raakvlak met plattelandsvernieuwing (agrarische verbreding).

Veentreintje

Concept Recreatieplan Staatsbosbeheer voor het Engbertsdijksvenen

SBB heeft dit recreatieplan opgesteld om het draagvlak voor natuurontwikkeling te vergroten.

De volgende concrete projecten zijn daarin opgenomen:

- beleefbaar maken van het grote middengedeelte met de hoogveenkern door middel van een uitkijktoren en -plateau;
- nieuwe route voor veentrein;
- aanpassing vogelkijkhut en aanleg van nieuwe vogelkijkschermen;
- plaatsing van picknickbanken;
- verbeterde nieuwe parkeerplaatsen;
- aanleg/aanpassing wandelroutes, fietspad en ruiterroute;
- verbetering van de verbinding met het Veenmuseum (focus ook op traject veentreintje).

Voor de eerste deel van de uitvoering van het Reconstructieplan Salland-Twente heeft de gemeente de volgende toeristisch-recreatieve uitvoeringsprojecten ingediend:

Het Veenschap

- Aanleg Knuppelpaden;
- Aanleg fietspad (Hazepad tot aan de Hoffmansweg);
- Plaatsing van infopanelen en recreatieve banken.

Engbertsdijksvenen

- Plaatsing infopanelen;
- Realisatie vogelkijkscherm;
- Plaatsing recreatieve banken.

Op dit moment loopt ook het project van het regionale fietsknooppuntensysteem. De gemeente Twenterand neemt hier ook aan deel. Naast het fietsknooppuntensysteem doet Twenterand ook mee in het wandelnetwerk Twente van Regio Twente.

Naast de verdere ontwikkeling van recreatie en toerisme in Engbertsdijkswenen is het ook belangrijk te kijken naar de mogelijkheid van nieuwe economische ontwikkelingen. Daarvoor moet gekeken worden naar:

- herbestemming Vrijkomende Agrarische Bedrijfsgebouwen;
- nieuwe economische kansen/activiteiten binnen de agrarische bestemming laten passen;
- economische vitalisering versus versoepeling en bijstelling van planologische randvoorwaarden en inventarisatie mogelijkheden nieuwe economische activiteiten.

Als het gaat om het uitvoeren van verkeersmaatregelen (o.a. aanleg verkeersremmende maatregelen) wordt bij voorrang gekeken naar de informatie van de gemeente Twenterand in deze. Uit informatie van de gemeente Twenterand blijkt dat aan de Oude Hoevenweg/Gravenlandweg en de Paterswal relatief veel verkeersonveilige situaties ontstaan.

In het verleden zijn veel klachten ontvangen van aanwonenden over te hoge snelheden en ongevallen. Vooral voor wat betreft Oude Hoevenweg. In totaal waren er gedurende de jaren 90 ca. 45 ongevallen. Dit was ook aanleiding voor de gemeente om deze gebieden onderdeel uit te laten maken van een 60 kilometer zone.

Inmiddels zijn op diverse punten plateaus aangebracht aan de Oude Hoevenweg/Gravenlandweg. Vanuit dorpsbelang de Pollen is verzocht om een vrijliggend fietspad langs deze wegen te leggen.

Bewoners van het gebied rondom de Pollen zijn aangewezen op de Paterswal om naar Sibculo/N36 te komen. De Paterswal is de enige verbinding en kent een lange rechtstand waardoor snelheden kunnen oplopen. De Paterswal maakt onderdeel uit van een 60 kilometer zone en is middels bebording afgebakend, maar is nog niet als zodanig ingericht. Aanvullende plateaus zijn wenselijk om hier aan te leggen.

II.7 Milieu

Cruciaal in deze gebiedsuitwerking is de aanwijzing van Engbertsdijkswenen tot Natura 2000 gebied en de effecten op de omgeving. Deze aanwijzing is vrij bepalend voor de huidige situatie en de mogelijke ontwikkelingen naar de toekomst toe. Het is voor menigeen reeds bekend, dat het Natura 2000 gebied Engbertsdijkswenen in de huidige situatie reeds zwaar met ammoniak wordt belast. Op basis van de aanwezige habitattypen kunnen kritische depositiewaarden worden bepaald. Uitgaande van de meest kwetsbare natuurdoeltypen is in delen van Engbertsdijkswenen sprake van een minimale danwel matige overschrijding. In onderstaande berekeningen met kaart wordt dit verder onderbouwd.

Berekening ammoniakemissie uit de veehouderijbedrijven in een straal van 3 kilometer rond het Natura 2000 gebied Engbertsdijkswenen

Uitgangspunten

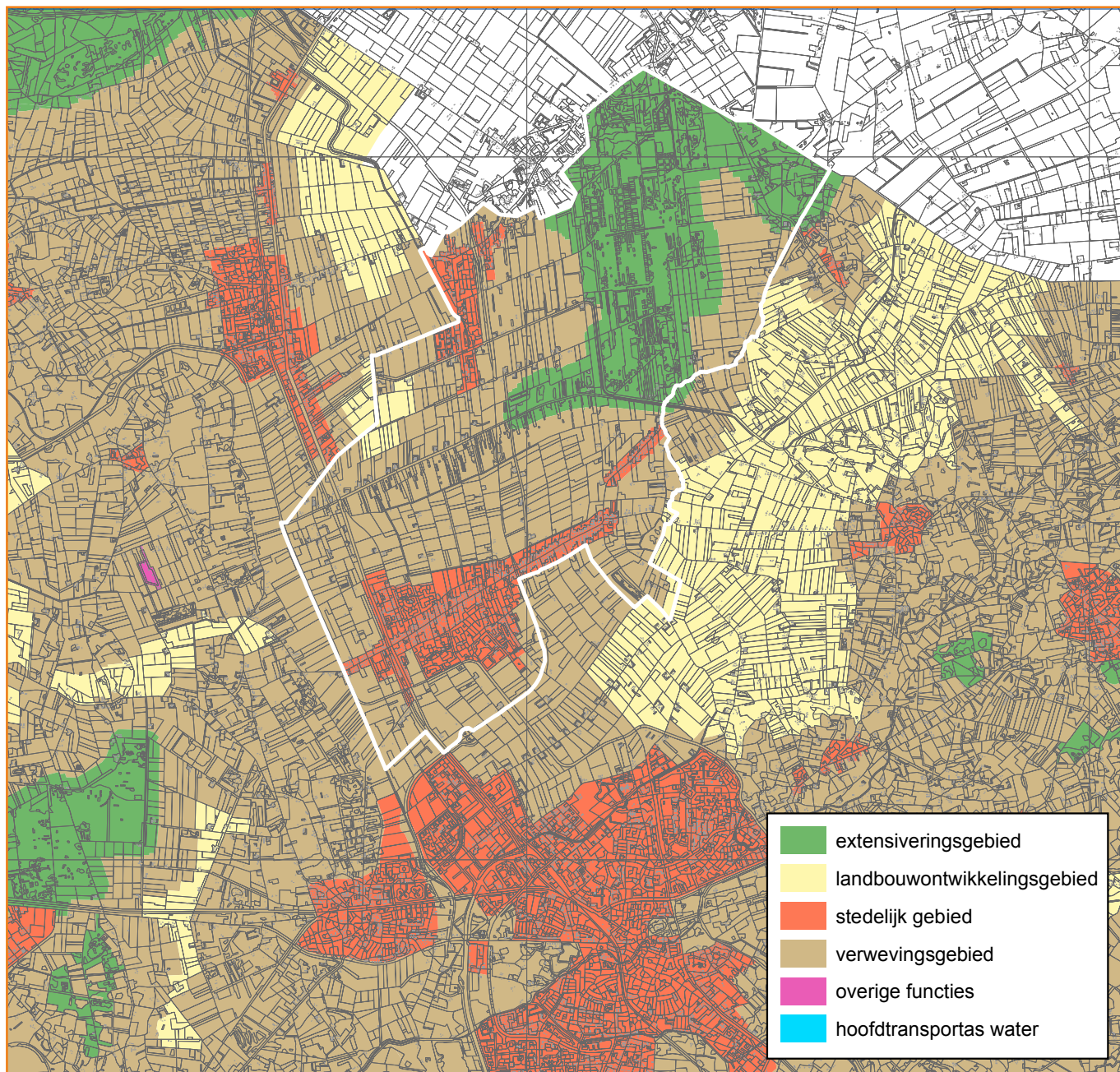
Het hoogveen gebied Engbertsdijkswenen (zie figuur II.7.2; Zones bijdrage lokale depositie) is van internationale betekenis. De beheerder heeft een hoge inspanning gepleegd om de uiterst kwetsbare hoogveenkern te beschermen. Het gebied is aangewezen als Natura 2000 gebied nummer 40. De kwetsbare hoogveenkern is gevoelig voor ammoniakdepositie.

Het doel van de in deze notitie weergegeven berekeningsuitkomsten is om de effectiviteit van uitplaatsingen verhoudingsgewijs in beeld te brengen. De hoogte van de uitkomsten mogen niet als absoluut beschouwd worden maar zijn indicatief. Aanvullend is informatie uit het eindconcept rapport van 28 april 2006 van Alterra gebruikt om na te gaan wat de ontwikkelingen in emissie en depositie en de bijdrage van de landbouw binnen een straal van 3 kilometer van de Natura 2000 kunnen zijn. Er is gekozen voor 3 kilometer, omdat binnen deze afstand vrijwel alle lokale belasting van de omliggende landbouw komt. De afstand is verder gekozen omdat deze ook in het Alterra rapport van april 2006 is gebruikt om na te gaan wat de bijdrage van de lokale landbouw aan de stikstofbelasting op habitatgebieden is.

De 500 m zones zijn bepaald ten opzichte van de buitenkant van het Natura 2000 gebied. Voor de afstand ter berekening van de depositie is uitgegaan van de helft van een zone: 250 m, 750 m etc..

De emissiefactoren van Staatscourant 133 (13 juli 2005) zijn gebruikt. Voor de omrekening naar depositie is uitgegaan van de omrekeningstabel uit de Staatscourant 105 (2000).

Binnen 3 kilometer van Engbertsdijkswenen liggen meerdere landbouwontwikkelingsgebieden. Een kaart daarvan treft u hieronder aan. In onderstaande berekeningen is aangenomen, dat het verder concretiseren van de landbouwontwikkelingsgebieden er in ieder geval niet toe zal leiden, dat de huidige situatie ten aanzien van de ammoniakbelasting verder zal verslechteren.

Figuur II.7.1 Reconstructiezonering

Bron: Provincie Overijssel, Topografische Dienst Kadaster

Daarnaast strekt de 3 kilometer zone rondom Engbertsdijkswenen ook tot een stuk Duits grondgebied. Gelet op reeds strenge milieuwetgeving in Duitsland is voor onderstaande berekening aangenomen, dat de ammoniakbelasting van deze landbouwbedrijven niet verder zal toenemen.

In deze paragraaf zijn vanuit de GIAB (Geografische Informatie Agrarische Bedrijven) 2005 3 scenario's doorgerekend:

1. Huidige situatie 2005 (HS);
2. Autonome Ontwikkeling (AO) 2015;
3. Planontwikkeling 2015 (PLAN).

Huidige situatie: Voor de berekening van de HS is uitgegaan van emissiefactoren die horen bij traditionele stallen. Verder is voor de melkveehouderij aangenomen dat weidegang wordt toegepast.

Autonome ontwikkeling: De AO is het scenario voor het jaar 2015, 10 jaar na de gebruikte GIAB, waarin het plan voor Engbertsdijkswenen niet wordt uitgevoerd. Voor de AO is aangenomen dat de dieren aantallen gelijk blijven aan de HS. Het algemene beeld is dat de productieruimte van bedrijven die stoppen wordt ingenomen door bedrijven die groeien. De veehouderij neemt de komende 10 jaar onder invloed van generiek beleid met betrekking tot ammoniakemissie maatregelen om de emissie zo veel mogelijk te beperken.

Dit betekent dat voor de melkveehouderij wordt uitgegaan van lagere emissiefactoren uit de emissiefactorentabel, uitgaande van bedrijven die beweiden. De emissie kan in de melkveehouderij niet zo ver worden teruggedrongen als bij de intensieve veehouderij vanwege open stallen en beweiding en mestaanwending. Voor de intensieve veehouderij is er van uitgegaan dat in 2015 gecombineerde luchtwassers zijn ingevoerd, waarmee de emissie sterk wordt teruggedrongen.

Planscenario: Voor het PLAN is voor 2015 rekening gehouden met de uitplaatsing van 6 veebedrijven. In het kader van de gebiedsuitwerking Engbertdijksvenen is namelijk de uitplaatsing van 6 veebedrijven opgenomen als bijdrage aan de bescherming van het kostbare hoogveengebied.

Huidige situatie: de veehouderij in een straal van 3 kilometer om de Natura 2000.

De cijfers voor de veehouderij rond de Engbertdijksvenen zijn in onderstaande tabel opgenomen (GIAB 2005). De tabel geeft een beeld van het aantal bedrijven met bijbehorend vee in 6 zones van 500 m tot 3 kilometer. In figuur II.7.2 bij deze paragraaf is aangegeven hoe de zones zijn getekend.

Zone rond Natura 2000	Aantal										
	Bedrijven met vee	Melk koeien	Overig rund vee	Jong vee	Vlees varkens	Fok varkens	Overige varkens	Vlees kuikens	Kip: Ouder dieren	Leg kippen	Overige kippen
Tot 500 m	11	307	640	921	0	0	0	0	0	0	0
500 – 1.000m	15	271	463	214	0	150	600	0	0	0	0
1.000 – 1.500 m	43	438	616	374	3.722	552	2.400	88.000	0	7	16.070
1.500 – 2.000 m	42	705	564	527	5.205	368	1.265	0	8.750	28.084	0
2.000 – 2.500 m	41	561	775	492	3.200	278	1.301	75.000	0	37.008	0
2.500 – 3.000 m	40	776	1.349	803	2.033	203	1.055	18.500	16.019	50	0
	192	3.058	4.407	3.331	14.160	1.551	6.621	181.500	24.769	65.149	16.070

Tabel II.7.1 Bedrijven en belangrijkste diergroepen in 2005 (Bron: CBS Landbouwmetelling, bewerking Alterra, Dienst Regelingen (GIAB 2005))

Uit de tabel blijkt dat de dieren aantallen toenemen in afwaartse richting. Vanaf 1.000 m is het aantal bedrijven met vee min of meer constant. Intensieve veehouderij komt in de zones tot 1.000 m vrijwel niet voor. Niet in de tabel zijn opgenomen de overige diersoorten zoals paarden, geiten en schapen. Deze zijn wel meegenomen in de ammoniakberekening.

Resultaten emissieberekening

Er zijn 3 scenario's doorgerekend: de huidige situatie, de autonome ontwikkeling en het planscenario.

1. Huidige situatie

Hieronder zijn de resultaten voor de huidige situatie weergegeven, waarbij er van uit is gegaan dat de meeste stallen nog traditioneel zijn (hoge emissiefactoren). Voor de melkveehouderij wordt van beweiding uitgegaan. In tabel 2 is de emissie en de depositie per schil weergegeven met 2005 als uitgangssituatie.

zone	afstand in m	omrekenings factor emissie naar depositie	emissie in kg NH3 per jaar	depositie in mol per ha per jaar	percentage van totale bijdrage
tot 500 m	250	0,07300	10.583	773	70,7%
500 - 1000 m	750	0,00800	9.024	72	6,6%
1000 - 1500 m	1250	0,00280	44.008	123	11,3%
1500 - 2000 m	1750	0,00140	47.299	66	6,1%
2000 - 2500 m	2250	0,00085	42.350	36	3,3%
2500 - 3000 m	2750	0,00057	38.927	22	2,0%
Totaal				1.092	100,0%

Tabel II.7.2. Ammoniakemissie en depositie vanuit lokale landbouw in 2005

De emissie houdt gelijke tred met dieren aantallen, die naarmate er meer bedrijven in een zone zitten, groter zijn. De bijdrage van deze bedrijven aan de depositie op het Natura 2000 gebied neemt met de afstand echter snel af. Dit verschijnsel blijkt ook uit andere studies en ondersteunt het voornemen om alleen bedrijven uit de eerste 2 zones te verplaatsen.

2. Autonome ontwikkeling

Voor de AO geldt dat het generieke beleid vooral voor de intensieve veehouderij zijn vruchten afwerpt. Hoewel de landbouw de emissie zo veel mogelijk tracht te beperken in de komende 10 jaar is de emissiebeperking bij de melkveehouderij relatief gering. Aangezien emissiebeperking een generiek gegeven is, wordt verwacht dat ook de achtergronddepositie de komende 10 jaar daalt. De resultaten zijn in tabel 3 weergegeven.

zone	Afstand in m	omrekenings factor emissie naar depositie	emissie in kg NH ₃ per jaar	depositie in mol per ha per jaar	percentage van totale bijdrage
tot 500 m	250	0,07300	9.969	728	83,9%
500 - 1000 m	750	0,00800	6.292	50	5,8%
1000 - 1500 m	1250	0,00280	14.068	39	4,5%
1500 - 2000 m	1750	0,00140	16.991	24	2,7%
2000 - 2500 m	2250	0,00085	16.589	14	1,6%
2500 - 3000 m	2750	0,00057	20.567	12	1,4%
Totaal				867	100,0%

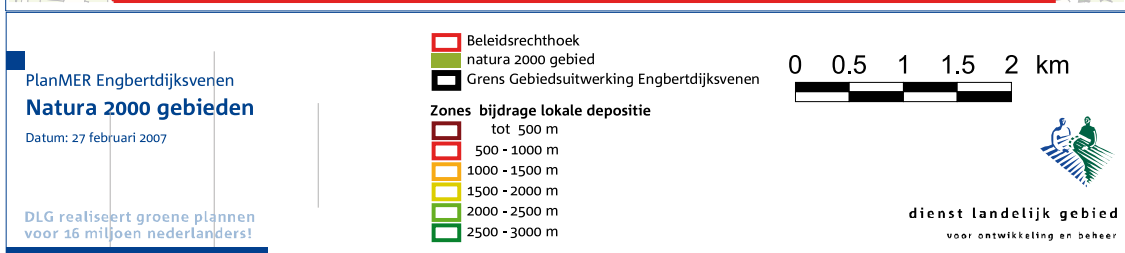
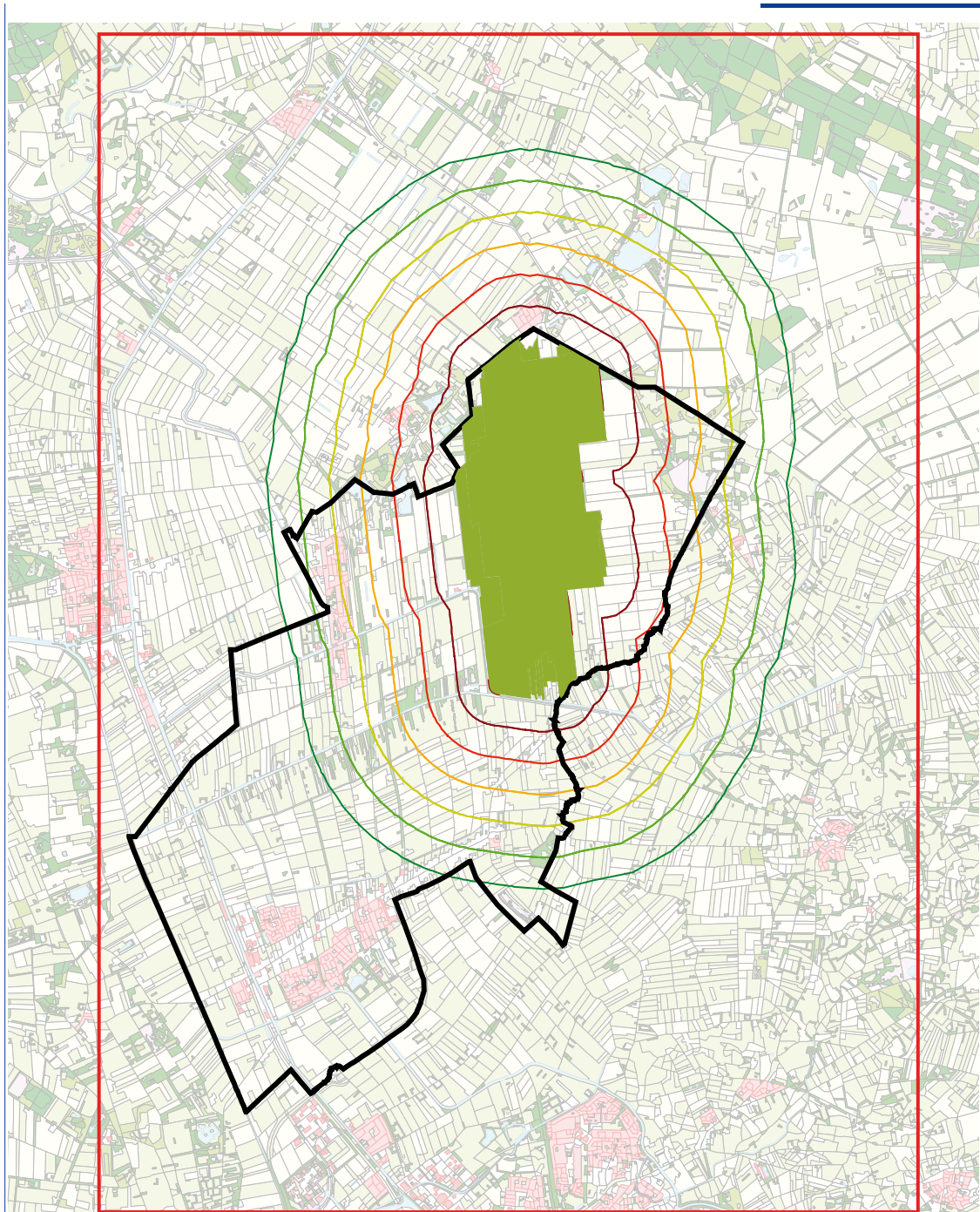
Tabel II.7.3. Emissie en bijdrage aan depositie (situatie 2015) uit de verschillende zones.

Uit tabel II.7.2 en II.7.3 blijkt dat de bijdrage uit de eerste zone het grootst is (71 en 84%). De toename van het aandeel van de eerste zone is te verklaren uit het feit dat intensieve veehouderij belangrijk meer emissiebeperking realiseert dan de melkveehouderij. In de zones tot 1.000 m zit het minste intensieve veehouderij.

Alterra heeft in het eerder genoemde rapport met het OPS luchtverspreidingsmodel soortgelijke berekeningen uitgevoerd. Hierbij is eveneens een straal van 3 kilometer aangehouden. Ze hebben 5 gebieden in Nederland onderzocht. Uit deze studie blijkt het volgende: De totale depositie uit ammoniak schommelt momenteel (stand 2003) rond 2.500 mol per ha in Oost Nederland. In grote lijnen blijkt uit de studie een afname tot 1.600 mol per ha per jaar in 2015, als met een timmermansoog naar figuur 3.6 uit het Alterra-rapport wordt gekeken. Alterra geeft zelf aan dat er grote onzekerheidsmarges zijn ten aanzien van de depositieprognose. Ondanks deze marges is de conclusie dat de meeste kritische depositie waarden in 2015 nog steeds worden overschreden, als in ogenschouw wordt genomen dat de kritische depositiewaarde van de hoogveenkern onder 700 mol per ha per jaar ligt. De prognose voor Engbertdijkvenen geeft een overschrijdingswaarde van 43% in 2010 (bijlage 1 van het Alterra rapport). Na 2010 wordt er volgens het rapport geen sterke winst meer geboekt met emissiereductie, zodat gesteld kan worden dat in 2015 er nog steeds sprake is van overschrijding van de kritische depositie waarden in de Engbertdijkvenen. Uit de studie blijkt verder een enorme variatie van de gebiedseigen depositie, variërend van waarden onder de 100 mol per ha per jaar tot waarden rond de 1.000 mol per ha per jaar. De berekende totale emissie van de AO passen binnen deze bandbreedte, hoewel ze niet met een wetenschappelijk model zijn bepaald.

3. Plansituatie

De doorrekening van de situatie na uitvoering van het plan staat weergegeven in de PlanMER.

Bronvermelding: topografie auteursrechten en databankrechten: Topografische Dienst Kadaster, 2005

Figuur II.7.2: Zones bijdrage lokale depositie

Bijlage III Knelpunten

Landbouw:

- op het gebied van de intensieve veehouderij zijn er belemmeringen t.a.v. de ontwikkelingsmogelijkheden (stankhinder en extensiveringsgebied);
- de landbouwbedrijven in de omgeving van Engbertsdijksvenen ondervinden belemmeringen door de bescherming (NB-wet gebied en Natura 2000-gebied) van dat gebied. De exacte externe werking is hierbij niet helemaal duidelijk;
- geen continuering van verschillende agrarische bedrijven doordat er geen bedrijfsopvolgers zijn, evenwel ook versus de behoefte aan schaalvergroting;
- matige verkaveling;
- de aanduiding waterkwaliteitswater blijft nu nog achterwege, aangezien de streekplanzonering prioriteit geniet.

Milieu:

- fosfaat- en nitraatproblematiek (zowel binnen als buiten het projectgebied);
- riooloverstorten (inmiddels gesaneerd), individuele huishoudelijke en/of bedrijfsmatige lozingen;
- ammoniak depositie op Engbertsdijksvenen;
- verstoring en verdroging van de hoogveenkern;
- de gronden die droog en uitspoelingsgevoelig zijn stellen extra eisen aan bemesting en extensivering.

Water:

- beekstelsysteem weinig natuurlijk ingericht;
- snelle waterafvoer, weinig waterberging, enige verdrogingsplekken;
- te laag waterpeil in watergangen, Het Veenschap, Fayerheide en Kooiplas;
- geen veerkrachtig natuurlijk beekstelsysteem;
- onderhoud is op een aantal plekken problematisch;
- verdroging hoogveenterrein dreigt;
- door kwelvensters aan weerszijden Engbertsdijksvenen staat landbouwfunctie onder druk.

Natuur & ecologie

- landbouwgebruik heeft tot gevolg dat het projectgebied op bepaalde plekken te droog is en te voedselrijk;
- het areaal natuur en de natuurdoeltypen uit het natuurgebiedsplan zijn nog niet gerealiseerd;
- de erfbeplanting heeft veelal zijn nutsfunctie verloren en is mede hierdoor kwetsbaar;
- de kenmerkende landschappelijke kwaliteiten, waar dat grondslag vindt in de karakteristieke en afwisselende percelering van het landelijk gebied, (monumentale) bomen, houtwallen, singels, bomenrijen en andere landschapselementen bevatten van oudsher een hoge mate aan ecologische waarden, maar staan onder sterke druk van de (mechanisering in de) landbouw en behoeven herstel en versterking.

Landschap & cultuurhistorie

- afname schaalverschillen: de percelen zijn vergroot en de oude wijken zijn verdwenen;
- de landschapswaarden nemen af door het verdwijnen van de van oudsher aanwezige landschapselementen als houtwallen, singels, wijken en natuurlijke beeklopen;
- de grotere schuren zijn vanaf grote afstand zichtbaar;
- zolang er geen mogelijkheden ontstaan om behoud van de landschapswaarden financieel te compenseren blijven deze onder druk staan.

Recreatie & toerisme

- het projectgebied is plaatselijk nog matig ontsloten voor bezoekers;
- weinig recreatieve knooppunten in het projectgebied;
- er zijn weinig verblijfsrecreatie/horeca voorzieningen te vinden;
- de aanwezige natuur- en cultuurhistorische waarden worden nog te weinig (gezoneerd) benut voor recreatie en toerisme;
- de recreatiedruk is aanwezig in het meest kwetsbare deel, de hoogveenkern;
- de recreatieve druk in Engbertsdijksvenen en Het Veenschap is te weinig gezoneerd;
- de aanwezige recreatieve mogelijkheden worden maar beperkt benut;
- Verkeersonveilige situaties op gebiedsontsluitingswegen.

Sociaal-economisch

- de leefbaarheid staat onder druk door de achteruitgang van de landbouw;
- de verkeersveiligheid laat op bepaalde wegen te wensen over. Dit betreft ook het scheiden van het langzaam verkeer en het snelverkeer;
- vergrijzing van de bewoners van het platteland;
- aanwezigheid van intensieve veehouderij i.v.m. stankcirkels;
- door het aantal aan kleine bedrijven, het verschil in productierechten en de beperkingen vanuit de omgeving, zijn de productieomstandigheden voor de landbouw niet optimaal om te concurreren op de wereldmarkt;
- bewustwording dat de verkenning van de agenda voor de toekomst ook door de individuele bedrijven tijdig moet gebeuren, waarbij de voorsortering hierop zowel via het spoor van bedrijfsontwikkeling als koersverandering de nodige steun verdient;
- verbreding van landbouw komt nog maar sporadisch voor;
- de afnemende mate van georganiseerdheid van de agrarische sector.

Bijlage IV Beleidskader

De gebiedsuitwerking Engbertsdijkvenen, Het Veenschap e.o. is een uitwerking van het Reconstructieplan Salland-Twente. Dit reconstructieplan is gebaseerd op bestaand en op recent gewijzigd beleid maar speelt ook in op gewenste beleidsontwikkelingen. Voor een uitgebreide beschrijving van het beleid wordt verwezen naar het reconstructieplan. Hieronder volgt een korte samenvatting van de belangrijkste beleidsdocumenten.

IV.1 Algemeen beleid

- *De Nota Ruimte*

De Nota Ruimte is de visie van het kabinet op de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland en de belangrijkste bijbehorende doelstellingen.

- *Reconstructiewet (2002)*

De Reconstructiewet concentratiegebieden vormt de wettelijke basis voor het Reconstructieplan Salland-Twente. Daarmee is het ook de wettelijke basis van de gebiedsuitwerking Engbertsdijkvenen, Het Veenschap e.o. Het doel van de reconstructie is verwoord in artikel 4: “Het gaat om bevordering van een goede ruimtelijke structuur van het concentratiegebied, in het bijzonder met betrekking tot landbouw, natuur, bos, landschap, recreatie en toerisme, water, milieu en infrastructuur, alsmede ter verbetering van een goed woon-, werk- en leefklimaat en van de economische structuur.

- *Reconstructieplan Salland-Twente.*

Het Reconstructieplan Salland-Twente is in ontwerp vastgesteld door Gedeputeerde Staten (GS) en is in september 2004 door Provinciale Staten (PS) vastgesteld. Vervolgens is het ter goedkeuring voorgelegd aan het Rijk (ministeries van VROM en LNV). Het reconstructieplan kenmerkt zich door een sterke samenhang tussen de fysische en sociaal-economische aspecten. De sociaal-economische verbreding en versterking van het platteland wordt vormgegeven in samenhang met optimalisering van functies als landbouw, natuur en recreatie. In het Reconstructieplan Salland-Twente is Engbertsdijkvenen en Het Veenschap opgenomen als een gebied waarvoor een gebiedsuitwerking wordt opgesteld. In het reconstructieplan is onderscheid gemaakt in een drietal zones: Landbouwonwikkelingsgebied, verwevingsgebied en extensiveringsgebied.

Het gebied Engbertsdijkvenen, Het Veenschap e.o. bestaat uit “verwevingsgebied” en “extensiveringsgebied”. Artikel 12 van de Reconstructiewet draagt GS op om ten minste na verloop van een periode van 4 jaar na te gaan of planwijziging nodig is. De doelstellingen en de visie (incl. het streefbeeld) van het reconstructieplan hebben het karakter van richtinggevend beleid. Voor een aantal onderdelen heeft het reconstructieplan een directe planologische doorwerking naar het streekplan en het bestemmingsplan. Handelingen over onroerende zaken die de verwezenlijking van het reconstructieplan ernstig belemmeren worden verboden. De wetgever gaat ervan uit dat gemeenten hun bestemmingsplan zo snel mogelijk aanpassen aan het reconstructieplan. Bij goedkeuring van het reconstructieplan geldt een voorbereidingsbesluit als bedoeld in art 27. van de Reconstructiewet voor zolang het bestemmingsplan nog niet is aangepast aan het reconstructieplan. Het reconstructieplan sluit aan bij het streekplan (2000). In de artikelen 11, lid 5 en 16, lid 2 regelt de Reconstructiewet de verhouding tussen het reconstructieplan en het streekplan. De vaststelling van het reconstructieplan geldt daarbij als herziening van het geldende streekplan, voor zover dat in het reconstructieplan is aangegeven.

- *Streekplan*

Het ruimtelijk beleid van de provincie Overijssel is neergelegd in het streekplan Overijssel 2000+.

Het beleid ten aanzien van de groene ruimte is in doelstellingen verwoord. In het streekplan behoort Engbertsdijksvenen tot zone IV, Bruinehaar tot zone III en IV en Het Veenschap tot zone III.

Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en Bruinehaar zijn onderdeel van de EHS. De Engbertsdijksvenen zijn aangewezen als Staatsnatuurmonument (Nb-wet). De Engbertsdijksvenen zijn aangewezen in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn (recentelijk Natura 2000-gebied genaamd) en als Wetland.

IV.2 Waterbeleid

- *Waterbeheer 21e eeuw (WB 21)*

Dit rijksdocument zegt dat een andere aanpak nodig is van het waterbeleid: zoveel mogelijk water vasthouden in de bodem en sloten en waterlopen, zonodig tijdelijk bergen in retentiegebieden en ten slotte afvoeren. In het Reconstructieplan Salland Twente is dit vertaald in beekdalbrede inrichting van de belangrijkste beken en een streven naar een duurzaam en veerkrachtig watersysteem. Onder ander heeft dit betrekking op de Midden en Boven Regge met haar zijbeken. Verder zijn in dit kader de aspecten 'ruimte voor water' en 'meervoudig grondgebruik' van belang.

- *Stroomgebiedsvisie Vecht-Zwarte Water*

In deze stroomgebiedsvisie wordt voor de verschillende grondgebruiksfuncties een Gewenst Grondwater Oppervlaktewater Regime (GGOR) gebruikt.

- *Reggevisie.*

In 1998 is door het waterschap Regge en Dinkel de visie "Regge, blauwe slagader van Twente" (kortweg "Reggevisie") vastgesteld. In de Reggevisie is gekozen voor een Regge waar het water weer de ruimte krijgt en de Regge meer als een natuurlijke rivier gaat functioneren. Daarbij wordt het landelijk en stedelijk water gescheiden.

- *Waterhuishoudingsplan 2000+ (WHP)*

In het Waterhuishoudingsplan 2000+ (WHP) van de provincie Overijssel staat een groot deel van het gebied aangegeven als "basiswatergebied". Ten aanzien van de waterkwaliteit wordt hier de norm van het Maximaal Toelaatbaar Risico (MTR) nagestreefd. Ook met betrekking tot de ecologie moet worden voldaan aan de basiskwaliteit. Heel anders ligt dit voor de Engbertsdijksvenen en omgeving. Dit gebied is in het WHP opgenomen als kwaliteitswatergebied. De waterkwaliteit moet hier voldoen aan de norm voor Verwaarloosbaar Risico (VR). Ten aanzien van de ecologie wordt hier het zogenaamde "Hoogste ecologische niveau" nagestreefd. Bovendien zijn de Engbertsdijksvenen en omgeving in het WHP aangewezen als "wateraandachtsgebied natuur". Dat wil zeggen dat de maatregelen gericht moeten zijn op het conserveren (vasthouden) van grondwater. Ook het natuurgebiedje "de Kooiplas" (ten oosten van Vriezenveen) is in het WHP opgenomen als kwaliteitswatergebied. Tenslotte is een groot deel van het Uitwerkingsgebied Reconstructie Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving in het WHP aangewezen als "wateraandachtsgebied landbouw". (Bron: Waterschap Regge en Dinkel).

- *RAP*

In 2003 heeft het Algemeen Bestuur van waterschap Regge en Dinkel de Beleidsnota Retentie vastgesteld. In deze beleidsnota staat beschreven hoe het waterschap het advies van de Adviescommissie Waterbeheer 21e eeuw (WB21) binnen het beheergebied gaat implementeren. Het waterschap wil volgens het genoemde rapport per stroomgebied een zogenaamde Retentie Actie Programma (RAP) opstellen. In deze RAP wordt onderzocht in welke mate de verschillende functies (zoals bijvoorbeeld landbouw) binnen het stroomgebied vanuit waterhuishoudkundig oogpunt worden bediend. Eventuele knelpunten worden gesignaleerd, waarbij tevens maatregelen worden voorgesteld om de gesignaleerde knelpunten op te lossen. Voor het stroomgebied van de Regge zijn de RAP's grotendeels klaar. Op basis van deze Retentie Actie Programma kan een Stroomgebied Actie Programma (STAP) worden opgesteld. Het is de bedoeling dat via deze STAP het Gewenste Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR) wordt bepaald. (Bron: Waterschap Regge en Dinkel).

IV.3 Natuurbeleid

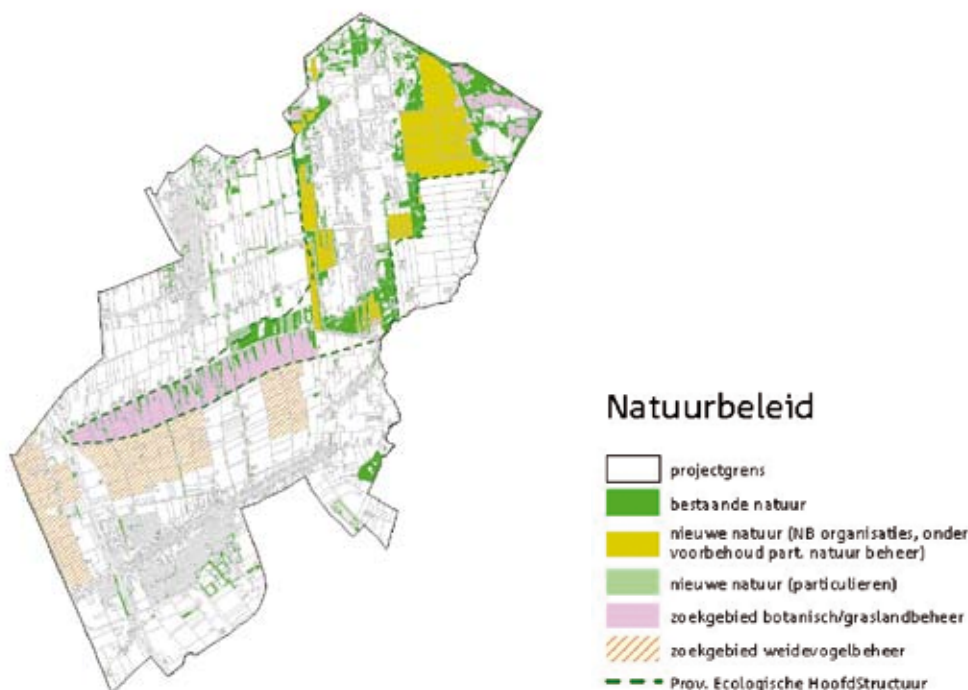
Natuurgebiedsplan

Het realiseren van de EHS en verbindingzones staat beschreven in het Natuurgebiedsplan/ beheersgebiedsplan Engbertsdijksvenen.

In het natuurgebiedsplan (provincie) zijn grotere gebieden begrensd als nieuwe natuur of beheersgebied. Daarnaast zijn er 2 ecologische verbindingzones te ontwikkelen. De stand per 1 januari 2006 ten aanzien van natuurontwikkeling is in onderstaand tabel weergegeven.

“gebied”	“pakketten-SN”	“ha-totaal”	“ha-gerealiseerd”
Engbertsdijksvenen	4,10b,17	328	92
Het Veenschap	4,17	14	0

De 328 ha nieuwe natuur betreft inliggende landbouwgronden in de Engbertsdijksvenen, het noordoostelijk deel van Het Veenschap en een blok tussen Engbertsdijksvenen en Bruinehaar. Het gaat om natuurdoeltypen halfnatuurlijk grasland (4), grootschalige natuur met begrazing (10b) en nat schraalgrasland (17). Volgens de nieuwste versie van het natuurgebiedsplan is ook heide (5) een doel.

Figuur IV3.1: Bestaande en nieuwe natuur

Van de inliggende landbouwgronden in Engbertsdijksvenen is 92 ha reeds gerealiseerd. Landelijk dient 40% van de nieuwe natuur gerealiseerd te worden middels particulier beheer en 60% middels verwerving. Het lijkt logisch, om rond in en rond de Engbertsdijksvenen verwerving toe te passen en in Het Veenschap particulier natuurbeheer.

“gebied”	“pakketten-SAN”	“ha-totaal”
Bruinehaar	1,2,3,4,8,10	64
Engbertsdijksvenen	1,2,3,4,8,9,10	7
Het Veenschap	1,2,3,4,8,9,10	673

Als beheersgebied (SAN) is in totaal circa 744 ha als zoekgebied begrensd. Hier kunnen overeenkomsten worden afgesloten voor beheerspakketten als kruidenrijk grasland (1,2), bont hooiland (3), bonte hooiweide (4), bonte hooirand (8), kruidenrijke zoom (9) of weidevogelgrasland (10). Het grote aantal hectares zoekgebied bij Het Veenschap zit vooral in de weidevogelbescherming ten zuiden van dit gebied.

De ecologische verbindingzones zijn ingedeeld in verbindingzones van nationaal/provinciaal belang. De ecologische verbindingzone vanuit Het Veenschap westwaarts is vervallen. De ecologische verbindingzone van Engbertsdijksvenen naar de stuwwal (nr. 38) is wel op de kaart blijven staan. Volgens de informatie van de provincie is voor die aanleg 40 ha. grond nodig.

IV.4 Recreatiebeleid

- *Recreatie en toerisme*

Voor het inrichtingsgebied Engbertsdijksvenen zijn naast het reconstructieplan drie beleidsnota's relevant als het gaat om recreatie & toerisme. Deze drie nota's zijn:

Sociaal-economische visie voor de gemeente Twenterand (2002), Toeristisch Beleidsplan (2004) en het (Concept) Recreatieplan SBB (2005).

- *Toeristisch Beleidsplan (2004)*

Het Toeristisch Beleidsplan (2004) voor de gemeente sluit goed aan op de sociaal-economische visie. In de doelstelling staat dat recreatie en toerisme worden ingezet voor het benutten, behouden en versterken van de omgevingskwaliteiten. Dit levert op: werkgelegenheid, impulsen aan middenstand en landbouw en tevens draagvlak voor natuur- en landschapsverbetering. Ook wordt gewezen op het belang van recreatie en toerisme voor een aantrekkelijk woon- en leefklimaat voor de eigen inwoners. In het beleidsplan is dan ook een belangrijke rol voor het buitengebied weggelegd. Het stimuleren van toerisme en recreatie geschiedt vanuit de kernkwaliteiten rust, ruimte en groen. Daarop voortbordurend schetst men een doelgroep van rustzoekende, cultuurgeïnteresseerde en natuurgerichte recreanten. De keuze voor een duidelijke doelgroep is belangrijk voor de inrichting van het gebied. Er wordt gesteld dat het behoud en versterken van de bestaande waarden van het platteland essentieel uitgangspunten zijn bij de toeristisch-recreatieve ontwikkeling.

De volgende doelstellingen voor toerisme en recreatie zijn in het rapport aangegeven:

- beheerste groei;
- kwaliteitsverbetering om meer bezoekers te trekken;
- langere verblijfsduur;
- meer herhalingsbezoek;
- vergroten van de herkenbaarheid van Twenterand;
- vergroten van het economisch effect van toerisme.

Het behalen van deze doelstellingen moet uiteindelijk leiden tot een groei van de werkgelegenheid met circa 10%. Dit wordt onder meer bereikt door ruimte voor vestiging van vernieuwende en hoogwaardige toeristisch-recreatieve voorzieningen. Wel is vermeld dat het nieuwe aanbod moet passen binnen het karakter van het gebied. Dit gebied is onverdeeld in deelgebieden, die alle hun eigen profiel hebben. Voor het gebiedsuitwerking Engbertsdijksvenen gelden de profielen: Museaal Vriezenveen, vermaak in de kleine kernen, natuur en recreatie in Engbertsdijksvenen en kwaliteit van het buitengebied.

Voor het gebiedsuitwerking zijn vooral de voorgestelde strategieën van belang. Het gaat daarbij om de volgende vier strategieën:

- infrastructurele maatregelen;
- organisatorische maatregelen;
- kwaliteitsverbetering;
- aanpak promotie.

- *Recreatie en toerisme Staatsbosbeheer*

A Concept-Recreatieplan Gebruikersgroep

In 1999 is, als actie in het kader van het 100-jarig bestaan van Staatsbosbeheer, een concept-Recreatieplan gepresenteerd. Dit plan is in samenwerking met de omgeving, in het bijzonder de Gebruikersgroep Engbertsdijksvenen, opgesteld. Het plan is gepresenteerd middels een kleurige brochure met inrichtingsmaatregelenkaart. De Gebruikersgroep bestaat uit een aantal lokale organisaties en instanties, die belanghebbend zijn, danwel zich nauw betrokken voelen bij het beheer van de Engbertsdijksvenen. Helaas heeft dit concept binnen Staatsbosbeheer niet de vereiste interne procedure doorlopen, zodat van een feitelijke vaststelling en effectuering van de voorgestelde maatregelen geen sprake kon zijn. Inmiddels is in een intern memo wel een reactie op het voorgestelde concept-recreatieplan opgesteld.

B Herziening Recreatiebeleid Staatsbosbeheer

In 2004 heeft Staatsbosbeheer de nieuwe Recreatievisie gepresenteerd. Daarin wordt het beleid t.a.v. openluchtrecreatie, doelgroepen en voorzieningen geactualiseerd t.o.v. het rijks- en Europees beleid m.b.t. natuur en openluchtrecreatie. Daarbij is het tot dan toe sterk aanbodgerichte recreatiebeleid gewijzigd in een meer vraaggestuurde ontwikkeling. Vanzelfsprekend is het overige rijks- en Europese beleid t.a.v. allerlei functies in het buitengebied daarbij medebepalend. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). Op basis van de Recreatievisie van Staatsbosbeheer wordt per object een recreatieprofiel beschreven gericht op de beoogde doelgroepen, rekening houdend met de overige in het geding zijnde belangen en de (lokale) maatschappelijke context.

C Herstel hoogveenregeneratie

In 2004 is begonnen met de 1e fase van het hoogveenherstelproject. Daarbij is een nieuw stelsel van dammen gelegd, waardoor (behalve de gehoopte hydrologische kwaliteitsimpuls) als neveneffect ook een substantiële wijziging in de toegankelijkheid is gerealiseerd. Dammetjes zijn doorsneden, het spoortraject van het veentrentje ter plaatse is gedeeltelijk ontmanteld. Reeds in het concept-recreatieplan was een en ander voorzien. Met deze natuurontwikkeling is de verwachting dat ook de verspreiding van de bijbehorende natuurwaarden zich zal uitbreiden. Een wijziging van de recreatiezonering is dan onvermijdelijk.

D Autonome ontwikkeling recreatievoorzieningen

Tot nu toe is bij de recreatieve zonering en inrichting van het gebied vooral ingesprongen op lokale initiatieven, wensen en mogelijkheden. Op die wijze zijn een aantal recreatievoorzieningen en toeristisch-recreatieve ontwikkelingen in en rond het reservaat (schaatsvijver, LAW-pad, infocentrum, Veenuitval, 2 veentrentjes ed.) gerealiseerd. Voordat het concept-recreatieplan van de Gebruikersgroep in 1999 werd gepresenteerd, was nauwelijks sprake van een samenhangende recreatievisie voor het gebied. Met het oog op de up-date van de recreatieparagraaf van het Uitwerkingsplan heeft Staatsbosbeheer sterk de behoefte de recreatiezonering en het recreatieve voorzieningenniveau te herijken. Het concept-recreatieplan van de Gebruikersgroep blijft daarbij overigens wél richtinggevend. Het kostenniveau dient echter afgestemd te worden op de budgettoedeling conform de LNV-normkostensystematiek bij Staatsbosbeheer.

E Reconstructiegebied Zuid-West Twente

In het kader van de kwaliteitsimpuls van het platteland heeft de rijksoverheid het instrument van de Reconstructie ingesteld. In 2006 wordt invulling gegeven aan het uitvoeringsprogramma, waarbij ook t.a.v. toeristisch-recreatieve ontwikkelingen visie en cofinanciering wordt geboden. Staatsbosbeheer wil dit instrument aangrijpen om een aantal herinrichtingsmaatregelen gefinancierd te krijgen, die bijdragen aan veiligstelling van de natuurwaarden en een kwaliteitsimpuls betekenen m.b.t. het recreatieve aanbod. Daarbij dient aangesloten te worden bij de recreatieve ontwikkelingen in de omgeving. (Bron: Staatsbosbeheer)

IV.5 Sociaal-economische beleid

• *Sociaal-economische visie*

In de sociaal-economische visie is “toerisme & recreatie” bestempeld als één van de vier speerpunten. Deze sector moet de lokale economie een impuls geven. In de gemeente Twenterand is met name de werkgelegenheidssituatie eenzijdig. Er is sprake van een relatief sterke afname van het aantal banen in de traditionele bedrijvigheid (industrie, landbouw en bouwnijverheid), die hier altijd sterk aanwezig is geweest. Tegelijkertijd is er een achterblijvende groei van werkgelegenheid in de commerciële dienstverlening. Het laatste heeft grotendeels te maken met het lagere opleidingsniveau van de (potentiële) werkende inwoners.

De gemeente heeft op basis van deze analyse gekozen voor het versterken en moderniseren van de sociaal-economische structuur. Men zet onder meer in op versterking van de dienstensector en het opzetten van een startersbeleid. Daarnaast speelt recreatie en toerisme een rol bij het creëren van een aantrekkelijk woonklimaat. Dit draagt weer bij aan de leefbaarheid van het gebied, denk daarbij aan zowel het in stand houden van voorzieningen, het verfraaien van het landschap als het bevorderen van de werkgelegenheid. Ook het thema plattelandsvernieuwing sluit hier op aan. De economische situatie van agrarische bedrijven vraagt ook om verbreding, dit door het oppakken van nieuwe en passende activiteiten, maar ook om verdieping (schaalvergroting, technologische investeringen).

In de sociaal-economische visie wordt bij het stimuleren van toerisme en recreatie vooral gedacht aan: agrotourisme, het versterken van de toeristisch-recreatieve infrastructuur en het bevorderen van dagtoerisme (voldoende aanbod van “rode” en “groene” recreatiemogelijkheden). In deze nota is tevens benadrukt dat het in de praktijk een probleem is om nieuwe economische activiteiten binnen de agrarische bestemming te laten passen (p.38). Tegelijkertijd wordt gesteld dat versterking van de toeristisch-recreatieve voorzieningen belangrijk is voor de economische vitaliteit van het gebied (p. 39). Binnen dit spanningsveld van planologische randvoorwaarden en economische vitalisering moet de uitvoering van het gebiedsplan Engbertsdijksvenen plaatsvinden.

Bijlage V Verklarende woordenlijst

Archeologie	De leer, die zich bezighoudt met oudheidkundige zaken.
Autonome Ontwikkeling (AO)	De toekomstige ontwikkeling zonder uitvoering van het Uitwerkingsplan.
BBL (Bureau Beheer Landbouwgronden)	Rechtspersoon en onderdeel van Dienst Landelijk Gebied die landbouwgrond koopt in opdracht van verschillende overheden. De grond wordt gekocht in daarvoor aangewezen aankoop gebieden.
Blauwe dienst	Een dienst voor het vasthouden of bergen van water, dat een grondeigenaar vrijwillig heeft aangeboden aan het waterschap.
Blauwe maatregel	Een dienst voor het vasthouden of bergen van water, dat op initiatief van het waterschap op gronden van derden zal gaan plaatsvinden.
Beheersgebied	Gebied waar het beheer van natuur- en landschapswaarden wordt gecombineerd met het agrarisch beheer. Op vrijwillige basis kan een beheersovereenkomst worden afgesloten.
Biotoop	Een duidelijk herkenbaar onderdeel van het landschap met een karakteristieke levensgemeenschap van planten en/of dieren.
BIOVEEM	Project biologische landbouw t.b.v. de melkveehouderij.
BOP	Buurtschapsontwikkelingsplan. Dit is (vergelijkbaar met dorpsplannen) een plan, waarbij buurtschappen worden gestimuleerd mee te denken over de toekomst van hun omgeving en de inrichting ervan.
CIV	Coördinatiepunt Intensieve Veehouderij. Dit is een samenwerkingsverband van provincie en LTO om de intensieve veehouderij in de extensiveringszone te begeleiden bij de gewenst bedrijfsverplaatsing.
Cultuurhistorie	De wetenschap die zich bezighoudt met de ontstaansgeschiedenis van het landschap.
Detailontwatering	Stelsel van sloten, greppels en drains dat voor de ontwatering van de percelen zorgt.
Duurzaam	Van lange duur, blijvend. Het voorziene gebruik geeft geen belemmeringen voor het gebruik door een toekomstige generatie.
Ecologisch	Verband tussen dieren en planten en hun omgeving.
EHS (Ecologische Hoofdstructuur)	Een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen, belangrijke natuurgebieden op nationaal niveau.
Effluent	Gezuiverd afvalwater.
EVZ	Ecologische verbindingzone. Deze zones verbinden de verschillende onderdelen van de EHS met elkaar.
Extensiveringsgebied	Onder extensiveringsgebied verstaat de wet een ruimtelijk begrensd gedeelte van een reconstructiegebied met het primaat wonen of natuur, waar uitbreiding, hervestiging of nieuwvestiging van in ieder geval intensieve veehouderij onmogelijk is of binnen reconstructie onmogelijk gemaakt wordt. In deze gebieden zal de intensieve veehouderij gedurende de uitvoering van de reconstructie onder meer met behulp van ruimtelijke regelgeving en inzet van subsidies worden beëindigd.
Fauna	De totaliteit van de diersoorten van een bepaald gebied.
Flora	De totaliteit van de plantensoorten van een bepaald gebied.

Gegadigdenkaart	Kaart waarop is aangegeven de aankoopgebieden voor natuur- beschermingsorganisaties en particulieren in de provincie Overijssel.
Gele diensten	Diensten die agrariërs leveren in de recreatieve sfeer.
Gradiënt	Geleidelijke overgang van een ruimtelijke eenheid, bijvoorbeeld van nat naar droog, van hoog naar laag of van voedselrijk naar voedselarm.
Grenswaarde	Norm ter beoordeling van de kwaliteit van water, bodem en waterbodem (voorheen de Algemene Milieu Kwaliteit). De waarden zijn gepubliceerd in o.a. Notitie Milieukwaliteitsdoelstellingen Bodem en Water en de Derde Nota Waterhuishouding. Van lage naar hoge concentratie zijn onderscheiden streefwaarde, grenswaarde, toetsingswaarde en interventiewaarde. Als water, bodem of waterbodem aan de streefwaarde voldoen is het klasse 0 en dus schoon.
GGOR	Gewenst Grondwater Oppervlaktewater Regime.
GS	Geëdeputeerde Staten zijn het dagelijks bestuur van de provincie.
Hydrologisch systeem	Het systeem van grond- en oppervlaktewater.
ILG	Investeringsbudget landelijk gebied. Dit betreft een fonds, waarbij rijksmiddelen vanuit meerdere departementen worden samengevoegd.
Infiltratie	Neerwaartse grondwaterstroming.
Innovatie	Vernieuwing.
Integrale inrichting	Inrichting waarbij de verschillende sectoren/belangen in samenhang betrokken worden.
IVH	Intensieve veehouderijbedrijf.
Kavelaanvaardingswerken	Inrichtingswerken bij herverkaveling na ruiling van percelen om de percelen 'gelijkwaardig' aan de inbreng te maken.
Klasse 1, 2, 3, 4	Normen klassenindeling baggerspecie: Klasse 1 en 2 mag, onder voorwaarden, op de kant gezet worden. Klasse 3 en 4 dient afgevoerd te worden naar een depot/stortplaats.
KRW	Kader richtlijn water. Dit is een Europese richtlijn, waardoor overheden in de verschillende lidstaten wet- en regelgeving dienen op te stellen om de waterkwaliteit te verbeteren.
Kwel	Opwaarts gerichte grondwaterstroming; kan uitstromen uit het maaiveld/ grondoppervlak en/of in sloten.
Meanderen	Het natuurlijk kronkelen van een beek of rivier.
MER	Het Milieueffectrapport; dit is een openbaar document, waarin een voorgenomen activiteit (landinrichting) en de mogelijke alternatieven en de te verwachten gevolgen voor het milieu op systematische wijze worden beschreven.
Maatschappelijke diensten	Het leveren van een bijdrage aan het behoud en de ontwikkeling van een aantrekkelijke omgeving en/of cultuurwaarden.
MJP	Meerjaren programma, waarin de doelen staan van de rijksoverheid en waaraan de ILG middelen aan besteed dienen te worden.
Natura 2000 gebieden	Een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het beleid van de Europese Unie voor behoud en herstel van biodiversiteit.
NB-organisaties	Natuurbeschermingsorganisatie, die als eindbeheerder de natuurgebieden beheert. Dit zijn veelal Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer of Landschap Overijssel.
NGE	Nederlandse Grootte-Eenheid. Dit is een rekeneenheid, waarmee de economische betekenis van een bedrijf wordt aangegeven. De omvang voor circa een volwaardige arbeidskracht is ca. 40 tot 50 NGE.
NSW	Natuurschoonwet. Dit is een fiscale regeling, waarbij grondeigenaren fiscaal voordeel kunnen genieten.
Module	Een aantal maatregelen uit het Uitwerkingsplan samengevoegd die binnen een termijn van 4 jaar worden uitgevoerd. De module wordt door GS vastgesteld.
Ontsluiting	De toegankelijkheid van gronden en gebouwen; de wegen en paden en de openbaarheid daarvan.
Overstort	Nooduitlaat van de riolering bij piekafvoer.

Particulier Natuurbeheer	Zie SN.
PEHS	Provinciale Ecologische Hoofdstructuur. Zie EHS.
PMOV	Via een kennisnetwerk in Nederland wordt getracht om de kringloopgedachte op landbouwbedrijven meer ingang te doen krijgen.
Reconstructiewet	Wet uit 2003 waarin de spelregels en rechten en plichten staan voor instanties en individuele belanghebbenden met betrekking tot de inrichting van de reconstructiegebieden.
Retentie van water	Het zo lang mogelijk vasthouden van water in het gebied.
RVZ	Robuuste verbindingzone. Dit betreffen grotere zones om de verschillende onderdelen van de EHS met elkaar te verbinden. Door deze robuuste verbindingzone zijn op enkele plaatsen ecologische verbindingzones geschrapt.
SAN	Beheer van landbouwgronden afgestemd op voorkomende natuurwaarden/gewenste natuurwaarden. Dit op basis van een langjarige overeenkomst met vergoeding. Eigendom blijft bij particulier.
SN	Vorm van beheer van natuurgebieden door particulieren (geen particuliere natuurbeschermingsorganisaties). Met de overheid wordt een langdurig contract afgesloten. De grond blijft eigendom van de particulier.
STAP	Stroomgebiedsactieplan. Dit plan is een nadere uitwerking van een door het waterschap opgestelde visie.
Streefwaarde	Zie grenswaarde.
Taakstelling	Hectares grond die verworven moeten worden om het Uitwerkingsplan te kunnen uitvoeren. Verwerving gebeurt door Bureau Beheer Landbouwgronden.
TOP	Toeristisch Overstap Punt. Dit is een locatie van waaruit de toerist via meerdere routes het buitengebied kunnen intrekken.
Toetsingskader ammoniak voor NBwet gebieden	Toetsingskader die zijn gemaakt voor ammoniakuitstoot in de omgeving van kwetsbare natuurgebieden (Natura 200 gebieden). Het toetsingskader geldt tot het moment dat beheerplannen voor deze Natura-200 gebieden zijn gemaakt.
Uitplaatsing	Het plaatsen van een boerderij buiten de begrenzing van het Uitwerkingsgebied.
VAB	Vrijkomend Agrarische Gebouw; een agrarisch gebouw waarin geen landbouw meer wordt uitgeoefend.
Utilitair fietspad	Vrijliggend fietspad langs een drukke weg; aangelegd uit oogpunt van verkeersveiligheid.
Vegetatie	Het ruimtelijk voorkomen van planten in samenhang met de plaats waar zij groeien en in de rangschikking, die zij spon-taan hebben aangenomen.
Verdroging	De negatieve effecten van wijzigingen van de ontwatering en afwatering. Verdroging komt tot uiting in dalende grondwaterstanden, veranderde samenstelling van het water en de effecten daarvan op vegetaties.
Verwevingsgebied	Het verwevingsgebied is volgens de wet het ruimtelijk begrensde gedeelte van een reconstructiegebied gericht op verweving van landbouw, wonen en natuur, waar hervestiging of uitbreiding van de intensieve veehouderij mogelijk is mits de ruimtelijke kwaliteit of functies van het gebied zich daar niet tegen verzetten. Nieuwvestiging van intensieve veehouderij-bedrijven is uitgesloten. Een aantal bedrijven met intensieve veehouderij in het verwevingsgebied kan aangewezen worden als sterlocatie. Sterlocaties bieden bedrijven een zekere garantie voor continuïteit. Deze prioritering van de functie "intensieve veehouderij" is een uitzondering, omdat de functies in verwevingsgebied als regel in gelijke verhouding tot elkaar staan. Om voor sterlocaties in aanmerking te komen moet voldaan worden aan een aantal criteria en randvoorwaarden. Hiervoor wordt verwezen naar het reconstructieplan. Het initiatief hiertoe ligt bij de ondernemer.
WAV	Wet Ammoniak en Veehouderij. Deze wet leidt ertoe, dat binnen de 250 meter van de zeer kwetsbare EHS een zeer stringente ammoniakbeleid aan de orde is voor de intensieve veehouderij.
WB21	Waterbeheer 21e eeuw. Dit is een landelijk akkoord gesloten tussen de overheden om het watersysteem in Nederland verder duurzaam in te richten.
WILG	Wet Inrichting Landelijk Gebied.
Zware metalen	Lood, kwik, tin, cadmium, zink: giftig in het milieu.

Literatuurlijst

1. Provincie Overijssel: Ontwerp-Reconstructieplan Salland Twente, 2003
2. Provincie Overijssel: Deelplan Reconstructie Zuidwest Twente, 2003
3. Provincie Overijssel: Streekplan Overijssel 2000+
4. Provincie Overijssel: Natuurgebiedsplan Zuid Twente, 2000
5. Waterschap Regge en Dinkel: Waterbeheerplan 2000-2004
6. Dienst Landelijk Gebied: Integraal plan voor de waterhuishouding in het gebied Engbertsdijksvenen/
Het Veenschap, oktober 1998
7. Alterra, Onderbouwing significante effect op depositie op natuurgebieden, april 2006

Bijlage VI Samenstelling Werkgroep, Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving

Gemeente Twenterand

Dhr. W. Blokland, voorzitter (tot mei 2006)

Dhr. F. Becker, voorzitter (vanaf mei 2006)

Mevr. G. Rozendaal

Mevr. D. Stevens

Dhr. B. de Vries

Waterschap Regge en Dinkel

Dhr. J. Medenblik

Provincie Overijssel

Dhr. L. Jehee

Staatsbosbeheer

Dhr. F. Eysink

LTO-Noord

Mevr. I. Hageman

KNNV afdeling Vriezenveen

Dhr. H. Stevens

Dienst Landelijk Gebied

Dhr. W.Th. Wassink, secretaris

Dhr. A. Spekschoor

Dhr. J-P Tjaden

*Dit is een uitgave van de Werkgroep
Engbertsdijksvenen, Het Veenschap en omgeving*

Correspondentieadres:
Dienst Landelijk Gebied
Postbus 10051, 8000 GB Zwolle
Tel.: 038 - 4271 999

Tekst: W. Wassink, A. Spekschoor, J-P. Tjaden, DLG Overijssel
Fotografie: DLG, SBB, Waterschap Regge en Dinkel
Opmaak: P. Reijrink, DLG regio Oost
Druk: Iris communicatie

Dit project is mede mogelijk gemaakt door medefinanciering uit het
Europees Oriëntatie en Garantiefonds voor de Landbouw, afdeling Garantie

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

DLG realiseert groene plannen voor 16 miljoen Nederlanders!

COLOFON